

Kirkon ympäristödiplomin käsikirja

Neljäs, uudistettu laitos

Kirkon ympäristödiplomin käsikirja

Neljäs, uudistettu laitos

Suomen ev.-lut. kirkon julkaisuja
Kirkko ja toiminta 116

Kirkkohallitus

Helsinki 2021

Kirkon ympäristödiplomin käsikirja
Neljäs, uudistettu laitos

© Kirkkohallitus

Suomen ev.-lut. kirkon julkaisuja, Kirkko ja toiminta 116
Suositukset, ohjeet ja oppaat

Asianumero: DKIR/811/06.02/2020

Ulkoasu: Kirkon viestintä / Milla Cotterill

Taitto: Kirkon viestintä / Hanna Pekkanen

Kuvat: s. 8 Kirkon kuvapankki / Kimmo Huima, s. 103 Vantaan
seurakunnat / Santeri Luomaniemi, s. 4, 35, 51, 70, 83, 120, 143 ja 167

Kirkon kuvapankki / Aarne Ormio

Kannen kuva: Aarne Ormio

ISBN 978-951-789-726-6 (wiresidonta)

ISBN 978-951-789-725-9 (PDF, saavutettava)

ISSN 2341-9393 (painettu)

ISSN 2341-9407 (verkkajulkaisu)

Grano Oy, Vaasa 2021

Sisällys

1. Johdanto	4
2. Kirkon ympäristödiplomin perusteet ja tavoitteet	8
3. Toiminta ja talous	35
4. Ympäristökasvatus	51
5. Jätehuolto ja kiertotalous	70
6. Ruoka ja keittiöt	83
7. Energia, kiinteistöt ja kiinteistönhoito	103
8. Hautausmaat ja viheralueet	120
9. Metsät ja muut luonnonalueet	142
10. Liikenne	166

1. Johdanto

Arkkiepiä Tapio Luoman esipuhe

Elämä maapallolla muodostaa rikkaan ja hienovaraisen kokonaisuuden, jossa kaikki vaikuttaa kaikkeen. Vuosituhansien varrella ihminen on oppinut yhä syvemmin tuntemaan luontoa, jonka osa hän on, ja jonka varassa niin hän kuin muutkin eliölajit elävät. Tiede on tehnyt mahdolliseksi luonnossa esiintyvien syy- ja seuraussuhteiden havaitsemisen ja teknologia niiden hyödyntämisen.

Luonnon hyödyntämisellä on kuitenkin rajansa, ja kysymys planeettamme hyvinvoinnista tulee jatkuvasti ajankohtaisemmaksi. On oivallettu, miten ratkaiseva rooli ihmisellä on maapallon tulevaisuuden kannalta ja miten ihminen valinnoillaan vaikuttaa luonnon herkkään tasapainoon. Kristillisen uskon näkökulmasta kysymys on siitä, ymmärtääkö ihminen saaneensa Jumalalta tehtävän toimia paitsi viljelijänä myös varjelijana.

Kirkon ympäristödiplomiin valmistautuminen ja sen mukainen toiminta muodostavat vaativan, mutta samalla palkitsevan prosessin, joka antaa mahdollisuuden kartoittaa seurakunnan ympäristövaikutuksia ja suhdetta luomakuntaan. Samalla se kannustaa toimimaan ympäristön kannalta vastuullisesti ja rakentavasti. Kaiken taustalla on kunnioitus Jumalaa ja hänen luomistyötään kohtaan.

Toivotan käsikirjan käyttäjille intoa ja siunausta työskennellä kirkon ja yhteisen maailmamme hyväksi.

Tapio Luoma

Arkkipiispa

Lukijalle

Ympäristökäsikirja mahdollisuuksien avaajana

Ilmastonmuutos, luonnon monimuotoisuuden köyhtyminen ja uusiutumattomien resurssien ylikulutus herättävät tänään suurta huolta niin nuorissa kuin vanhemmissakin ihmisissä. Vaikka poliittiset ja taloudelliset johtajat puhuvat entistä enemmän ympäristöasioista, jäävät konkreettiset teot usein aivan liian vaatimattomalle tasolle.

Sama koskee myös meitä yksilöinä. Joudumme toteamaan, kuten Paavali teki aikanaan, ettemme tee sitä hyvää, mitä oikeastaan haluamme. Päinvastoin teemme aivan liian usein juuri sitä pahaa, jota oikeastaan haluaisimme välttää.

Kirkon tehtävä tässä tilanteessa on muistuttaa ihmisiä yhteisestä vastuustamme Jumalan kuvina ja työtovereina, ja samalla välittää toivoa. Kun tilanne näyttää synkältä ja ihmisten ponnistelut tuntuvat liian tehottomilta, on syytä palauttaa mieliin luottamus Jumalan rajoittamattomiin mahdollisuuksiin. Evankeliumi osoittaa, että voimme vapautua toivottomuudesta ja menneisyyden taakoista. Jumala antaa meille mahdollisuuden luopua itsekkyydestä ja lyhytnäköisyydestä. Tähän mielen- ja elämänmuutokseen tarvitsemme Jumalan apua ja armoa, mutta myös käytännöllisiä esimerkkejä ja esikuvia, jotta pääsisimme sanoista tekoihin.

Ympäristödiplomi auttaa kantamaan ympäristövastuuta

Kirkon ympäristödiplomi haluaa tarjota juuri tällaisia työvälineitä seurakuntien työntekijöille, luottamushenkilöille ja muille jäsenille. Ympäristödiplomi kytkeytyy läheisesti yhteen kirkkohallituksen täysistunnon talvella 2019 hyväksymän energia- ja ilmastostrategian kanssa ("Hiilineutraali kirkko 2030").

Ympäristövastuussa yhdistyvät vastuumme lähimmäisistä, heikommasa asemassa olevista, eläimistä ja kasveista, tulevista sukupolvista ja kaikkein köyhimmistä ihmisistä. Ympäristön varjeleminen ei tietenkään edisty sillä, että seurakuntataloudet keräävät pisteitä ympäristödiplomia varten, tai sillä, että niille myönnetään diplomi, jonka ne voivat ripustaa seinälle. Ympäristödiplomi on väline, ei tavoite sinänsä. Ympäristödiplomin rakenne pisteineen ja taulukoineen mahdollistaa sen, että seurakunnat voivat askele askeleelta kehittää toimintaansa ympäristöystävällisempään suuntaan. Työyhteisöön voi syntyä hyvän tekemisen meininki ja sen mukana terve kilpailuhenki, jossa ei tarvitse verrata omia ponnisteluja toisiin seurakuntiin, vaan pelkästään oman työympäristön aikaisempiin rutiineihin.

Tätä käsikirjaa ei pidä lukea lakikirjana, vaan mahdollisuuksien avaajana. Taulukot ja listaukset tarjoavat konkreettisia esimerkkejä, joita seurakunnissa kannattaa pohtia, kun toiminnassa pyritään kestävimpiin ja ympäristöystävällisimpiin käytäntöihin. Ei pidä pelästyä kirjaan sisältyvien lukujen ja alalukujen määrästä. Mikään seurakunta ei pysty keräämään pisteitä kaikilla osa-alueilla, eikä eri seurakuntatalouksien pistemääriä pysty vertaamaan toisiinsa, koska toimintaympäristöt ovat niin erilaiset.

Kaikkia toimintatapoja pitää säännöllisin väliajoin arvioida ja kehittää. Tämä ei kuitenkaan tarkoita, että ympäristödiplomin saaminen tai uusiminen edellyttäisi jatkuvia muutoksia rutiineihin. Kun seurakunta uusii diplomin, seurakuntaa palkitaan jo saavutetusta hyvästä tasosta. Eli myös edellisillä diplomikausilla tehdyt toimenpiteet oikeuttavat pisteisiin, jos asiat ovat edelleen toiminnassa ja hyvällä mallilla.

Kun Kirkon ympäristödiplomin kaltaista sertifiointijärjestelmää luodaan ja kehitetään, joutuu väistämättä tasapainottelemaan kahden vastakkaisen tavoitteen välillä. Toisaalta systeemin tulisi olla mahdollisimman helppokäyttöinen, toisaalta järjestelmään liittyminen tulisi johtaa todellisiin muutoksiin. Olisi ollut mahdollista luoda kevyt ympäristödiplomi, jonka hankkiminen vaatisi vain pientä viilausta useimpien seurakuntien rutiineihin.

Tällaisen kevyen ratkaisun varjopuolena olisi, että mitään ratkaisevaa ja käänteentekevää muutosta seurakuntatalouksien ympäristövaikutuksissa ei saavutettaisi.

Kiitokset

Ympäristödiplomin uudistamistyössä on kuultu runsaasti asiantuntijoilta niin kirkon sisältä kuin muualta. Lisäksi on kerätty palautetta kirkon ympäristöpäiviltä, ympäristödiplomin auditoijien kokoontumisista ja ympäristödiplomin Facebook-ryhmästä. Pohjatekstin kirjoittamisesta on vastannut DI **Eija Grönqvist**. Kirkon ympäristöasioiden seurantaryhmä on uudistamistyön aikana toiminut johtoryhmänä ja keskustelufoorumina. Tekstin jatkotoimittamisesta vastannut niin sanottu pisteytystyöryhmä on kokoonnutut pandemia-ajan vuoksi etänä yli kaksikymmentä kertaa. Siihen ovat kuuluneet FT **Eliina Hienonen**, taluspäällikkö **Riitta Kukkohovi-Colpaert**, vt. kirkkoherra **Lasse Mustonen** ja johtava asiantuntija **Ilkka Sipiläinen**. Asiantuntija **Jari Pulkkinen** ja rovasti **Ouri Mattila** ovat toimittaneet ympäristökasvatuslukua ja VTM **Pauli Välimäki** koko tekstin kieliasua ja osin myös sisältöä. Asiantuntija **Hanna Pekkanen** ja TK **Hanna Yletyinen** ovat olleet työskentelyn loppuvaiheessa työryhmän mukana miettimässä sisältöä ja sen toimittamista verkkoversioksi. Hanna Pekkanen toimitti painettuun kirjaan sopivan, saadun palautteen perusteella viimeistellyn version.

Lämpimät kiitokset Eija Grönqvistille, käsikirjoitusta jatkotoimittaneelle pisteytystyöryhmälle, auditoijille ja palautteen antajille ja muille asiantuntijoille sekä Kirkon ympäristöasioiden seurantaryhmän jäsenille. Erityiskiitokset Ilkka Sipiläiselle, joka kärsivällisesti on koordinoanut prosessia sen kaikissa vaiheissa!

Björn Vikström

Professori, Kirkon ympäristöasioiden seurantaryhmän puheenjohtaja

2 Kirkon ympäristödiplomin perusteet ja tavoitteet

Suomen evankelis-luterilaisen kirkon ympäristötyön pohjana ovat Kirkon energia- ja ilmastostrategia Hiilineutraali kirkko 2030, Kirkon ilmasto-ohjelma Kiitollisuus, kunnioitus, kohtuus sekä Kirkon ympäristöjärjestelmä eli Kirkon ympäristödiplomi.

Hiilineutraali kirkko 2030 -strategian suosituksena on, että kaikilla seurakunnilla sekä tuomiokapituleilla ja Kirkkohallituksella on Kirkon ympäristödiplomi vuoteen 2025 mennessä.

Luvun 2 sisältö

Minimikriteerit

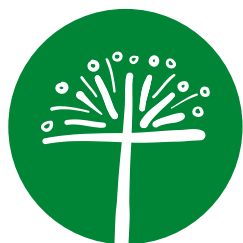
- 2.1 Kirkon oma ympäristöjärjestelmä
- 2.2 Johdon sitoutuminen
- 2.3 Ympäristödiplomikoulutus
- 2.4 Hiilineutraali kirkko 2030
- 2.5 Ympäristövastaava
- 2.6 Ympäristötyöryhmä
- 2.7 Ympäristökatselmus
- 2.8 Pisteet ja taulukointi
- 2.9 Ympäristöohjelma
- 2.10 Ympäristöohjelman seuranta
- 2.11 Auditointi
- 2.12 Ympäristödiplomin uusiminen

Pisteet

- 2.13 Oma väliauditointi 10 pistettä
 - 2.14 Ympäristöviestintä 10 pistettä
 - 2.15 Muut toimenpiteet 5 pistettä
- Yhteensä enintään 25 pistettä

2.1 Kirkon oma ympäristöjärjestelmä

Kirkon ympäristödiplomi on Suomen evankelis-luterilaisen kirkon seurakuntia varten laatima järjestelmä. Sen avulla seurakunta voi kantaa ympäristövastuutaan. Vain olemalla esimerkillinen omissa toiminnoissaan voi seurakunta olla uskottava puhuessaan ihmisen tehtävästä luomakunnan viljelijänä ja varjelijana.

KIRKON YMPÄRISTÖ- DIPLOMI

Kirkon ympäristödiplomin tunnus. Tunnuksen voi ladata osoitteesta evl.fi/plus/ymparistodiplomi

Ympäristötoiminnan lähtökohtana on seurakunnan johdon sitoutuminen työhön. Järjestelmä korostaa sekä seurakunnan johdon ja henkilöstön että seurakuntalaisten vastuuta. Huomaa, että viestintä on myös kaikkien yhteinen tehtävä ja osa ympäristötyötä. Siksi sitä käsitellään monissa diplomikirjan luvuissa.

Ympäristövastuun lisäksi järjestelmään on otettu mukaan myös kulttuuriseen kestävyteen liittyviä sekä joitain sosiaalisen vastuun piiriin kuuluvia asioita kuten kansainvälinen diakonia, vastuullinen sijoittaminen ja Reilu kauppa.

Ympäristökysymykset koskettavat kaikkea seurakunnan toimintaa. Lain-säädäntö vaatii ympäristövaikutusten huomioonottamista niin rakentamisessa, kiinteistönhoidossa, jätehuollossa kuin metsänhoidossakin. Kirkon ympäristödiplomi edellyttää, että jokaisen toimijan tulee tuntee omaa toimintaansa koskevat lait ja säädökset.

Kirkon ympäristödiplomin avulla voidaan tiedostaa toiminnan ympäristövaikutukset, minimoida riskit, ennakoida tulevia haasteita ja tarjota

työkaluja toimintojen jatkuvaan kehittämiseen. Tämä on pitkällä tähtäimellä myös taloudellisesti järkevä toimintatapa.

Seurakuntayhtymissä diplomi myönnetään yhtymälle, ei yhtymän yksittäiselle seurakunnalle. Yhtymä päättää ympäristökatselmuksen tekemisestä ja toteuttamistavasta. Katselmuksen pohjalta laaditaan ympäristöohjelma. Paikallisseurakunnat osallistuvat katselmuksen ja ympäristöohjelman tekemiseen.

Seurakuntaliitoksissa liittyvän seurakunnan seurakuntaneuvosto tekee päätöksen sitoutumisesta muodostuvan seurakunnan tai yhtymän ympäristöohjelmaan ja tarvittavista toimenpiteistä.

Jatkossa tässä käsikirjassa käytetään termiä ”seurakunta”, kun tarkoitetaan seurakuntaa tai seurakuntayhtymää. Termillä ”paikallisseurakunta” tarkoitetaan yhtymään kuuluvia seurakuntia.

Termillä ”kirkkoneuvosto” tarkoitetaan sekä kirkkoneuvostoa että yhteistä kirkkoneuvostoa. Paikallisia neuvostoja kutsutaan termillä ”seurakuntaneuvosto”.

Kirkon ympäristödiplomi voidaan hakemuksesta myöntää voimassa olevan käsikirjan ehdot täyttävälle seurakuntayhtymälle, itsenäisille seurakunnille, tuomiokapituleille, Kirkkohallituksen virastolle, kirkon lähetysjärjestöille ja Järjestöt ja kirkko -yhteistyösopimuksen solmineille järjestöille (kirkkohallitus 29.1.2019). Ympäristödiplomi on määräaikainen, se on voimassa myöntämivuosi mukaan lukien viisi kalenterivuotta.

Kun seurakunnalle on myönnetty Kirkon ympäristödiplomi, tiedotetaan siitä työntekijöille, seurakuntalaisille ja muille sidosryhmille. Kirkkohallitus lähettää seurakunnalle Kirkon ympäristödiplomin, jota kannattaa juhlistaa sopivalla tavalla ja pitää sitä esillä.

Lisätietoja

- Käsikirjan verkkoversio: evl.fi/ymparistodiplomi
- Ympäristödiplomi – Evl.fi Plus: evl.fi/plus/ymparistodiplomi

Ympäristödiplomilla

- Viljelemme ja varjelemme luomakuntaa.
- Turvaamme ympäristön elinkelpoisuutta.
- Vaalimme luonnon monimuotoisuutta.
- Hillitsemme ilmastonmuutosta.
- Suuntaamme kohden kirkon hiilineutraaliutta vuonna 2030.
- Kilvoittelemme, jotta tekomme vastaavat sanojamme.
- Edistämme ennakoivaa ympäristöajattelua; teemme jo tänään sitä mitä laki vaatii huomenna.
- Etsimme kustannussäästöjä.
- Tehostamme toimintoja ja resurssien käyttöä.
- Nivomme ympäristöasiat osaksi seurakunnan toimintaa.
- Tavoittelemme jatkuvan parantamisen ihannetta.
- Kuuntelemme ja osallistamme seurakuntalaisia yhteiseen ympäristötyöhön.

Toimenpide

Ensimmäisellä hakukerralla kirjataan lyhyesti, miten ympäristötyö sai alkunsa seurakunnassa.

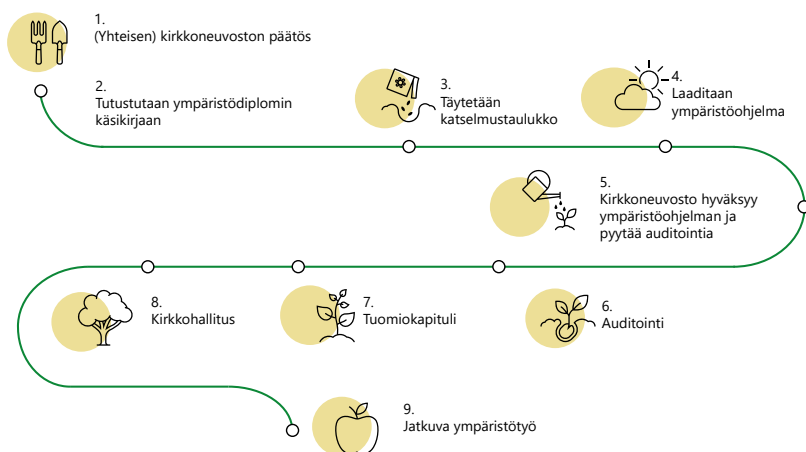
Seuraavilla hakukerroilla arvioidaan ja kirjataan, miten ympäristötyö on edistynyt seurakunnassa viimeisimmän diplomikauden aikana.

Minimikriteeri.

2.2 Johdon sitoutuminen

Kaikki kehittämistyö edellyttää johdon sitoutumista, niin myös ympäristöjärjestelmä.

Sitoutuminen on syvä prosessi. Kirkon ympäristödiplomissa sitoutuminen osoitetaan sillä, että kirkkoneuvosto päättää diplomin hakemisesta ja se myös hyväksyy ympäristöohjelman.

Kirkon ympäristödiplomin hakuprosessi.

Kirkon ympäristödiplomin hakeminen kulkee näin

1. Kirkkoneuvosto päättää diplomin hakemisesta, nimeää vastuuhenkilön ja asettaa työryhmän valmistelemaan asiaa. Yhtymässä diplomin hakemiseen vaaditaan, että ainakin puolet seurakuntaneuvostoista on päättänyt seurakunnan lähtemisestä mukaan.
2. Työskentely aloitetaan käsikirjan pohjalta.
3. Työryhmä toteuttaa ympäristökatselmuksen. Diplomiin vaadittavat minimikriteerit ja pistemäärät lisätietoineen kirjataan katselmuksaulukkoon.
4. Työryhmä laatii ympäristöohjelman. Ympäristöohjelma laaditaan diplomin vaateiden mukaisesti siten, että seurakunta täyttää kaikki

minimikriteerit ja niiden lisäksi koossa on vähintään vaadittavat 100 pistettä.

5. Kirkkoneuvosto hyväksyy ympäristöohjelman ja pyytää hiippakunnalta auditointia.
6. Auditori katselmoi seurakunnan ja toteaa, täyttääkö se diplomin vaatimukset. Auditori voi pyytää lisäselvityksiä ja osoittaa kohteet, jotka vaativat toimenpiteitä ennen kuin katselmus voidaan hyväksyä.
7. Auditori antaa lausunnon tuomiokapitulille, joka esittää kirkkohallitukselle ympäristödiplomin myöntämistä seurakunnalle.
8. Kirkkohallitus päättää ympäristödiplomin myöntämisestä seurakunnalle. Ympäristödiplomi on määräaikainen. Se on voimassa myöntämisvuosi mukaan lukien viisi kalenterivuotta.
9. Seurakunta tekee ympäristötyötä oman ympäristöohjelmansa pohjalta.

Ympäristöjärjestelmän peruseriaatteisiin kuuluu, että niin yhteisön johto kuin työntekijät sitoutuvat ympäristötavoitteisiin. Kirkkoneuvosto sitoutuu ympäristötavoitteisiin hyväksyessään ympäristöohjelman. Valtuusto hyväksyy ympäristöasioita koskevat määrärahat ja voi arvioida ympäristötavoitteiden toteutumista käsitellessään toimintakertomusta.

Myös koko seurakunnan toimintastrategian tulee olla linjassa ympäristötavoitteiden kanssa. Se on koko diplomiprosessin tavoitteena, mutta sitä ei arvioida erikseen.

Toimenpide

Liitä mukaan kirkkoneuvoston tai seurakuntaneuvoston päätös ympäristödiplomin hakemisesta. Yhtymissä diplomin hakemiseen vaaditaan, että ainakin puolet seurakuntaneuvostoista on päättänyt seurakunnan lähtemisestä mukaan.

Minimikriteeri.

2.3 Ympäristödiplomikoulutus

Ympäristödiplomissa edellytetään, että työntekijät tuntevat oman toimintansa ympäristövaikutukset.

Henkilöstön kouluttaminen ja avoin viestintä ympäristödiplomista, sen tavoitteista ja taustoista ovat tärkeitä ympäristöohjelman tavoitteiden saavuttamiseksi.

Kouluttamisessa kannattaa ottaa kaikki mahdolliset kanavat ja keinot käyttöön: koulutustilaisuudet, henkilöstökokoukset, videokoulutukset, intranet-sisällöt ja niin edelleen. Koulutusapua voi pyytää myös tuomio-
kapitulista.

Henkilöstölle kannattaa viestiä ja tarjota koulutusta ja materiaaleja jo siinä vaiheessa, kun seurakunta valmistelee ympäristödiplomin hakemista. Kun ympäristödiplomi on saatu, ympäristöasiat on syytä sisällyttää myös seurakunnan työntekijöiden perehdyttämisaineistoihin.

Katso myös luku 2.14 (Ympäristöviestintä).

Toimenpide

Seurakunnan työntekijät ja luottamushenkilöt perehdytetään ympäristödiplomin sisältöön ja vaatimuksiin.

Minimikriteeri.

2.4 Hiilineutraali kirkko 2030

Kirkko on helmikuussa 2019 sitoutunut tavoittelemaan hiilineutraaliutta vuoteen 2030 mennessä.

Hiilineutraalius tarkoittaa, että seurakuntatalouksien kasvihuonekaasupäästöt ovat yhtä suuret kuin niiden omistamien maiden hiilinielut, tai että päästöt kompensoidaan. Käytännössä pääpaino on kiinteistöjen kasvihuonekaasupäästöjen vähentämisessä.

Tässä käsikirjassa esitetyt toimet tukevat kirkon energia- ja ilmastostrategian toteutumista ja täydentävät sitä huomioiden myös muut ympäristöasiat.

Hiilineutraaliuteen tähtävistä toimista saa pisteitä luvussa 3.7 (Hiilineutraalius ja päästöjen kompensointi).

Toimenpide

Hiilineutraali kirkko 2030 -strategia sisältyy seurakunnan ympäristökatselmukseen ja -ohjelmaan.

Minimikriteeri.

Lisätietoja

- Kirkon energia- ja ilmastostrategia:
evl.fi/hiilineutraalikirkko

2.5 Ympäristövastaava

Kirkkoneuvosto nimeää seurakunnan ympäristövastaavan viimeistään päättäessään hakea ympäristödiplomia. Eri seurakunnilla ja tehtäväalueilla on hyvä olla omat ympäristövastaavansa.

Ympäristövastaavan tehtävät

- Seurakunnan oman ympäristökatselmuksen tekemisen koordinaointi.
- Ympäristöohjelman toteutumisen seuranta.
- Henkilökunnan ympäristökoulutus yhteistyössä koulutuksesta vastaavien kanssa.
- Tiedotus henkilöstölle ja seurakuntalaisille yhteistyössä tiedotuksesta vastaavien kanssa.
- Hiilineutraali kirkko 2030 -strategian mukaisesti seurakunnat tekevät yhteistyötä toisten seurakuntien, kuntien, kaupunkien, järjestöjen ja muiden sidosryhmien kanssa ilmastotavoitteiden saavuttamiseksi.
- Ympäristölainsäädännön muutosten seuraaminen.
- Ympäristöepäkohtiin liittyvien aloitteiden tekeminen.

Uusia työntekijöitä rekrytoitaessa ympäristövastaavan tehtävät kerrotaan hakuilmoituksessa ja sisällytetään ne osaksi tehtäväkuvaa ja palkkausta. Ympäristövastaavan tehtäville tulee varata riittävästi työaika.

Seurakunta sitoutuu lähettämään ympäristövastaavat Kirkon ympäristöpäiville ja ympäristövastaavien neuvottelupäiviin ja tapaamisiin. Ympäristövastaavan kannattaa verkottua muidenkin kuin oman seurakuntansa ympäristövastaavien kanssa.

Toimenpide

Kirkkoneuvosto nimeää ympäristövastaavan tai useamman ja päättää hänen/heidän työnkuvastaan.

Minimikriteeri.

2.6 Ympäristötyöryhmä

Kirkkoneuvosto valitsee ympäristövastaavan tueksi ympäristötyöryhmän tai -toimikunnan. Työryhmään tulee nimetä monipuolisesti seurakunnan eri toimintojen ympäristövastaavia niin, että paikallisseurakunnat ovat edustettuina. Ympäristötyöryhmään kannattaa nimetä myös luottamushenkilöitä ja seurakuntalaisia.

Toimenpide

Kirkkoneuvosto nimeää ympäristötyöryhmän /-toimikunnan ja päättää sen tehtävistä. Valtuusto päättää ympäristötyölle osoitettavasta määrärahasta ja muista resursseista.

Minimikriteeri.

2.7 Ympäristökatselmus

Ympäristökatselmuksessa selvitetään seurakunnan toimintojen ympäristövaikutukset.

Katselmusvaiheen aikana voidaan ympäristöasioiden tilaa parantaa niin, että vaadittavat minimikriteerit täyttyvät.

Ympäristökatselmuksen tekemiseen kuluva aika riippuu seurakunnan koosta ja ympäristöasioiden tilasta. Riittävästi aikaa varaamalla ympäristöasiat nivoutuvat paremmin osaksi seurakunnan toimintaa.

Ympäristökatselmus toteutetaan ympäristötyöryhmän koordinoimana. Ympäristökatselmus voidaan tehdä seurakunnan omana työnä tai se voidaan myös teettää opiskelijatyönä tai ulkopuolisella asiantuntijalla, mutta tällöin on huolehdittava, ettei katselmus jää irralliseksi, jolloin ympäristötyö ei kehity osaksi seurakunnan päivittäistä toimintaa.

Asiat kirjataan ympäristödiplomin nettisivuilla saatavissa olevaan katselmustaulukkoon mahdollisimman tiiviisti.

Diplomia uusittaessa katselmuksessa selvitetään edellisen kauden ympäristöohjelman toteutuminen ja asetettujen tavoitteiden saavuttaminen.

Ympäristökatselmus voidaan tehdä myös yhteistyössä toisen seurakunnan kanssa.

Toimenpide

Seurakunta laatii ympäristökatselmuksen tai se laaditaan paikallisseurakunnissa erikseen. Katselmuksen voi myös tehdä yhdessä toisen tai useamman seurakunnan kanssa esimerkiksi rovastikunnittain.

Minimikriteeri.

2.8 Pisteet ja taulukointi

Ympäristöasiat kirjataan katselmustaulukkoon ja ne pisteytetään seurakunnan näkemyksen mukaan painottaen toimenpiteen merkitystä ympäristölle. Pistemäärien lisäksi taulukkoon tulee kirjoittaa lyhyet perustelut esitetyille pisteille. Auditoinnin aikana hiippakunnan lähettämä auditoija käy pisteet läpi ja antaa oman pisteytyksensä, minkä pohjalta diplomi myönnetään.

Monessa kohdin pistemääriä joudutaan arvioimaan kokemusvaraisesti. Käsikirjassa on annettu esimerkkejä pisteytyksestä. Arvioinnissa voi käyttää muutamaa peukalosääntöä:

- Mitä isompi ympäristökysymys, sitä isommat pisteet.
- Mitä enemmän työtä, sitä enemmän pisteitä.
- Mitä useampia ihmisiä asia koskee, sitä useampia pisteitä.

Diplomia uusittaessa osa pisteistä säilyy, jos ympäristöteko on edelleen voimassa. Pisteitä saa jo aiemmin tehdystä silloin kun sen ylläpito on vauhtinut toimia. Osa pisteistä on kertaluonteisia ja ne täytyy ansaita uudelleen, kuten ympäristötapahtumat ja tempaukset.

Huomaa, että ympäristöviestintä on kaikkien yhteinen tehtävä ja osa ympäristötyötä. Siksi siitä saa pisteitä useissa luvuissa.

Toimenpide

Toimenpiteiden pisteytys niiden vaikuttavuuden mukaan: Mitä laajempi ympäristökysymys ja/tai mitä useampaa henkilöä se koskee, sitä enemmän pisteitä.

Minimikriteeri.

Vinkki

- Täyttämällä katselmustaulukon seurakunta saa valmiin katselmusraportin. Taulukon avulla voi myös koota seurakunnalle ympäristöohjelman tulevaksi diplomikaudeksi. Lataa katselmustaulukko käsikirjan verkkoversiosta (evl.fi/ymparistodiplomi).

2.9 Ympäristöohjelma

Ympäristöohjelmaan kirjataan tavoitteet tulevaksi diplomikaudeksi. Tavoitteet tulee aikatauluttaa ja nimetä toimenpiteille vastuuhenkilö. Jokainen paikallisseurakunta voi laatia oman ympäristöohjelmansa tai vaihtoehtoisesti se tehdään yhdessä.

Selkeintä on laatia ohjelma ympäristökatselmuspohjalle, johon kootaan ne asiat, joita tulevalla diplomikaudella on tarkoitus ylläpitää tai kehittää. Katselmusta tehdessä tulee eteen asioita, jotka voi hoitaa ympäristöystävällisemmin. Tarkoitus ei ole kerralla ratkaista kaikkia ongelmia, vaan aikatauluttaa niiden ratkaiseminen. Juuri sitä tarkoittaa jatkuvan parantamisen idea.

Diplomikauden aikana tavoitteet tarkentuvat tai muuttuvat olosuhteiden ja lainsäädännön mukaan. Diplomikauden puolivälissä tehtävä väliauditointi on hyvä kohta tarkentaa ja päivittää asetettuja tavoitteita.

Ympäristöohjelmasta kukin työala voi nostaa toiminnan tavoitteita toimintasuunnitelmaansa. Näin ympäristöasiat tulee nivottua seurakunnan päivittäiseen toimintaan.

Seurakunnan eri toiminnoille annetaan mahdollisuus kommentoida ympäristöohjelmaluonnosta. Ympäristöohjelmasta pyydetään lausunto tehtävääalueilta ja esimiehiltä ennen sen viemistä kirkkoneuvoston hyväksyttäväksi.

Toimenpide

Ympäristökatselmuksen pohjalta laaditaan ympäristöohjelma, johon kirjataan toimenpiteet, aikataulut ja vastuuhenkilöt. Tavoitteena on, että jokaiselta työalalta on jokin konkreettinen tavoite kirjattuna. Seurakunnan eri toiminnoille annetaan mahdollisuus kommentoida ympäristöohjelmaluonnosta.

Minimikriteeri.

2.10 Ympäristöohjelman seuranta

Ympäristöohjelmaan tulee kirjata, millä tavoin seurakunta seuraa ohjelman toteutumista. Hyväksi havaittu tapa on pitää ympäristöasiat mukana työntekijäkokouksissa, kerätä tiedot ja viestiä säännöllisesti eri ympäristötapahtumista ja toimenpiteistä. Näin tiedot ovat valmiina ja ajan tasalla raportointia varten.

Toimenpide

Ympäristöohjelman toteuttamisesta raportoidaan vuosittain joko seurakunnan toimintakertomuksessa, ympäristötyöryhmän toimintakertomuksessa tai muulla sovitulla tavalla.

Ensimmäisellä diplomihakukerralla riittää, että raportointitavasta on sovittu.

Minimikriteeri.

2.11 Auditointi

Kirkko on kouluttanut ympäristöasioita tuntevia ihmisiä Kirkon ympäristödiplomin auditoijiksi. Hiippakuntien tuomiokapitulit lähettävät heidät diploma hakevien seurakuntien pyynnöstä arvioimaan, täyttääkö seurakunnan ympäristöjärjestelmä ympäristödiplomin vaatimukset.

Seurakunta lähettää tuomiokapitulille ja/tai suoraan auditoijalle ympäristöohjelmansa sekä täyttämänsä katselmustaulukon. Katselmustaulukko ohjaa ja helpottaa sekä seurakunnan että auditoijan työtä. Se sisältää selvityksen siitä, miten perusvaatimukset on täytetty ja pistemäärä saavutettu. Lisäksi auditoijalle on hyvä toimittaa tarvittavat liitteet sen mukaisesti kuin katselmustaulukossa on ohjeistettu. Auditointimateriaali tulee toimittaa auditoijille hyvissä ajoin ennen toivottua auditointiajankohtaa, jolloin jää aikaa lisäselvitysten pyytämiseen.

Auditoinnin tarkoituksena on saada puolueeton arviointi ympäristöasioiden hoidon tasosta. Mikäli ympäristökatselmusraportti ja ympäristöohjelma eivät vastaa vaadittuja kriteerejä, sovitaan auditoijan kanssa lisätoimenpiteistä ja niiden toteuttamisen määräajasta, jolloin auditointi voidaan suorittaa loppuun.

Pienissä seurakunnissa auditointiin riittää yksi päivä, isommissa kaksi päivää. Samoin pieniin seurakuntiin riittää yksi auditoija, isompiin heitä tarvitaan kaksi (ja mahdollinen harjoittelija). Seurakunta laatii yhteistyössä auditoijan kanssa auditointipäivän ohjelman. Auditointi alkaa useimmiten yhteistilaisuudella, johon kutsutaan kaikki ympäristövastaavat, työalojen esimiehiä ja luottamushenkilöitä.

Vinkki

- Auditoija voi täyttää omat pisteensä katselmustaulukoon, joka muodostaa lähes koko auditointiraportin. Lataa katselmustaulukko käsikirjan verkkoversiosta.

Auditointitilaisuuden tulisi olla opettava ja innostava tapahtuma. Auditoinnit valitsee muutamia tutustumiskohteita, jotka voidaan sopia etukäteen (hautausmaa, leirikeskus tms.). Lisäksi auditoinnit voi tehdä pistokokeita keittiöön, jätehuoneeseen tms. kohteeseen.

Auditoinnin jälkeen auditoinnit ja mahdollinen auditoinniharjoittelija laativat auditointiraportin.

Auditointiraportin sisältö

- auditoinnin ajankohta, auditoinnit ja läsnäolijat
- yhteenveto seurakunnan ympäristötyöstä
- tutustumiskäyntien kohteet
- positiiviset huomiot tehdyistä ympäristötoimenpiteistä
- kehitysehdotukset
- katselmustaulukko, johon auditoinnit merkitsevät oman pisteytyksensä seurakunnan pisteytyksen viereen
- kokonaispistemäärä
- lausunto ympäristöohjelmasta tulevalle diplomikaudelle
- lausunto siitä, puoletaanko kirkon ympäristödiplomin myöntämistä seurakunnalle vai vaatiiko asia vielä jatkotoimenpiteitä
- paikka, aika, päivämäärä, allekirjoitukset

Seurakunta toimittaa ympäristödiplomihakemuksen tuomiokapituliin. Sen liitteeksi laitetaan hyväksytty ympäristöohjelma ja auditointiraportti.

Seurakunta maksaa auditoinnista aiheutuvat kulut, eli matkakulut, päivärahan, tarvittaessa kohtuullisen majoituksen ja ateriat sekä palkkion auditoinnille. Kirkon ympäristöasioiden seurantaryhmä suosittaa (mahdolliset muutokset Evl.fi-sivustolla), että auditoinnille maksetaan 600 euron palkkio ensimmäiseltä päivästä ja seuraavilta päiviltä 400 euroa/päivä. Auditointiharjoittelijalle maksetaan matkakulut ja päivärahat. Pätevä auditoinnit laatii

auditointiharjoittelijalle todistuksen suoritetusta auditointiharjoittelusta, jotta harjoittelija saa pätevyyden toimia varsinaisena auditoinnissa.

Hiippakuntien ympäristövastaavien tehtävänä on pitää ajantasaista listaa hiippakuntansa auditointiharjoittelijoista, auditoinnista ja diplominsa saaneista seurakunnista. Hiippakunnat tekevät yhteistyötä keskenään ja Kirkkohallituksen kanssa auditoinnista ja ympäristövastaavien koulutuksessa ja osaamisen kehittämisessä. Auditointikoulutuksia ja auditoinnista neuvottelupäiviä järjestetään säännöllisesti. Auditoinnista tulee olla perehtynyt uusimpaan diplomikäsikirjan laitokseen. Neuvottelupäivät ovat vuosittain elo-syyskuussa joko Kirkon ympäristöpäivien tai neuvottelupäivien/verkotapaamisen yhteydessä.

Auditoinnista pätevoidytään käymällä Kirkkohallituksen järjestämä auditoinnista koulutus sekä osallistumalla harjoittelijana auditoinnista tekemään auditointiin. Auditoinnista kirjoittaa siitä harjoittelijalle todistuksen.

Piispantarkastuksissa on otollinen mahdollisuus ottaa ympäristöasiat esiin.

Toimenpide

Kun ympäristökatselmus on tehty ja ympäristöohjelma hyväksytty kirkkoneuvostossa, seurakunta pyytää ympäristöjärjestelmän auditointia hiippakunnan tuomiokapitulilta.

- Auditoinnista pyytäminen tuomiokapitulilta
- Auditoinnista pyytämien lisäselvitysten ja tarvittavien muutosten tekeminen
- Auditointipäivän ohjelman laatiminen, tarvittavien resurssien varaaminen ja henkilöiden kutsuminen
- Seurakunnan ympäristöjärjestelmän auditoinnista järjestäminen

Minimikriteeri.

2.12 Ympäristödiplomin uusiminen

Kirkon ympäristödiplomi on voimassa myöntämisvuosi mukaan lukien viisi kalenterivuotta.

Diplomia uusittaessa on tärkeää huomioida muutokset lainsäädännössä ja määräyksissä sekä seurakunnan toiminnassa. Kirkon ympäristödiplomia on haettava uudestaan sen voimassaolon päättyessä. Tuolloin tulee laatia selvitys edellisen ympäristöohjelman toteutumisesta.

Uusiminen kannattaa aloittaa hyvissä ajoin ennen voimassaolon päättymistä ja ottaa asia huomioon seurakunnan toiminta- ja taloussuunnitelmasa diplomin viimeisenä voimassaolovuonna. Auditoitaviin asiakirjoihin on liitettävä edellisen kauden auditointiraportti ja ympäristöohjelma. Ympäristödiplomia uusittaessa on tarkoituksenmukaista, että turhaa kirjoitustyötä vältetään. Tuolloin riittää se, että katselmukseen kirjataan diplomikaudella tapahtuneet muutokset.

Toimenpide

Diplomin uusimisen valmistelu. Selvitys edellisen ympäristöohjelman toteutumisesta ja suunnitelma korjaavista toimenpiteistä, vastuuhenkilöistä ja aikataulusta.

Minimikriteeri, ei kuitenkaan ensimmäisellä hakukerralla.

2.13 Oma väliauditointi

Diplomikauden puolivälissä on hyvä tehdä väliauditointi, jossa tarkistetaan ympäristöohjelman toteutuma ja asetetaan päivitetty tavoitteet loppukaudeksi.

Väliauditointi voidaan suorittaa esimerkiksi eri työalojen kesken vieraillemalla toistensa työpisteissä. Pisteitä saa myös vertaisarvioinnista, jossa seurakunnan työntekijät käyvät arvioimassa toisen seurakunnan toimintaa. Väliauditointi voidaan teettää myös ympäristödiplomien auditoijalla.

Toimenpide

Toteutetaan ympäristöjärjestelmän väliauditointi diplomikauden puolessa välissä.

Pisteet: Laajuuden mukaan 2–10 pistettä.

Tästä kohdasta ei saa pisteitä ensimmäisellä hakukerralla.

2.14 Ympäristöviestintä

Viestintä on olennainen osa ympäristötyötä. Viestintää tarvitaan, jotta työntekijät, päättäjät ja seurakuntalaiset sitoutuvat ympäristöohjelmaan ja kokevat sen omakseen. Viestintää tarvitaan myös ohjaamaan ja opastamaan ympäristöohjelman mukaiseen toimintaan ja muistuttamaan siitä.

Ympäristöohjelma tarjoaa seurakunnalle myönteisen mahdollisuuden viestiä siitä, kuinka seurakunta aidosti toiminnassaan toteuttaa yhteistä ympäristövastuuta. Seurakunta voi myös tehdä ympäristökasvatusta viestinnän keinoin ja kannustaa seurakuntalaisia pitämään hyvää huolta luomakunnasta.

Erityisesti ympäristödiplomin käyttöönottovaiheessa voidaan tarvita muutosviestintää. Diplomi voi muuttaa tapoja tehdä työtä: pitää ottaa uudenlaisia asioita huomioon ja ehkä luopuakin jostain. Ympäristöasiat eivät ole välttämättä kaikille tuttuja eivätkä ehkä entuudestaan tärkeitäkään. Näistä syistä avoin viestintä ja mahdollisuus keskustella asioista ja vaikuttaakin niihin on tärkeää.

Muutoksessa viestintää ja osallistamista tarvitaan monikertaisesti enemmän kuin normaalitilanteessa. Todellinen muutos ihmisen toimintatavoissa – siis esimerkiksi sitoutuminen ympäristödiplomiin – tapahtuu vain, jos ihminen kokee todellista osallisuutta muutoksessa. Hänen on itse päästävä tarkastelemaan asiaa oman työnsä näkökulmasta: Miksi ympäristödiplomi otetaan käyttöön? Miten se vaikuttaa työhöni/toimintaani? Mitä hyötyä ympäristödiplomista on? Onko siitä jotain haittaa? Myös kriittiset kysymykset ja vaikkapa epävarmuus omasta osaamisesta on päästettävä esiin ja keskusteltava avoimesti.

Ympäristöviestintä on osa seurakunnan kokonaisviestintää, joten ympäristötyöryhmässä kannattaa olla jäsenenä seurakunnan viestinnästä vastaava. Koska ympäristötoiminta ja ympäristöviestintä kulkevat tiiviisti käsi kädessä, ympäristöviestintä on myös kaikkien yhteinen tehtävä. Kun jotain tehdään, mietitään samalla, millaista viestintää tekeminen tarvitsee. Jokainen on siis ympäristöviestijä.

Viestinnän suunnittelu

Viestinnän suunnittelu kannattaa aloittaa ympäristödiplomiprosessin alkuhetkistä. Jo aikeesta hakea diplomia voi viestiä eri kohderyhmille: mitä ympäristödiplomilla tavoitellaan ja miksi.

Ympäristöviestintäsuunnitelma on hyvä tehdä osana koko seurakunnan viestintäsuunnitelmaa. Näin ympäristöviestintä nivoutuu osaksi viestinnän kokonaisuutta, ja käyttöön tulevat myös seurakunnan eri viestintäkanavat ja -keinot. Viestinnässä voimat kannattaa yhdistää myös mahdollisten yhteistyökumppanien kanssa.

Viestintäsuunnitelmassa kuvataan ensin ympäristöviestinnän tavoitteet ja tarkoitus (miksi viestitään) ja kohderyhmät (kenelle viestitään). Kohderyhmän ja tavoitteen mukaan valitaan kanavat ja keinot (missä viestitään), äänensävy (miten viestitään) ja ajoitus (milloin viestitään). Suunnitelmassa on määritettävä myös, kenen vastuulla asia on (kuka viestii). Viestintäsuunnitelmaan on hyvä kirjata myös, miten viestinnän onnistumista mitataan ja mitkä ovat viestinnän mahdolliset kustannukset. Suunnitelman voi luoda muun muassa vuosikelloksi, joka auttaa hahmottamaan koko vuoden viestintää (katso luku 4.2 Ympäristökasvatuksen viestintä ja vuosikello).

Viestinnän keinoja pohdittaessa olennainen kysymys on, miten ympäristöviestinnästä saadaan mahdollisimman vaikuttavaa. Tarinat, ihmiset, kokemukset ja tunteet kannattaa valjastaa viestinnässä tietosisällön rinnalle.

Ympäristökeskustelu

Ympäristökeskustelu ympäröivän yhteiskunnan kanssa kannattaa pohtia osana viestintäsuunnitelmaa. Viestintäsuunnitelmassa määritellään, kuinka seurakunta voi olla mukana ajankohtaisessa ympäristökeskustelussa proaktiivisesti, joskus tarvittaessa reaktiivisestikin. Kuinka seurakuntalaiset ja työntekijät voivat osallistua julkiseen keskusteluun ympäristöasioista? Miten seurakunta tai -yhtymä osallistuu yhteisönä ympäristöön ja ilmastoon liittyvään keskusteluun eri foorumeilla?

Kirkon energia- ja ilmastostrategian yhtenä tavoitteena onkin se, että kirkko vaikuttaa aktiivisesti yhteiskunnallisena toimijana ja keskustelijana.

Strategiassa suositellaan, että kirkko rohkaisee ja haastaa viestinnässään ja toiminnassaan jäsenensä mukaan ilmastotyöhön ja hiilineutraaliustavoitteisiin ja vaatii päättäjiltä rohkeita ilmastotoimia.

Ohjeet ja opasteet

Ohjeet ja opasteet, joilla tuetaan ihmisiä toimimaan ympäristödiplomin määrittelemään suuntaan, ovat myös ympäristöviestintää. Opasteita tarvitaan muun muassa jätehuollossa keittiöissä, leirikeskoksissa ja hautausmailla. Ohjeita ja opasteita laadittaessa on hyvä pitää ohjenuorana selkeyttä ja ytimekkyyttä. Visuaalisilla ratkaisuilla havainnollistetaan ohjeita, luodaan tunnettuutta ja tunnistettavuutta sekä luodaan myönteisiä mielikuvia. Visuaaliset ratkaisut voivat liittyä seurakunnan omaan ilmeeseen tai ympäristödiplomin ilmeeseen. Suunnittelusta ja ratkaisuista on hyvä keskustella seurakunnan viestintävastaavien kanssa.

Kohderyhmiä

- Seurakunnan työntekijät
- Luottamushenkilöt
- Muut seurakunnan vapaaehtoiset
- Aktiiviset osallistujat
- Muut seurakuntalaiset
- Kuntalaiset
- Kunnan viranomaiset
- Yhteistyökumppanit
- Muut paikalliset toimijat
- Toimittajat

Kanavia

- Sosiaalinen media, blogit, videoblogit, julkiset keskustelupalstat, verkkopalvelut, video, chatit
- Podcastit
- Uutiskirjeet
- Sähköpostilistat
- Verkkosivut
- Intra/Sosiaalinen intra
- Koulutustilaisuudet, seminaarit
- Messut
- Esitteet, julisteet, roll-upit
- Mainokset, ilmoitukset
- Lehdet
- Kohdistettu toimittajavinkki, toimittajatapaaminen, taustatilaisuus
- Tiedotustilaisuus, lehdistötilaisuus, mediatapaaminen
- Tiedote/Kohdistettu tiedote
- Vieraskynäkirjoitus, mielipidekirjoitus

Somekanavissa käytettyjä aihetunnisteita ovat esimerkiksi #KirkonYmpäristödiplomi #ilmastokirkkoni #HiilineutraaliKirkko sekä #HiilineutraaliKirkko2030.

Huomaa, että viestintä on kaikkien yhteinen tehtävä ja osa ympäristötyötä. Siksi siitä saa pisteitä myös monissa muissa luvuissa.

Toimenpide

Seurakunta viestii ympäristöasioistaan laajasti.

Pisteet: Seurakunnalla on ympäristöviestintäsuunnitelma, 2 pistettä. 1 piste/viestintäkanava, jossa viestitään säännöllisesti. Enintään 10 pistettä.

2.15 Muut toimenpiteet

Toimenpide

Seurakunta tekee muita ympäristötoimenpiteitä.

Pisteet: Vaikuttavuuden ja laajuuden mukaan 1-5 pistettä.

3 Toiminta ja talous

Ympäristötyön tavoitteiden tulisi näkyä seurakuntien toiminta- ja taloussuunnitelmissa sekä saavutusten toimintakertomuksissa.

Hankintojen merkitys hiilijalanjäljelle on merkittävä osaksi ohjeistusta ja käytännön hankintatyötä. Ympäristötyön ja päästöjen kompensoinnin tulisi olla osa seurakunnan budjettia.

Luvun 3 sisältö

Minimikriteerit

- 3.1 Toiminta- ja taloussuunnitelma
- 3.2 Toimintakertomus

Pisteet

- 3.3 Hankintaohjeet ja -koulutus 5 pistettä
- 3.4 Ympäristömerkityt tuotteet ja ympäristösertifikaatit 5 pistettä
- 3.5 Uusio- ja kierrätystuotteet 5 pistettä
- 3.6 Vastuullisen sijoittamisen strategia 5 pistettä
- 3.7 Hiilineutraalius ja päästöjen kompensointi 40 pistettä
- 3.8 Lähetystyö ja kansainvälinen diakonia 6 pistettä
- 3.9 Muut toimenpiteet 5 pistettä, viestintä 5 pistettä, yhteensä 10 pistettä

Yhteensä enintään 76 pistettä

3.1 Toiminta- ja taloussuunnitelma

Ympäristötavoitteiden olisi hyvä olla osa toiminta- ja taloussuunnitelmia.

Kun ympäristödiplomia haetaan ensimmäisen kerran, ympäristöasiat on hyvä mainita seurakunnan toiminta- ja taloussuunnitelmassa yhdeksi toiminnan painopisteeksi. Määrärahat ympäristötyölle voivat sisältyä kunkin tehtäväalueen normaaliin toimintaan, erillisenä määrärahana tai jopa omana tehtäväalueena.

Seurakunnan, ja yhtymässä mielellään myös paikallisseurakuntien, toimintasuunnitelmassa tulee mainita ympäristötyö ja sen tavoitteet. Oleellista on, että tavoitteet määritellään yhdessä toiminnasta vastaavien henkilöiden kanssa.

Tavoitteina voi olla esimerkiksi:

- ympäristöohjelman valmistelu, väliauditointi tai ympäristödiplomin uusiminen
- ympäristöohjelmasta poimitut tavoitteet työaloittain

Näin voidaan todentaa, että resurssi ympäristötyön eteenpäin viemiselle on varattu. Ympäristötyö nivotaan osaksi seurakunnan normaalia toimintaa, mutta se voidaan kirjata jonkun tietyn yksikön alle, joka toimintaa koordinoi.

Toimenpide

Seurakunnassa ja yhtymässä mielellään myös paikallisseurakuntien toiminta- ja taloussuunnitelmassa tulee mainita ympäristötyö ja sen tavoitteet.

Vaihtoehtoisesti voidaan laatia ympäristötyön vuosisuunnitelma.

Minimikriteeri.

3.2 Toimintakertomus

Toimintakertomuksessa tai erillisessä ympäristöraportissa kerrotaan tehostyistä ympäristötyöstä vuosittain. Siitä kannattaa myös viestiä käyttäen sopivia kanavia.

Toimenpide

Toimintakertomuksessa tai erillisessä ympäristöraportissa raportoidaan vuosittain ympäristöasioiden ja ympäristöohjelman toteutumisesta.

Minimikriteeri.

3.3 Hankintaohjeet ja -koulutus

Hankintojen yhteydessä tehdään merkittäviä ympäristöön vaikuttavia päätöksiä.

Hankintalain mukaan hankintayksikkö voi käyttää tarjousten vertailussa hinnan lisäksi vertailuperusteina sosiaalisia, ekologisia ja taloudellisia vastuullisuustekijöitä, jotka tulee ottaa huomioon seurakunnan hankintaohjeissa. Hankintoja tekeville työntekijöille tulee antaa koulutusta hankintojen ympäristönäkökulmista.

Sosiaalisia vastuullisuustekijöitä ovat esimerkiksi organisaation paikallisen yhteisön tukeminen, työskentelyolosuhteet, työterveys ja turvallisuus, saavutettavuus, työntekijöiden koulutus ja lahjonnan vastaiset aktiviteetit.

Ekologisia vastuullisuustekijöitä ovat esimerkiksi energiatehokkuus, vedenkäyttö ja päästöt veteen, päästöt ilmaan, jätteiden käsittely, materiaalin käyttö tuotteen pakkaamisessa, tuotteen pidempi käyttöaika ja materiaalien uudelleen käyttö.

Taloudellisia vastuullisuustekijöitä ovat esimerkiksi reilun kilpailun edistämisen toimenpiteet, aineettomien oikeuksien kunnioittaminen, loppukäyttäjien tuoteturvallisuuden turvaaminen, tuotetietojen oikeellisuus ja asiakkaiden tietojen suojaaminen.

Kulttuurista kestävyyttä on muun muassa koko kristillinen perinne, rakennukset ja kulttuuriympäristöt.

Hankkija voi asettaa myös esimerkiksi ympäristö- ja sosiaalisia näkökohtia, kuten työllistämistä koskevia ehtoja. Ehdoista on ilmoitettava hankintailmoituksessa tai tarjouspyynnössä.

Hiilineutraali kirkko 2030 -strategian mukaan kirkossa siirrytään kestäviin hankintoihin muun muassa osallistumalla ilmastoystävällisiin yhteishankintoihin. Seurakuntien on hyvä tehdä yhteistyötä toisten seurakuntien, kuntien, kaupunkien, järjestöjen ja muiden sidosryhmien kanssa ilmastotavoitteiden saavuttamiseksi. Kirkon tulee edistää globaalia ilmasto-oikeudenmukaisuutta. Se voi tapahtua esimerkiksi suosimalla Reilun kaupan ja muita vastuullisia tuotteita.

Hankintojen ympäristöhaittoja voidaan vähentää tehokkaimmin vähentämällä hankintoja. Siksi hankinnoista vastaavien tulee aina selvittää vaihtoehtoisia tapoja tyydyttää tarpeita; tuotteiden yhteiskäyttö, lainaus- ja vuokrauspalvelu, korjaus ja kunnostus, pitkäikäisten ja laadukkaitten tuotteiden suosiminen ja tuotteiden korvaaminen palvelulla.

Toimenpide

Seurakunta päivittää/laatii hankintaohjeet niin, että niissä huomioidaan hankintojen vastuullisuustekijät sekä kouluttaa työntekijöitä hankintojen ympäristökriteerien käytössä.

Pisteet: 5 pistettä.

Lisätietoja

- Laki julkisista hankinnoista, erityisesti pykälät 2 §, 72 §, 90 §, 93 §, 98 §
- Lisää linkkejä käsikirjan verkkoversiossa.

3.4 Ympäristömerkityt tuotteet ja ympäristösertifikaatit

Uudistetun hankintalain mukaan voidaan vaatia tiettyä ympäristömerkkiä näytöksi siitä, että hankinnan kohde vastaa sen ympäristöominaisuuksia koskevia vaateita.

Myös pienhankinnoissa tulee suosia ympäristömerkittyjä tuotteita. Ympäristömerkitty tuote tai palvelu täyttää tiukat vaatimukset, jotka koskevat paitsi tuotteesta tai palvelusta aiheutuvia ympäristövaikutuksia, myös tuotteen toimivuutta ja turvallisuutta käyttäjälle.

Suositteluvia ympäristömerkkejä ovat muun muassa:

- Joutsenmerkki eli Pohjoismainen ympäristömerkki
- Kukkamerkki eli EU-ympäristömerkki
- Luomu – valvottua tuotantoa eli Aurinkomerkki
- Energiamerkki
- Reilu kauppa
- Ekoenergia-merkki
- Bra Miljöval
- Eurolehti-luomumerkki

Myös hankitut ympäristösertifikaatit otetaan huomioon, esimerkiksi seuraavat:

- Green Office WWF
- Green Key
- Green Destinations
- Ekokompassi
- ECEAT (luomumatkailulle)
- LEED (rakennuksille)
- BREEAM (rakennuksille)
- EMAS-ympäristöjärjestelmä
- ISO 14001 -ympäristöjärjestelmä

Huomaa, että Reilun kaupan tuotteista ja luomutuotteista saa pisteitä vain luvussa 6 (Ruoka ja keittiöt) ja ekoenergiasta luvussa 7 (Energia, kiinteistöt ja kiinteistönhoito).

Toimenpide

Seurakunta pyrkii valitsemaan ympäristömerkityn tuotteen aina kun mahdollista.

Pisteet: Pisteitä saa tuotteista, joilla on joku edellä lueteltu ympäristömerkki tai sertifikaatti. Energiamerkin tulee olla vähintään luokkaa A. Pisteitä alkaa saada, kun ympäristömerkittyjen tuoteryhmien määrä ylittää viisi.

Pisteitä saa seuraavasti:

- yli 5 tuotetta – 2 pistettä
- yli 10 tuotetta – 3 pistettä
- yli 15 tuotetta – 4 pistettä
- yli 20 tuotetta – 5 pistettä

Lisätietoja

- Suomen ympäristömerkintä on julkaissut oppaan, jossa kerrotaan miten ympäristömerkit – Joutsenmerkki ja EU-ympäristömerkki – voi käytännössä huomioida: joutsenmerkki.fi
- Lisää linkkejä käsikirjan verkkoversiossa

3.5 Uusio- ja kierrätystuotteet

Uusioraaka-aine on hyötyjätteestä saatua raaka-ainetta. Uusio- ja kierrätystuotteita on saatavilla monessa eri tuoteryhmässä: paperit ja muut toimitustuotteet, uusiolasi- ja -metallituotteet, uusiomuovituotteet, puujätteestä valmistetut tuotteet jne. Suurin osa Suomessa uusiotuotteita valmistavista yrityksistä kuuluu Uusioraaka-aineliittoon, jonka sivustolta löytyvät viimeisimmät innovaatiot uusiotuotteiden saralla. Lisäksi hankintoja voi tehdä kirpputoreilta ja käytettyjen tuotteiden markkinoilta.

Toimenpide

Seurakunta hankkii uusio- ja kierrätystuotteita aina kun mahdollista.

Pisteet: 1 piste/tuoteryhmä, enintään 5 pistettä.

Lisätietoja

- Uusiotuotteet: uusioraaka-aineliitto.fi
- Lisää linkkejä käsikirjan verkkoversiossa

3.6 Vastuullisen sijoittamisen strategia

Seurakunnan on hyvä sijoitusstrategiassaan ottaa huomioon Kirkon eläkerahaston vastuullisen sijoittamisen ohjeet.

Vastuullisen sijoittamisen ohjeet toimivat esimerkkinä siitä, miten esimerkiksi vastuullista sijoittamista voi tehdä eri omaisuusluokissa. Seurakunnan tulee määrittää omaan sijoitustoimintaan sopivat lähestymistavat ja muodot. Eläkerahaston sijoitusyksikkö on laatinut seurakunnille ohjeita, joista voi olla hyötyä: sijoitussuunnitelman mallipohja ja -ohje, tarjouspyyntöohje, sekä tärkeimpiä vastuullisen sijoittamisen kysymyksiä omaisuudenhoitajille.

Hiilineutraali kirkko 2030 -strategian mukaisesti kirkon sijoitustoiminnassa huomioidaan ilmastotavoitteet. Kirkko ei tee suoria sijoituksia fossiilisia polttoaineita tuottaviin yhtiöihin.

Vastuullinen sijoittaminen toteutuu seurakunnan sijoitustoiminnassa käytännössä esimerkiksi seuraavasti:

- Vastuullinen sijoittaminen koskee seurakunnan kaikkia sijoituksia (arvopaperit, rahasto-osuudet, raaka-aineet, kiinteistöt, metsät ja niin edelleen). Omaisuudenhoitajilta pyydetään lisätietoja vastuullisuusnäkökulmien huomioimisesta aina uusia sijoitustuotteita etsiessä, sekä osana sijoitussalkun jatkuvaa seurantaa.
- Seurakunta suosii sijoitustoiminnassaan sijoitusrahastoja ja omaisuudenhoitajia, joiden sijoitustoiminnassa otetaan huomioon vastuullisuusnäkökulmat. Seurakunta edellyttää, että omaisuudenhoitaja on allekirjoittanut YK:n tukemat PRI-periaatteet.
- Kirkon energia- ja ilmastostrategian ohella myös Ovet auki -strategia kutsuu koko kirkkoa toimimaan vastuullisesti ja pitämään yllä toivoa ihmisten elämässä ja yhteiskunnassa. Ekologinen ja sosiaalinen vastuullisuus ohjaavat seurakuntaa myös sijoitustoiminnassaan.
- Seurakunta sijoittaa varojaan vastuullisten ja kestäväen kehityksen teemojen mukaisesti. Vastuullisuusteemoja on lueteltu taulukossa 1.

Seuraavalla sivulla on esimerkki sijoitussuunnitelman mallista.

Esimerkki sijoitussuunnitelman mallista

Seurakunta on pitkäjänteinen sijoittaja, jonka tavoitteena on varmistaa sijoituskohteidensa hyvä tuotto ja arvonkehitys pitkällä aikavälillä. Vastuullinen yritys, joka huomioi ympäristö-, sosiaaliset ja hyvään hallintotapaan liittyvät näkökulmat toiminnassaan, on kannattavampi sijoituskohde pitkällä aikajänteellä johtuen mm. tehokkaammasta riskienhallinnasta sekä uusien liiketoiminnallisten mahdollisuuksien tuomasta kilpailuedusta.

Seurakunnan sijoitustoiminnassa huomioidaan Kirkon eläkerahaston laatimat vastuullisen sijoittamisen ohjeet (2018) ja Ilmastonmuutosstrategia (2016).

Vastuullisen sijoittamisen periaatteiden mukaan seurakunta

- suosii sijoituskohteinaan vastuullisia yrityksiä
- välttää sijoittamista yrityksiin, jotka eivät noudata hyvää hallintotapaa tai kansainvälisiä ihmisoikeus- ja työelämäsopimuksia (YK:n ja OECD:n ohjeistot)
- noudattaa vastuullisuuskriteereitä (ympäristö-, sosiaaliset ja hallintotapa-asiat) kaikissa sijoituspäätöksissä
- pyrkii vaikuttamaan yrityksiin niin, että ne sitoutuvat vastuullisiin toimintatapoihin.

Taulukko 1. Sijoitustoiminnassa huomioon otettavia vastuullisuus-
teemoja

Ympäristö	Sosiaalinen näkökulma	Hallintotapa
Standardit ja sertifikaatit	Henkilöstöpolitiikka	Hallituksen riippumattomuus
Ympäristöohjelmat	Ihmisoikeudet	Hallituksen palkitseminen
Ilmastonmuutostyös-kentely	Lasten oikeudet	Toimitusjohtaja ja johtoryhmä
Energiätehokkuus	Työelämän oikeudet	Palkitsemisjärjestelmä
Luonnon monimuotoisuus	Tuotevastuu	Veronmaksu
Kiertotalous	Lähiyhteisön huomioiminen	Korruptio- ja lahjonta-vastainen toiminta

Toimenpide

Seurakunta laatii itselleen vastuullisen sijoittamisen strategian tai ohjeistuksen.

Pisteet: 5 pistettä.

Lisätietoja

- Kirkon eläkerahaston vastuullisen sijoittamisen ohjeet: evl.fi/kirkonelakerahasto/julkaisut/ohjeet-ja-strategiat
- Lisää linkkejä käsikirjan verkkoversiossa

3.7 Hiilineutraalius ja päästöjen kompensointi

Kirkko on helmikuussa 2019 hyväksymässään energia- ja ilmastostrategiasa sitoutunut kansalliseen ja kansainväliseen työhön ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi. Kirkon tavoitteena on olla hiilineutraali vuonna 2030. Tällöin kasvihuonekaasupäästöjä on vähennetty 80 % nykytasosta ja loput 20 % kompensoidaan mahdollisuuksien mukaan esimerkiksi kiinnittämällä huomiota seurakuntien omistamien metsien muodostamaan hiilivarastoon.

Hiilineutraali kirkko 2030 -strategian mukaan seurakunnat selvittävät mahdollisuudet niiden ilmastopäästöjen kompensointiin, joita ei ole teknisesti tai taloudellisesti järkevää vähentää muilla keinoilla.

Tavoitteiden saavuttamiseksi seurakunnan kiinteistöjen ilmastopäästöt kartoitetaan kiinteistörekisteri Basiksesta saatavien tietojen avulla. Myös muu vastaava tapa hyväksytään Kirkon ympäristödiplomia haettaessa. Hiilineutraali kirkko 2030 -strategian mukaisesti seurakuntien omistamien maiden (erityisesti metsien ja soiden) tila hiilivarastoina sekä arvo hiilinieluinä kartoitetaan. Samalla laaditaan suunnitelma ja annetaan suositus, jonka avulla seurakuntien metsiä hoidetaan ekologisesti, sosiaalisesti, kulttuurisesti ja taloudellisesti kestävästi siten, että niiden tila myös hiilivarastoina ja arvo hiilinieluinä paranee. Kirkon hiilineutraalius toteutetaan paikalliseurakunnissa talouskohtaisesti. Kirkkohallitus auttaa seurakuntia tarjoamalla neuvontaa ja tukea.

Jäljelle jääviä päästöjä voi kompensoida esimerkiksi YK:n virallisen Climate Neutral Now -kompensointipalvelun kautta.

Myös Suomen lähetysseuralla on oma kompensointipalvelunsa. Kompensointimaksu ohjataan hankkeisiin, joissa puiden istutusten ohella valmistetaan puuta säästäviä liesiä, vahvistetaan maankäytön suunnittelua ja kehitetään perheiden elinkeinomahdollisuuksia.

Pitkällä aikavälillä tarkasteltuna päästöjen kompensointi ei ole lopullinen ratkaisu ilmastonmuutokseen.

Matkailussa – erityisesti lentomatkailussa – käytetään hiilidioksidipäästöjen kompensointia. Hiilidioksidia voidaan sitoa hiilinieluihin, kuten metsään. Kompensoinnin avulla matkailijat voidaan myös saada miettimään tarkemmin omaa matkustuskäyttäytymistään.

Toimenpide

- Seurakunta laskee hiilidioksidipäästöjensä suuruuden vähintään kiinteistöjen energiankulutuksen osalta. Muina indikaattoreina voidaan käyttää esimerkiksi liikkumista, jätteitä ja hankintoja.
- Seurakunta tekee suunnitelman kohti hiilineutraaliutta vuoteen 2030 mennessä.
- Seurakunta hankkii päästövähennyksiä kompensoidaan hiilidioksidipäästöjään, esimerkiksi kiinteistöjen tai matkustamisen päästöjä.
- Seurakunta on hiilineutraali tai hiilinegatiivinen.

Pisteet:

- Hiilidioksidipäästöjen laskeminen 5–10 pistettä.
- Suunnitelma hiilineutraaliudesta 10 pistettä.
- Päästövähennyksien hankkiminen 1–5 pistettä.
- Seurakunta on hiilineutraali tai -negatiivinen 40 pistettä.
- Yhteensä enintään 40 pistettä.

Lisätietoja

- Laskureita hiilijalanjäljen arviointiin ja seurantaan: syke.fi/co2laskurit

3.8 Lähetystyö ja kansainvälinen diakonia

Kirkko tekee kansainvälistä työtä kirkon lähetysjärjestöjen ja Kirkon Ulkomaanavun kautta.

Kirkon lähetysjärjestöt ovat Suomen Lähetysseura, Suomen Luterilainen Evankeliumiyhdistys, Svenska Lutherska Evangeliföreningen i Finland, Suomen Evankelisluterilainen Kansanlähetys, Lähetisyhdistys Kylväjä, Suomen Piipiaseura ja Medialähetys Sanansaattajat.

Suomen Lähetysseura (SLS) kuuluu Suomen suurimpiin kehitysyhteistyötä ja kokonaisvaltaista lähetystyötä tekeviin järjestöihin. Lähetysseura tekee ympäristötyötä muun muassa rakentamalla vesi- ja viljelyjärjestelmiä, istuttamalla puuntaimia sekä opettamalla kestäviä kasvienhoitomenetelmiä.

Kirkon Ulkomaanapu (KUA) on Suomen suurin kehitysyhteistyöjärjestö ja toiseksi suurin humanitaarisen avun antaja. Kirkon Ulkomaanapu on ulkoministeriön kumppanuusjärjestö ja kirkkojen kansainvälisen avustusverkoston ACT-allianssin perustajajäsen.

Toimenpide

Lasketaan lähetystyöhön ja kansainväliseen diakoniaan ohjatut varat sekä vapaaehtoisesti kerätyt avustusvarat suhteessa ulkoisiin toimintakuluihin.

Pisteet: Jos lähetystyön ja kansainvälisen diakonian osuus on yli 1 prosenttia, siitä saa pisteitä seuraavasti:

- 1 % tai sen yli 2 pistettä,
- 2 % tai sen yli 4 pistettä,
- 3 % tai enemmän 6 pistettä.

3.9 Muut toimenpiteet

Toimenpide

Seurakunta tekee muita toimintaan ja talouteen liittyviä ympäristötoimenpiteitä. Tähän kuuluu myös toimintaan ja talouteen liittyvä viestintä.

Pisteet:

- 1–3 pistettä/toimenpide, enintään 5 pistettä.
- Toimintaan ja talouteen liittyvästä viestinnästä saa 1–5 pistettä.
- Vaikuttavuuden ja laajuuden mukaan yhteensä 1–10 pistettä.

4 Ympäristökasvatus

Ympäristökasvatuksen tulee olla tavoitteellista ja mielekkäällä tavalla haastavaa. Se käsittää koko ihmisen kasvun kaaren. Ympäristökasvatuksen keskeisenä menetelmänä on tekemällä oppiminen.

Ympäristökasvatus on läsnä kaikessa mitä kirkossa ja seurakunnissa tehdään. Sanat ja teot ovat ympäristökasvatusta. Luomakunta on läsnä messun ehtoollisrukouksessa, sitä käsitellään päiväkerhoissa ja rippikoulussa. Ympäristökasvatus antaa seurakuntalaisille mahdollisuuden toimia ympäristön ja oman seurakunnan parhaaksi.

Luvun 4 sisältö

Minimikriteerit

- 4.1 Ympäristökasvatussuunnitelma
- 4.2 Jumalanpalveluselämä

Pisteet

- 4.3 Ympäristökasvatuksen viestintä ja vuosikello yhteensä 6 pistettä
- 4.4 Ympäristökasvatus kasvun kaaren eri vaiheissa 6 pistettä
- 4.5 Hartaus- ja jumalanpalveluselämä 6 pistettä
- 4.6 Luontopolut ja hiljaisuudelle rauhoitetut paikat 7 pistettä
- 4.7 Verkostoyhteistyö ja yhteiskunnallinen vaikuttaminen 5 pistettä
- 4.8 Leirit, retket ja muut tapahtumat 10 pistettä
- 4.9 Rippikoulu ja isostoiminta 10 pistettä
- 4.10 Liikkuva seurakunta 2 pistettä
- 4.11 Muut toimenpiteet 5 pistettä

Yhteensä enintään 57 pistettä

4.1 Ympäristökasvatussuunnitelma

Ympäristökasvatussuunnitelma voi olla erillinen asiakirja tai osa seurakunnan ympäristöohjelmaa. Seurakuntayhtymissä se vaaditaan vähintään puolelta yhtymän seurakunnista.

Jokainen seurakunnan työntekijä, luottamushenkilö ja seurakuntalainen on ympäristökasvattaja omalla paikallaan. Erityisesti suunnitteluprosessin alussa on suositeltavaa järjestää seurakunnan yhteinen työskentely ympäristökasvatussuunnitelman lähtökohtien hahmottamiseksi. Työskentelyn tavoitteena on mahdollistaa aito osallistuminen ja sitoutuminen hankkeeseen niin, että ympäristökasvatussuunnitelman laatiminen on seurakunnan yhteinen asia. Tässä yhteydessä on hyvä mahdollisuus seurakuntalaisten asiantuntemuksen saamiselle mukaan prosessiin. Samoin paikkakunnalla toimivat luontoon ja ympäristöön liittyvät järjestöt sekä alan ammattilaiset on hyvä kutsua mukaan yhteistyökumppaneina.

Seurakuntien ympäristökasvatustyö perustuu ympäristökasvatussuunnitelmaan, jonka voi tehdä esimerkiksi ympäristökasvatusosion otsikoiden mukaisesti. Suunnitelmassa kuvataan tavoitteiden seuranta.

Toimenpide

Seurakunta laatii ympäristökasvatussuunnitelman. Seurakuntayhtymässä sellainen tulee olla vähintään puolella seurakunnista.

Minimikriteeri.

4.2 Jumalanpalveluselämä

Ympäristökasvatuksessa jumalanpalveluselämä ymmärretään laajasti. Siihen sisältyy kaikki toiminta perhekerhojen hartauksista jumalanpalveluksiin ja kirkollisiin toimituksiin.

Ympäristödiplomia haettaessa edellytetään, että ympäristöasiat ovat osa seurakunnan vuotuista jumalanpalvelussuunnittelua ja -elämää. Seurakunnassa vietetään luomakunnan sunnuntaita. Laajempaan hartaus- ja jumalanpalveluselämän toteuttamiseen ja sen pisteytykseen palataan luvussa 4.5 (Hartaus- ja jumalanpalveluselämä)

Toimenpide

Seurakunnassa vietetään luomakunnan sunnuntaita. Ympäristökasvatuksen sisällöt ovat esillä jumalanpalveluselämässä.

Minimikriteeri.

4.3 Ympäristökasvatuksen viestintä ja vuosikello

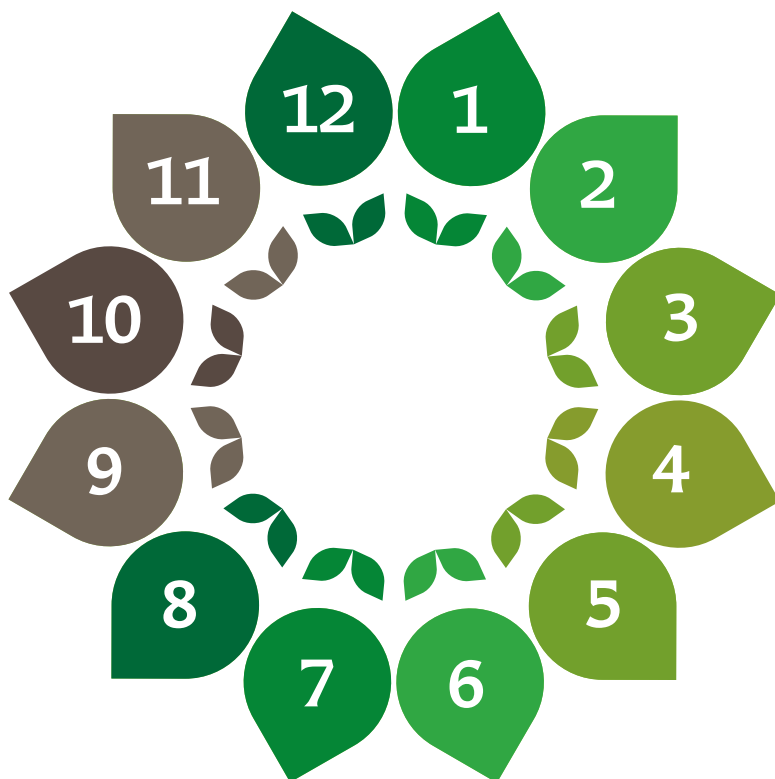
Hiilineutraali kirkko 2030 -strategian mukaisesti kirkko rohkaisee ja haastaa viestinnässään ja toiminnassaan jäsenensä mukaan ilmastotyöhön ja hiilineutraaliustavoitteisiin. Kirkko vaatii päättäjiltä rohkeita ilmastotoimia. Kirkko edistää globaalia ilmasto-oikeudenmukaisuutta.

Lue lisää luvusta 2.14 (Viestintä).

Ekotapahtumien vuosikello

Seuraavilla sivuilla on esimerkki vuosikellosta. Siihen on koottu joukko kirkkojen ja muiden tahojen ilmasto- ja ympäristötapahtumia. Siitä voi poimia omaan vuosikelloon ne tapahtumat, joihin on paikallisessa toiminnassa mielekästä liittyä.

Yhteistyö muiden ympäristökasvattajatahojen kanssa lisää toimintamme vaikuttavuutta. Emme ole yksin. Toimimme paikallisesti, ja yhdessä vaikutamme maailmanlaajuisesti. Paikallinen ja globaali ekumenia kannattaa pitää mielessä. Yhteistyökumppanuudet tuovat usein enemmän näkyvyyttä ja vaikuttavuutta kuin pelkästään omasta toiminnasta viestiminen.

Vuosikellon pohja, jota seurakunta voi halutessaan hyödyntää.

Vinkki

- Käsikirjan verkkoversiosta (evl.fi/ymparistodiplomi) voit ladata ekotapahtumien vuosikellon pohjan.

Tammikuu

- Lintujen pihabongaus. Tammikuun viimeinen viikonloppu.

Helmikuu

- Vihreä lippu -päivä. Helmikuun alussa. Vihreä lippu on päiväkotien, koulujen, oppilaitosten ja nuorten vapaa-ajan toimintojen kestävän kehityksen ohjelma.
- Maailman kosteikkopäivä. 2. helmikuuta.

Maaliskuu

- Ekopaasto. Tuhkakeskiviikosta lankalauantain päättymiseen.
- Maailman luontopäivä. 3. maaliskuuta.
- Maailman metsäpäivä. 21. maaliskuuta.
- Maailman vesipäivä. 22. maaliskuuta.
- Maailman ilmatieteen päivä. 23. maaliskuuta.
- Earth Hour -ilmastotapahtuma. Maaliskuun viimeinen lauantai.

Toukokuu

- Luomakunnan sunnuntai. Touko-lokakuussa.

- Maailman muuttolintujen päivä. 9.–10. toukokuuta.
- Reilujen kahvitaukojen viikko. Viikko 19.
- Luonnon monimuotoisuuden päivä. 22. toukokuuta.
- Suvivirren sunnuntai. Touko-kesäkuun vaihteessa.

Kesäkuu

- Maailman ympäristöpäivä. 5. kesäkuuta.
- Maailman merien päivä. 8. kesäkuuta.
- Luonnonkukkien päivä. Sunnuntaina kesäkuun puolessa välissä.
- Aavikoitumisen ja kuivuuden ehkäisemisen päivä. 17. kesäkuuta.

Elokuu

- Maailman ylikulutuspäivä. Vuosittain laskennallisesti se päivä, jolloin kulutuksemme ylittää maapallon kyvyn tuottaa uusiutuvia luonnonvaroja ja käsitellä fossiilisia polttoaineista aiheutuvia hiilidioksidipäästöjä.
- Suomen luonnon päivä. Vuosittain elokuun viimeinen lauantai. Virallinen liputuspäivä.

Syyskuu

- Luomakunnan aika (Creation Time). Alkaa 1.9. Ortodoksisen kirkon kirkkovuoden ensimmäisenä päivänä ja päättyy Franciscus Assisilaisen muistopäivänä 4.10.
- Euroopan liikkujan viikko. Viikon ensimmäisenä päivänä kansallinen etätyöpäivä. Vuosittain syyskuun puolesa välissä.

lajien päivä. Pyhän Franciscus Assisilaisen muistopäivä. Maailman eläinten viikko 4.–10.10.

- Hiljaisuuden päivä. 8. lokakuuta Hiljan nimipäivänä.
- Energiansäästöviikko. Lokakuun alkupuolella.
- Reilun kaupan viikko. Vuositain viikolla 43.
- Maailman ravintopäivä 16. lokakuuta. Katso myös Nälkäpäivä

Lokakuu

- Maailman kasvisruokapäivä. 1. lokakuuta.
- Maailman eläinten päivä, 4. lokakuuta. Uhanalaisten

Marraskuu

- Älä osta mitään -päivä ja Kestävä jouluku. Marraskuun loppupuolella.

Toimenpide

Seurakunnan ympäristöviestintä rohkaisee ja haastaa seurakuntalaisia mukaan ympäristötyöhön. Viestintä on suunniteltu osana ympäristökasvatussuunnitelmaa.

Seurakunta laatii ympäristökasvatuksen vuosikellon.

Pisteet: Vuosikellosta 3 pistettä, viestinnästä 3 pistettä.

4.4 Ympäristökasvatus kasvun kaaren eri vaiheissa

Seurakuntalaisten vastuun kantaminen on yksi ympäristötyön mahdollistamista asioista. Perinteinen aikuiskasvatuksen metodinen oivallus on, että aikuisten asenteisiin vaikutetaan parhaiten saamalla heidät ensin tekemään asioita.

Ilmastonmuutos vaikuttaa jo nyt suuresti maailman köyhimmän väestön elinolosuhteisiin. Kyse on ilmasto-oikeudenmukaisuudesta. Ongelman ovat aiheuttaneet varhain teollistuneet maat, mistä niille aiheutuu erityistä vastuuta. Ilmastonmuutoksen hillitseminen on esimerkki ennaltaehkäisevästä diakoniasta. Sitä voi jokainen toteuttaa elintapojaan ja tottumuksiin pohtimalla ja muuttamalla sekä vaikuttamalla yrityksiin ja poliittiseen päätöksentekoon.

Seurakunnan lähetystyö ja kansainvälinen diakonia ovat myös ympäristökasvatuksen ja erityisesti kansainvälisen vastuun esille ottamisen paikkoja. Lähetysjärjestöiltä ja Kirkon Ulkomaanavulta löytyy runsaasti kasvatukseen soveltuvaa materiaalia ja ajankohtaista tietoa. Konkreettisena toimintana esille voidaan ottaa vaikkapa kummilapsitoiminta. Tiedon lisääntyminen ja tilan antaminen ympäristöön liittyvien tunteiden käsittelylle johtaa käytännön toimintaan. Ilmastoahdistus ja toivo ovat tällaisia tunteita.

Varhaiskasvatus

Seurakunnan varhaiskasvatuksessa ympäristö on runsaasti esillä. Usein luomakunta on läsnä koko päivän ajan eri toimissa.

Seurakunnan varhaiskasvatuksessa kuten päiväkerhoissa ja perhekerhoissa voidaan monin tavoin huomioida ympäristökasvatuksen näkökulmat. Päivä- ja perhekerhojen ohjelmaan voi sisältyä retkipäiviä läheiseen puistoon tai metsään. Luonnossa liikkumiseen on mahdollista lapsille luontevalla tavalla kytkeä ympäristötunteiden ja kokemusten käsittely.

Askartelumateriaalien valinnassa voidaan suosia kierrätys- ja luonnonmateriaalien käyttöä.

Ympäristökasvatussuunnitelman yhtenä tavoitteena on tukea perheiden ympäristökasvatusta.

Kouluikäiset

Kouluikäisten parissa työskennellessä esimerkiksi kerhot, retket ja leirit antavat hyvän pohjan ympäristökasvatuksen näkökulmille.

Liittyminen koulun omaan ympäristökasvatukseen on suositeltavaa. Tilan ja ajan antaminen tunteiden käsittelyllä, oikea tieto ja ennen kaikkea ilmastotoivon näkökulma on tärkeää ympäristökasvattajalle.

Nuoret

Tutkimusten mukaan nuoret ovat kiinnostuneita ympäristöön ja ilmastoon liittyvistä kysymyksistä. Tietopainotteisuuden sijaan on syytä painottaa ympäristötunteiden ja -kokemusten käsittelyä sekä ylläpitää ilmastotoivon näkökulmaa. Yhteisöllisen vastuunkantamisen lisäksi on hyvä keskustella jokaisen omasta vastuusta suhteessa luomakunnan varjelemiseen. Luomakunnasta huolehtiminen on sekä yhteisöjen että yksilöiden tehtävä.

Nuorten parissa tehtävä työ on parhaimmillaan lähtökohtaisesti osa seurakunnan ympäristökasvatusta. Leirit, retket ja erilaiset projektit voidaan rakentaa yhdessä nuorten kanssa mielekkäällä tavalla ympäristönäkökulmat huomioiden. Osallistumalla kansallisiin tai kansainvälisiin ympäristönsuojelun ja kestävä elämäntavan teemapäiviin vahvistetaan laaja-alaista kokemusta ympäristöön liittyvien teemojen tärkeydestä. Erilaisia projekteja suunnitellessa kannattaa hyödyntää oman alueen ympäristötoimijoita.

Kirkon Ulkomaanavun (KUA) yhteydessä toimii valtakunnallinen nuorten ja nuorten aikuisten Changemaker-verkosto, joka vaikuttaa aktiivisesti globaalin oikeudenmukaisuuden puolesta ja tekee ympäristökasvatusta.

Aikuiset

Keskusteluillat, sieni- ja marjaretket, tutustuminen paikallisiin, valtakunnallisiin ja kansainvälisiin ympäristöjärjestöihin, kompostoinnin niksien jakaminen tai vaikkapa yhteisien talkoiden järjestäminen ovat muutamia esimerkkejä aikuisten seurakuntalaisten ympäristökasvatuksesta. Konkreettisten toimien lisäksi on hyvä miettiä millä tavoin aikuiset voivat olla ympäristökasvatuksen mahdollistajia.

Seurakunnan lähetystyö on myös ympäristökasvatuksen ja erityisesti kansainvälisen vastuun esille ottamisen paikka. Lähetysjärjestöiltä ja Kirkon Ulkomaanavululta löytyy runsaasti kasvatukseen soveltuvaa materiaalia ja ajankohtaista tietoa. Konkreettisenä tekemisen asiana esille voidaan ottaa vaikkapa kummilapsitoiminta. Parhaimmillaan tiedon lisääminen ja tilan antaminen ympäristötunteiden käsittelylle johtaa käytännön toimintaan.

Toimenpide

Ympäristökasvatussuunnitelmaan kirjataan, miten ympäristökysymykset ja luomakunta asettuvat seurakunnan elämän ja seurakuntalaisten kasvun kaaren eri vaiheisiin.

Vähintään kolmessa kasvun kaaren eri kohdassa on pohdittu, miten ympäristökasvatusta toteutetaan konkreettisesti seuraavalla toimikaudella.

Pisteet: Kasvun kaaren kohtia tulee olla vähintään kolme, jolloin niistä saa yhteensä 3 pistettä. Kustakin lisäkohdasta saa yhden pisteen. Enintään 6 pistettä.

Lisätietoja

- Tutustu Polku-toimintamalliin: evl.fi/polku
- Lisää linkkejä käsikirjan verkkoversiossa

4.5 Hartaus- ja jumalanpalveluselämä

Diplomiseurakunnassa ympäristöteemat ovat luonteva osa seurakunnan jumalanpalvelus- ja hartauselämää.

Erityisiä ympäristöaiheisia hartauksia ja jumalanpalveluksia voivat olla esimerkiksi metsäkirkot, hartaudet järven rannalla tai luonnonsuojelualueella. Paikkakunnan luontokohteet, seurakuntien leirikeskukset, kaupunki- ja hautausmaapuistot sekä metsähautausmaat ja lehdot ovat luontevia paikkoja ympäristöaiheisten hartauksien ja jumalanpalvelusten viettämiseen.

Luomakunta eri näkökulmista tarkasteltuna on hyvä lähtökohta erilaisen retriittien ja pyhiinvaellusten toteuttamisessa. Niiden ohjelmaan on luontevaa liittää tutustuminen seurakunnan arvokkaisiin luontokohteisiin. Suunnittelussa ja toteutuksessa voi käyttää apuna vapaaehtoisten, esimerkiksi paikallisten oppaiden osaamista.

Vuotuista hartaus- ja jumalanpalveluselämää suunniteltaessa on tarkoituksenmukaista ottaa esille ekotapahtumien vuosikello ja pohtia, mihin kansallisiin tai kansainvälisiin ympäristöteemapäiviin tai ekotapahtumiin toiminnassa liitytään.

Toimenpide

Ympäristöteemat kuuluvat seurakunnan jumalanpalvelus- ja hartauselämään.

Pisteet: Ympäristöaiheisista jumalanpalveluksista, retriiteistä ja pyhiinvaelluksista sekä muusta niihin verrattavissa olevasta hartaustoiminnasta saa jokaisesta 1 pisteen. Enintään 6 pistettä.

4.6 Luontopolut ja hiljaisuudelle rauhoitetut paikat

Luontopolut ja hiljaisuuden paikat ohjaavat rauhoittumaan ja pohtimaan suhdetta luomakuntaan.

Opastaulujen tekstit ja kuvat voivat ohjata kulkijaa pohtimaan suhdetta Jumalaan, luontoon ja ihmisiin. Keväällä polku on erilainen kuin syksyllä. Voiko kirkkovuoden aika vaikuttaa siihen, mistä näkökulmasta luontoa polun varrella tarkastellaan? Mikä herättää kiitollisuutta, mikä kunnioitusta, mikä haastaa vastuuseen luomakunnasta?

Hiljaisuudelle rauhoitetulla paikalla tarkoitetaan seurakunnan tähän tarkoitukseen osoittamaa paikkaa vaikkapa metsästä, järvenrannasta, saaresta tai luodolta, niemennokasta, suonsaarekkeesta, kallionlaelta, jonerannasta tai koskenpartaalta. Paikka tulee olla nimensä mukaisesti mietiskelyyn, luonnon kuunteluun, luomakunnan ja olemassaolon pohdintaan sekä rukoukseen sopiva.

Mitään suuria ihmisen tekemiä rakennelmia ei tarvita. Paikan muusta erottava portti, rauhoituksesta kertova taulu, penkki ja risti riittävät hyvin. Mutta välttämättä niitäkään ei tarvita.

Tässä luvussa mainittujen kohteiden rakentamisesta ja perustamisesta saa pisteitä luvussa 9.11 (Ekosysteemipalvelujen hyödyntäminen).

Toimenpide

Seurakunta käyttää luontopolkuja ja hiljaisuuden paikkoja ympäristökasvatuksessaan.

Pisteet:

- Luontopolut 2–5 pistettä.
- Hiljaisuuden paikat 1–2 pistettä.
- Enintään 7 pistettä.

4.7 Verkostoyhteistyö ja yhteiskunnallinen vaikuttaminen

Verkostoyhteistyö kuntien, järjestöjen ja toisten seurakuntien kanssa on osallistavaa ympäristökasvatusta.

Hiilineutraali kirkko 2030 -strategian mukaisesti seurakunnat tekevät yhteistyötä toisten seurakuntien, kuntien, kaupunkien, järjestöjen ja muiden sidosryhmien kanssa ympäristö- ja ilmastotavoitteiden saavuttamiseksi. Yhteistyö koulujen, päiväkotien, yritysten, kunnan, luonnonsuojelujärjestöjen tai muiden järjestöjen kanssa on hyvä tapa toteuttaa ympäristökasvatusta. Järjestöissä on paljon paikallisasiantuntemusta.

Huolenpito luomakunnasta yhdistää eri kristillisiä seurakuntia ja kirkkoja sekä muita uskontoja. Seurakunnan ekumeeninen ja uskontojen välinen yhteistyö niiden kanssa avaa useita mahdollisuuksia.

Toimenpide

Seurakunta osallistuu ympäristötapauksiin tai -kampanjoihin toisten kirkkojen, uskontokuntien, ympäristöjärjestöjen tai muiden toimijoiden kanssa.

Pisteet: Osallistumisesta ympäristötapauksiin tai kampanjoihin saa 1–5 pistettä.

4.8 Leirit, retket ja tapahtumat

Ympäristöaiheiset retket, leirit ja kerhot sekä teemapäivät ja tapahtumat tuovat hyviä kokemuksia. Niitä kannattaa järjestää yhteistyössä muiden seurakuntien ja toimijoiden kanssa.

On hyvä tuntee jokamiehenoikeudet. Siihen soveltuvia kasvun kaaren paikkoja ovat rippikoulu, nuorten ja aikuisten toiminta sekä soveltaen lapsityö. Oikeuksien vastapainona on tässäkin velvollisuuksia. Myös niistä on hyvä puhua niin luonnossa liikkumiseen kuin omaan asuinympäristöönkin liittyen.

Toimenpide

Seurakunta järjestää erilaisia retkiä, leirejä, kerhoja ja tapahtumia, esimerkiksi:

- kierrätyspäivä
- ympäristönsuojeluilta
- kompostivinkkien jakoilta
- näyttely tai vastaava ympäristötapahtuma
- jokamiehen oikeuksiin tutustuminen kasvun kaaren eri vaiheissa

Pisteet: Ympäristöaiheiset kerhot, tapahtumat ja teemapäivät 1–2 pistettä/tapahtuma, enintään 10 pistettä.

Lisätietoja

- Ympäristöministeriön nettisivulta löytyy keskustelun pohjaksi hauskaasti toteutettu, tiivis ja monipuolinen tietopaketti jokamiehenoikeuksista

4.9 Rippikoulu ja isostoiminta

Nuoret ovat kiinnostuneita ympäristöasioista. Vihreät riparit vahvistavat luontosuhdetta ja ylläpitävät ilmastotoivoa.

Rippikoulun käyminen ja isostoiminta kuuluvat nuorten kulttuuriin. Ympäristöön sekä ilmastoon liittyvät kysymykset ovat nuorille tärkeitä. He ovat myös valmiita toimimaan. Ympäristön tila herättää useissa nuorissa ihmisissä syvää huolta ja pelkoa, jota on kutsuttu syystä ilmastoahdistukseksi.

Rippikoulu antaa mahdollisuuden pohtia ja löytää paikkansa ja tehtävänsä kristittyinä luomakunnassa. Yhdeksi rippikoulun tavoitteista on kirjattu: ”Nuoret kantavat vastuuta itsestään, toisista ihmisistä ja luomakunnasta.” Tähän tavoitteeseen liittyy myös Vihreiden ripareiden päätavoite: ”Vahvistaa kristillistä ympäristökasvatusta, luomakunnan merkitystä kristillisessä uskossa ja kestäväää elämäntapaa rippikoulussa sekä isostoiminnassa.” Hiilineutraali kirkko 2030 -strategian yksi tavoite liittyy suoraan rippikouluun: ”Rippikouluun osallistuneet tiedostavat ilmastovastuunsa. Rippikoulut toteutetaan ympäristöystävällisesti (Vihreät riparit -kriteerit). ”

Vihreiden ripareiden keskeisenä toimintaideana on rakentaa ympäristökasvatus luontokokemusten, ympäristöön liittyvien tunteiden, ympäristövaikuttamisen ja -tiedon, luomakunnan pyhyiden sekä kestävien valintojen ympärille. Nämä tavoitealueet sisältyvät sekä rippikoulun että isostoiminnan kokonaisuuteen. Tietopainotteisuuden sijaan korostetaan ympäristöön liittyvien tunteiden ja kokemusten käsittelyä sekä ylläpidetään toivon näköalaa ilmastoasioissa. Yhteisöllisen vastuunkantamisen mahdollisuuksien lisäksi keskustellaan myös yksittäisen ihmisen vastuusta. Luomakunnasta huolehtiminen on sekä kristittyjen yhteisöjen että yksilöiden tehtävä.

Ympäristödiplomiseurakunnan näkökulmasta Vihreät riparit -toimintamallin mukaan toteutettu rippikoulutyö on keskeinen osa seurakunnan ympäristökasvatusta. Tarkemmat tiedot Vihreät riparit -toimintamallista, toteutuksesta ja materiaalista löytyvät evl.fi/plus-sivustolta.

Toimenpide

Seurakunta toteuttaa rippikoulu- ja isostoimintaa Vihreät ripparit -toimintamallin mukaisesti.

Pisteet: 1–10 pistettä sen mukaan, kuinka suuri osa seurakunnan rippikoulu- ja isostoiminnasta toteutetaan Vihreät ripparit -toimintamallin mukaisesti.

4.10 Liikkuva seurakunta

Useissa seurakunnissa on käytössä liikkuvan seurakunnan toimintamalli. Tavoitteena on niin työntekijöiden kuin seurakuntalaistenkin jokapäiväisen liikkumisen lisääminen ja vahvistaa mielikuvaa seurakunnasta liikuntaa edistävänä yhteisönä.

Entä jos osa kokouksista olisi kävelykokouksia luonnossa? Kerhoihin, piireihin, tapaamisiin, retkiin ja leireihin liittyisi luonnossa liikkumista? Osana liikkuva seurakunta -toimintamallia on joissain seurakunnissa valittu työntekijöiden ja vapaaehtoisten joukosta liikunta-agentteja, joiden tehtävänä on muistuttaa liikkumisen terveysvaikutuksista ja roolista osana ekologista elämäntapaa.

Toimenpide

Liikkuvan seurakunnan toimintaan on liitetty ympäristönäkökulma.

Pisteet: 1–2 pistettä sen mukaan, kuinka paljon liikkuvan seurakunnan toimintaan on liitetty ympäristönäkökulmaa, ja onko seurakunnassa oma liikunta-agentti.

4.11 Muut toimenpiteet

Toimenpide

Seurakunta tekee muita ympäristökasvatukseen liittyviä toimenpiteitä.

Pisteet: Vaikuttavuuden ja laajuuden mukaan 1–5 pistettä.

5 Jätehuolto ja kiertotalous

Jätteiden tuottamisesta ja kertakäyttökulttuurista tulisi siirtyä kiertotalouteen. Kiertotaloudessa kulutus painottuu omistamisen sijasta palveluiden käyttämiseen.

Tuotteiden huolto ja uudelleenkäyttö ovat tärkeä osa kiertotaloutta. Materiaaleja ei hukata jätteeksi, vaan niistä syntyy yhä uudelleen uusia tuotteita. Kohtuullisuus kuuluu myös vakaana osana kiertotalouteen. Jätteeksi päätyy vain vähän ja harkitusti, sekin lajittelun kautta.

Luvun 5 sisältö

Minimikriteerit

- 5.1 Jätelaki
- 5.2 Kunnalliset jätehuoltomääräykset
- 5.3. Jätehuoltokartoitus ja -suunnitelma
- 5.4 Vaaralliset jätteet

Pisteet

- 5.5 Jätehuoltovastaava ja -koulutus 5 pistettä
- 5.6 Kiertotalous 5 pistettä
- 5.7 Lajittelun mahdollistaminen 2 pistettä
- 5.8 Jätteiden määrän vähentäminen ja kierrätys 8 pistettä
- 5.9 Kompostointi 3 pistettä
- 5.10 Muut toimenpiteet 10 pistettä

Yhteensä enintään 33 pistettä

5.1 Jätelaki

Jätelain tavoitteena on vähentää jätteiden määrää ja pitää näin huolta yhteisen ympäristön viihtyisyydestä ja roskattomuudesta. Lisäksi jätelaki kannustaa tehokkaaseen lajitteluun ja kierrätykseen, jolloin luonnonvaroja käytetään kestäväällä tavalla.

Jätelain mukainen etusijajärjestys:

1. Jätteen synnyn ehkäisy
2. Jätteen hyödyntäminen tuotteina
3. Jätteen hyödyntäminen materiaalina
4. Jätteen hyödyntäminen energiana
5. Jätteen loppukäsittely

Toimenpide

Seurakunnan työntekijät perehdytetään jätelakiin järjestämällä aiheesta koulutusta.

Minimikriteeri.

Lisätietoja

- Jätelaki Finlexissä

5.2 Kunnalliset jätehuoltomääräykset

Jätehuollosta ja kiinteistöistä vastaavien henkilöiden tulee tuntea paikalliset kiinteistöjen jätehuoltoa koskevat määräykset: kunnalliset jätehuolto- ja ympäristösuojelumääräykset sekä kunnan rakennusjärjestyksen jätehuoltoa koskevat määräykset.

Toimenpide

Jätehuollosta vastaavien työntekijöiden perehdytys paikallisiin jätehuolto- ja jätteenkäsittelytiloihin koskeviin määräyksiin niiden muuttuessa.

Minimikriteeri

Lisätietoja

- Oman kunnan jätehuoltomääräykset

5.3. Jätehuoltokartoitus ja -suunnitelma

Jätekartoituksen tavoitteena on varmentaa jätelain selvilläolovelvollisuuden toteutuminen:

- syntyvän jätteen määrästä ja lajeista
- jätehuollon kustannuksista
- kiinteistön sisä- ja ulkopuolisten keräysvälineiden riittävydestä, tarkoituksenmukaisuudesta sekä turvallisuudesta
- jätehuoltoon liittyvistä sopimuksista
- etusijajärjestyksen toteutumisesta

Seuraavalla sivulla on esimerkki jätehuoltokartoituksen sisällöstä.

Seurakuntaan tulee laatia jätehuoltosuunnitelma. Siinä esitetään tavoitteet jätteen määrän vähentämiseksi ja hyötyjätteen keräyksen tehostamiseksi sekä kerrotaan keinot, joilla tavoitteisiin aiotaan päästä.

Toimenpide

Jätehuollon nykytila selvitetään jätehuoltokartoituksen avulla ja laaditaan jätehuoltosuunnitelma.

Minimikriteeri.

Vinkki

- Esimerkin jätekartoituslomakkeesta löydät käsikirjan verkkoversiosta.

Esimerkki jätehuoltokartoituksen sisällöstä

1. Käytä apuna kiinteistökohtaisia jätehuollon kartoitus- ja jätemäärän seurantalomakkeita.
2. Selvitä kiinteistöllä syntyvät ja kerättävät jakeet (lajit ja määrä) sekä jäteastioiden määrät ja tyhjennysvälit.
3. Selvitä jätehuollon kustannukset ja jäteastioiden tyhjennysmäärät esimerkiksi palveluntuottajien laskuista ja vuosiraporteista. Palveluntuottaja on velvollinen toimittamaan raportin pyydetessä.
4. Pyydä palveluntuottajilta selvitys, mihin hyötykäyttöön jätejakeenne toimitetaan.
5. Vertaa jätehuollon nykytilaa alueen kunnallisiin jätehuoltomääräyksiin.
6. Arvioi lajittelun, jätetilojen ja keräysvälineiden asianmukaisuus käyttäjien sekä kuljettajan työn ja turvallisuuden näkökulmista.
7. Tee ja kerää ehdotuksia jätteen määrän vähentämisestä ja jätehuollon kehittämisestä kiertotalouden edistämiseksi (pohjaksi ympäristöohjelmaan).

5.4 Vaaralliset jätteet

Seurakuntaan tulee nimetä vaarallisista jätteistä ja kemikaaleista vastaava(t) henkilö(t).

Vaarallisia jätteitä ja kemikaaleja käsittelevien henkilöiden tulee tuntea jätelain määräykset:

- Selvilläolo- ja tiedonantovelvollisuus (12§)
- Vaarallisen jätteen pakkaamis- ja merkitsemisvelvollisuus (16§)
- Vaarallisen jätteen sekoittamiskielto (17§)
- Kirjanpito- ja tiedonantovelvollisuus (118§)
- Siirtoasiakirjat (121§)

Toimenpide

- Nimetään ja koulutetaan vaarallisista jätteistä vastaava(t) henkilö(t).
- Valitaan käyttöön vähiten vaaraa aiheuttavat kemikaalit.
- Käyttöturvallisuustiedotteet ja vahingontorjuntavälineistö ovat helposti saatavilla.
- Huolehditaan vaarallisten kemikaalien asianmukaisesta varastoinnista ja jatkokäsittelystä kirjanpitoineen.

Minimikriteeri.

Lisätietoja

- Vaarallinenjate.fi
- Lisää linkkejä käsikirjan verkkoversiossa

5.5 Jätehuoltovastaava ja -koulutus

Seurakunnan jätehuoltovastaava koordinoi seurakunnan jätehuoltoa ja huolehtii, että jätetilat ja lajittelun mahdollisuus ovat kunnossa. Isoissa seurakunnissa/yhtymissä voidaan nimetä useampi vastuuhenkilö. Jätehuoltovastaavien koulutuksesta tulee huolehtia.

Henkilökunnalle mahdollistetaan tai järjestetään jätekoulutusta (ympäristöalan tutkinnot, luennot, vierailut, tempaukset).

Toimenpide

- Nimetään seurakunnan jätehuoltovastaava(t) ja huolehditaan heidän koulutuksestaan.
- Järjestetään jätehuoltokoulutusta.
- Viestitään jätehuoltotoimenpiteistä.
- Veloitetaan ulkopuoliset toimijat noudattamaan jätehuolto-ohjeita.

Pisteet: 1–2 pistettä/toimenpide, enintään 5 pistettä.

5.6 Kiertotalous

Kiertotalous vaatii uutta ajattelutapaa sekä tuotannossa että kulutuksessa. Tuotanto ja käyttö suunnitellaan siten, että jätettä ei synny. Minimoidaan kierrosta poistuva jäte siten, että tuotteet suunnitellaan jo lähtökohtaisesti kiertäviksi.

Kiertotaloudessa kulutus perustuu omistamisen sijasta palveluiden käyttämiseen: jakamiseen, vuokraamiseen ja kierrättämiseen. Materiaaleja ei lopuksi hukata, vaan niistä syntyy yhä uudelleen uusia tuotteita.

Toimenpide

- Korjataan uuden hankkimisen sijaan
- Lainataan, vuokrataan, hankitaan leasing-sopimuksella
- Hankitaan palveluita tavaran sijaan
- Vähennetään tulosteiden ja kopioiden määrää suosimalla sähköisiä palveluja
- Hyödynnetään ylijäämämateriaaleja eri toiminnoissa
- Kirpputorit
- Ideakilpailu jätteen määrän vähentämiseksi

Pisteet: 1 piste/jätejake tai toimenpide, enintään 5 pistettä.

Lisätietoja

- Julkisen sektorin huutokauppapaikka kiertonet.fi

5.7 Lajittelun mahdollistaminen

Järjestetään lajittelumahdollisuus ja -ohjeet lähellä työpisteitä, esimerkiksi:

- siivouskärryissä
- kerhutiloissa
- leirikeskusten majoitustiloissa
- ulkopuolisille vuokrattavissa tiloissa

Katso myös luku 2.14 (Viestintä).

Toimenpide

Toimenpiteet, jotka edistävät lajittelumahdollisuuksia.

Pisteet: 1 piste/toimenpide, enintään 2 pistettä.

5.8 Jätteiden määrän vähentäminen ja kierrätys

Syntyvän jätteen määrää seurataan ja pyritään vähentämään. Kierrätystä tehostetaan ja kerätään myös jättejakeita, joita ei jätehuoltomääräysten perusteella ole velvollisuus kerätä kiinteistökohtaisesti, esimerkiksi:

- muovipakkaukset, biojäte, kartonki, lasi ja metalli silloin, kun se jätemäärän perusteella ei ole kiinteistöllä erilliskerättävä
- SER, vaatteet ynnä muut sellaiset keräyspisteisiin

Toimenpide

Jätteiden määrää seurataan ja pyritään vähentämään. Lajitellaan ja kierrätetään jättejakeita, joita ei jätehuoltomääräysten perusteella ole velvollisuus kerätä kiinteistöllä.

Pisteet:

- Jättemäärän jatkuva seuranta 2 pistettä.
- Jättemäärän vähentäminen 1–3 pistettä.
- 1 piste/vapaaehtoisesti kerättävä jättejake, enintään 3 pistettä.

Yhteensä enintään 8 pistettä

5.9 Kompostointi

Keittiön, ruokalan tai taukotilan biojäte voidaan kompostoida omatoimisesti, jolloin biojätteen kuljetuskustannukset jäävät pois.

Kompostoivat kuivakäymälät ovat ekologinen vaihtoehto ja ne täyttävät jätevesiasetuksen vaatimukset. Kompostoiva käymälä sopii pienimuotoiseen käyttöön leirikeskuksissa tai retkeilymajoissa.

Toimenpide

Kiinteistöllä syntyvän biojätteen tai käymäläjätteen omatoiminen kompostointi asianmukaisine ohjeineen.

Pisteet: 1 piste/kompostori tai kompostoiva käymälä, enintään 3 pistettä.

5.10 Muut toimenpiteet

Toimenpide

Seurakunta tekee muita jätehuoltoon ja kiertotalouteen liittyviä ympäristötoimenpiteitä.

Pisteet:

- Vaikuttavuuden ja laajuuden mukaan 1–5 pistettä.
- Viestintä 1–5 pistettä.
- Yhteensä enintään 1–10 pistettä.

6 Ruoka ja keittiöt

Ruoka on osa arkea ja juhlaa. Pöytä kokoaa ihmisiä yhteen niin kotona kuin seurakunnassa. Jeesuksen opettamassa rukouksessa me pyydämme tälle päivälle jokapäiväistä leipäämme. Ensimmäisten kirkkojen alttarien lähtökohta oli arkinen puinen ruokapöytä, jonka äärellä kristityt viettivät ehtoollista.

Ruuan tuotannon ja kulutuksen ympäristövaikutuksiin voi vaikuttaa suosimalla Reilun kaupan tuotteita, lähiruokaa ja kasvisruokaa sekä suosimalla satokausijattelua.

Kirkon energia- ja ilmastostrategiassa on tavoitteena, että toiminnassa suositaan ilmastoystävällistä ruokaa. Sitä kohden päästään jo noudattamalla valtion ravitsemusneuvottelukunnan suosituksia. Ravitsemussuosittelusten tavoitteena on terveyttä edistävä ruokavalio, joka on samalla myös ympäristön kannalta mahdollisimman kestävä. Suomalaiset ravitsemus- ja ruokasuositukset on julkaistu Ruokaviraston verkkosivuilla.

Luvun 6 sisältö

Minimikriteerit

- 6.1 Ruokahävikin pienentäminen
- 6.2 Kertakäyttöastioista luopuminen
- 6.3. Reilun kaupan tee ja kahvi
- 6.4 Kasvisruoka

Pisteet

- 6.5. Reilun kaupan seurakunta ja tuotteet 6 pistettä
- 6.6 Lähiruoka 5 pistettä
- 6.7 Kasvisruuan käytön lisääminen 5 pistettä
- 6.8 Kauden kasvikset 2 pistettä
- 6.9 Luomuruoka 5 pistettä
- 6.10 Vastuullinen kala 5 pistettä
- 6.11 Keittiöhenkilökunnan ympäristökoulutus 5 pistettä
- 6.12 Keittiöiden ympäristöviestintä 2 pistettä
- 6.13 Vastuulliset elintarvike- ja ruokapalveluhankinnat 5 pistettä
- 6.14 Muut toimenpiteet 5 pistettä

Yhteensä enintään 45 pistettä

6.1 Ruokahävikin pienentäminen

Syömäkelpoisen ruuan poisheittäminen on suuri taloudellinen ja ekologinen rasite.

Suomalainen kuluttaja laittaa roskeen vuosittain noin 5 % ostetusta ruuasta. Ruokahävikistä aiheutuvat ympäristövaikutukset ovat usein selvästi suuremmat kuin mitä esimerkiksi pakkausten valmistuksesta, jätehuollosta tai kuljetuksista aiheutuu.

Yksinkertaisin ja edullisin tapa vähentää ruuan aiheuttamaa ilmastokuormitusta on vähentää sen haaskausta. Jos ruoka jää syömättä, sen tuotantoketjun kasvihuonekaasupäästöt ovat aiheutuneet turhaan.

Keinoja seurakunnan ruokahävikin pienentämiseen:

- ostetaan vain tarpeeseen
- ruokalistan suunnittelu
- hukkaan menevien elintarvikkeiden vähentämiseen tähdätään ennakkoilmoittautumisilla, lasten ja aikuisten määrä huomioidaan
- ylijäämäruoka punnitaan, verrataan asiakasmääriin; biojäte/asiakas/päivä
- ylijäämäruoka ruoka-apuun tai hävikkiruokailuun.
- käytetään paikallisilta yrityksiltä saatuja elintarvikkeita (esimerkiksi Yhteinen pöytä, ylijäämäruuan jakelu)
- hävikkiruokaan liittyvät tempaukset, hävikkiruokaviikko, tietoisuus asiakkaille ja henkilökunnalle
- ruuan kunnioittaminen (ympäristökasvatusta)

Kirkon energia- ja ilmastostrategiassa on tavoitteena, että toiminnassa vähennetään ruokahävikkiä.

Toimenpide

Seurakunta tekee toimenpiteitä ruokahävikin pienentämiseksi.

Minimikriteeri.

Lisätietoja

- Ruoka.apu.fi -verkkosivustolle on koottu tietoa ja työkaluja ruoka-apua järjestäville
- Lisää linkkejä käsikirjan verkkoversiossa

6.2 Kertakäyttöastioista luopuminen

Muovisten kertakäyttötuotteiden, kuten ruokailuvälineiden, lautasten, pillien ja sekoitustikkujen käyttö on kielletty vuodesta 2021 alkaen.

Tavoitteena on, että seurakunta luopuu myös muista kertakäyttötuotteista tai ainakin vähentää niiden käyttöä.

Vinkkejä:

- hautausmaakahvit ja ulkoilmatilaisuudet; oma muki mukaan
- nuotiokäyttöön kuksat
- astioiden vuokraaminen tai lainaaminen isoihin tilaisuuksiin

Toimenpide

Seurakunta ei käytä kertakäyttötuotteita kuin poikkeustapauksissa.

Minimikriteeri.

6.3. Reilun kaupan tee ja kahvi

Reilun kaupan visiona on maailma, jossa kehitysmaiden viljelijöillä ja työntekijöillä on turvattu toimeentulo, mahdollisuus kehittyä ja päättää itse omasta tulevaisuudestaan. Reilun kaupan järjestelmä on luotu parantamaan kehitysmaiden pienviljelijöiden ja suurtilojen työntekijöiden asemaa kansainvälisessä kaupankäynnissä. Se asettaa myös viljelylle tiukat ympäristökriteerit. Olennaista on ottaa huomioon sekä ympäristön että viljelyyn osallistuvien ihmisten hyvinvointi.

Toimenpide

Seurakunnan tarjoamasta kahvista ja teestä osa on pysyvästi Reilun kaupan tuotteita.

Minimikriteeri.

Lisätietoja

- Reilu kauppa: reilukauppa.fi

6.4 Kasvisruoka

Seurakunnan tulee kantaa vastuunsa luomakunnasta ja edistää kasvisruuan käyttöä.

Toimenpide

Etukäteen pyydetessä saa kasvisruokaa, myös vegaaniannos etukäteen pyydetessä.

Minimikriteeri.

Lisätietoja

- Ilmastokestävä kasvisruoka: ilmastoruoka.fi

6.5. Reilun kaupan seurakunta ja tuotteet

Reilun kaupan viikkoa vietetään joka vuosi lokakuussa viikolla 43. Viikon tarkoituksena on muistuttaa Reilun kaupan olemassaolosta ja siitä, miten kukin meistä voi omilla ostosvalinnoillaan vaikuttaa.

Reilun kaupan seurakunnan kriteerit:

- Seurakunta käyttää Reilun kaupan kahvia ja teetä kaikissa tapaamisissa ja tilaisuuksissa.
- Seurakunta käyttää säännöllisesti myös joitakin muita Reilun kaupan tuotteita (kaakaota, suklaata, jalkapalloja, ruusuja, tuore-mehua ja niin edelleen). Tuotteet voivat vaihdella saatavuuden ja sesongin mukaan.
- Seurakunta osallistuu omalla tempauksellaan tai tapahtumallaan kerran vuodessa järjestettävälle valtakunnalliselle Reilun kaupan viikolle (viikko 43).
- Seurakunta tiedottaa seurakuntalaisille Reilusta kaupasta ja ottaa Reilun kaupan huomioon eri työmuodoissa, kuten diakoniassa, lapsi- ja nuorisotyössä ja rippikoulujen oppitunneilla. Seurakuntalaisille viestitään ruokailun tai kahvittelun yhteydessä tarjolla olevista Reilun kaupan tuotteista.
- Toimintasuunnitelmaan kirjataan, miten Reilua kauppaa edistetään vuoden aikana seurakunnassa.

Toimenpide

Seurakunta osallistuu Reilun kaupan viikkoon, ja Reilun kaupan tuotteiden käytöstä kerrotaan tarjoilun yhteydessä.

Seurakunta/seurakuntayhtymä on Reilun kaupan seurakunta.

Pisteet:

- 1 piste/tempaus/tapahtuma, enintään 3 pistettä.
- Seurakunta/seurakuntayhtymä on Reilun kaupan seurakunta, 3 pistettä.

Yhteensä enintään 6 pistettä.

Lisätietoja

- Reilun kaupan seurakunta: reilukauppa.fi/osallistu/reilun-kaupan-seurakunta
- Reilun kaupan tuotteet: reilukauppa.fi/tuotteet

6.6 Lähiruoka

Lähiruulla ja sen kasvavalla kysynnällä on monia myönteisiä vaikutuksia.

Lähiruulla tarkoitetaan paikallisruokaa, joka edistää oman alueen paikallistaloutta, työllisyyttä ja ruokakulttuuria, on tuotettu ja jalostettu oman alueen raaka-aineista ja jota markkinoidaan ja kulutetaan omalla alueella. Se luo työtä ja antaa verotuloja omalla alueella, lisää kuluttajien vaihtoehtoja, alkutuotannon elinvoimaisuutta, edistää kestäväen kehityksen mukaista yritystoimintaa ja mahdollistaa ruuan jäljitettävyyttä. Lähiruoka antaa tuottajille kasvot tuotteen takana. Lähiruuan kautta voidaan edistää alkuperäisrotujen ja -lajikkeiden säilymistä ja luonnon monimuotoisuutta, kehittää suomalaista, alueellisesti rikasta ruokakulttuuria ja vastata nopeastikin kuluttajien tarpeiden muutoksiin.

Laatu- ja ympäristökriteerejä hyödyntämällä, markkinavuoropuhelulla sekä korostamalla kokonaistaloudellista edullisuutta hinnan sijaan voidaan lisätä lähiruuan käyttöä julkisissa hankinnoissa. Pienhankinnoilla voidaan tukea paikallista ruuantuottajaa.

Tarjouspyynnössä voidaan esimerkiksi edellyttää, että tarjoaja huomioi raaka-aineiden hankinnassaan:

- tuoreuden ja jäljitettävyyden
- salmonellavapauden
- sesonginmukaisuuden
- luomun
- kasvisruuan

Hankinnoissa voidaan käyttää kriteereinä myös esimerkiksi:

- tuotteiden jäljitettävyyjärjestelmää
- hormoni- ja lääkejäämävapautta

Ruokapalveluita kilpailutettaessa voidaan vaatia, että ruokalistalle on suunniteltava:

- vuodenaikoihin liittyviä ruokia
- paikallisia perinneruokia
- kausiruokia.

Myös raaka-aineiden vaihtaminen lähempänä tuotettuihin on ympäristöteko. Esimerkiksi riisin voi vaihtaa kotimaiseen perunaan, kvinoaan tai ohraan ja soijarouheen kotimaiseen härkikseen.

Toimenpide

Listataan seurakunnan käyttämät lähituotteet (vähintään 50 % ruokaryhmän tuotteista lähiruokaa).

Pisteet: Jos tuoteryhmästä vähintään 50 % hankitaan läheltä, saa siitä 1 pisteen. Enintään 5 pistettä.

Lisätietoja

- Lähiruokaohjelma: mmm.fi/lahiruoka
- Lisää linkkejä käsikirjan verkkoversiossa

6.7 Kasvisruuan käytön lisääminen

Kasvisruualla on pienempi hiilijalanjälki kuin liharuualla. Lisäksi kasvisruoka on usein edullisempaa valmistaa. Suurin merkitys on asenteiden ja tottumusten muokkaamisella ja kysynnän kasvattamisella.

Esimerkkejä käytännön toimista:

- Keittiöhenkilökunnan kouluttaminen, reseptiikan ja osaamisen kehittäminen.
- Henkilöstöruokailuissa ja kokouksissa on tarjolla kasvisruoka kaikille, tilattavissa ruuissa enemmän kasvisruokavaihtoehtoja.
- Ei korosteta kasvisruokaa erillisenä ruokalajina vaan lisätään sujuvasti listalle esimerkiksi kolme kasvisateriaa/viikon leiri.
- Tarjotaan kasvisruoka linjastossa ennen liharuokaa.
- Ulkopuolisille tilaajille tarjotaan myös enemmän kasvisruokia (alempi hinta voi toimia porkkanana).
- Kotimaisista raaka-aineista tehdyt lihankorvikkeet tehdään tutuiksi (esimerkiksi härkäpapu- ja kaurapohjaiset tuotteet)
- Tehdään ”helppoja” kasvisruokia, kuten makaronilaatikko härkäpavuista, pinaattiletut jne.
- Kasvisten määrää lisätään liha -ja kalaruoissa pienentämään käytettävän lihan tai kalan määrää.
- Kokoustarjoiluissa hyödynnetään enemmän kasviksia; kasvispiirakkaa, vihannespaloja, voileivissä ei lihaleikkeleitä jne.
- Lisätään myös vegaanisen ruuan tarjontaa.

Toimenpide

Seurakunta tekee toimenpiteitä kasvien ja kasvisruuan osuuden lisäämiseksi ruokailuissa.

Pisteet:

- Kasvisruokavaihtoehto aina tarjolla joukkoruokailuissa, 1 piste.
- Kasvispainotteinen kokoustarjoilu aina tarjolla, 1 piste.
- Leirillä kolme kasvisateriaa/viikko, 1 piste.
- Vegaaniruokavaihtoehto aina tarjolla, 2 pistettä.
- Enintään 5 pistettä.

Lisätietoja

- Ilmastomyönteinen ruoka: [Ilmasto-opas.fi](https://ilmasto-opas.fi)

6.8 Kauden kasvikset

Satokauden aikana kasvatettuihin kasviksiin tarvitaan vähemmän tuotettua energiaa kuin kasvihuoneessa kasvatettuihin. Satokauden kasvikset ovat usein edullisempia kuin sesongin ulkopuolella kasvatetut. Sesongin ulkopuolella hyödynnetään hyvin säilyviä kasviksia, kuten juureksia.

Kun opettelemme sesonkien mukaiseen kasvisten käyttöön, kauppojen ei tarvitse ylläpitää suuria varastoja jokaisesta kasviksesta ympäri vuoden. Tällöin myös hävikkiä syntyy vähemmän.

Toimenpide

Seurakunta käyttää jatkuvasti monipuolisesti kauden kasviksia ruokailuissaan ja tiedottaa siitä. Katso myös luku 2.14, Viestintä.

Pisteet: 2 pistettä.

Lisätietoja

- Kotimaiset kasvikset: kasvikset.fi
- Lisää linkkejä käsikirjan verkkoversiossa

6.9 Luomuruoka

Luomulla tarkoitetaan valvottua ja sovittuihin tuotantomenetelmiin sitoutunutta kasvinviljelyä, kotieläintuotantoa sekä elintarvikkeiden jalostusta ja markkinointia.

EU:n luomuasetuksen mukaan luomuna saa myydä vain tuotteita, joiden maatalousperäisestä raaka-aineesta vähintään 95 prosenttia on luonnonomukaisesti tuotettu. Tuotteet tunnistaa luomumerkistä.

Luomumerkillä varustettu ruoka on tuotettu:

- ilman rikkakasvien torjunta-aineita
- ravinteita kierrättäen ja luonnonvaroja säästäen
- eliölajien monimuotoisuutta vaalien
- eläinten luontaisia tarpeita kunnioittaen ja hyvinvointia edistäen
- ilman tarpeettomia lisäaineita, kuten keinotekoisia väri-, makeutus- ja aromiaineita

Toimenpide

Listataan seurakunnan käyttämät luomutuotteet (vähintään 50 % ruokaryhmän tuotteista luomuruokaa).

Pisteet: Jos tuoteryhmästä vähintään 50 % on luomua, saa siitä 1 pisteen. Enintään 5 pistettä.

Lisätietoja

- luomu.fi
- Lisää linkkejä käsikirjan verkkoversiossa

6.10 Vastuullinen kala

Kun seurakunta käyttää kasvatettua kalaa, sen tulee ottaa huomioon ympäristövaikutukset. Pyydettävien kalakantojen tulee olla elinvoimaisia eikä niiden pyynti tai kasvatusta saa aiheuttaa merkittäviä ympäristöhaittoja.

Keinoja:

- Hankitaan MSC- ja ASC-merkittyä kalaa.
- Hyödynnetään järvikalasta ja vähemmän käytetyistä, mutta kannoiltaan kestävästä kalalajeista jalostettuja tuotteita.
- Järjestetään leireillä vesistöjen äärellä kalastusoppia, jotta seurakuntalaisten osaaminen ja tietoisuus lisääntyvät.
- Käytetään kotimaista lähellä pyydettyä kalaa (WWF:n kalaoppaan suositusten mukaisesti).

Toimenpide

Seurakunta huomioi hankittavan kalan vastuullisuuden.

Pisteet:

- Seurakunta noudattaa WWF:n kalaoppaan suosituksia, 3 pistettä.
- Seurakunta ostaa vain MSC- ja ASC-merkittyä kalaa, 1 piste.
- Seurakunnan tapahtumissa on kalastus- ja kalankäsittelyopastusta, 1 piste.
- Yhteensä enintään 5 pistettä.

Lisätietoja

- WWF:n kalaopas: wwf.fi/kalaopas

6.11 Keittiöhenkilökunnan ympäristökoulutus

Keittiöhenkilökunnalle on tarjolla runsaasti ympäristökoulutusta. Sitä voi järjestää myös yhteistyössä esimerkiksi Marttojen, ruoka-alan oppilaitosten, kansalaisopistojen tai muiden seurakuntien kanssa.

Esimerkkejä koulutuksista:

- Ammattilaisen kädenjälki
- kasvisruokakurssi
- hankintaosaaminen
- ilmastoystävällinen ruokakoulutus
- kierrättäminen ja jätehuolto
- energiatehokas työskentely (esimerkiksi milloin astianpesukone tai kylmä- ja lämmin kalusto buffetlinjastossa kytketään päälle, lämpölaitteiden tehokas käyttö ja niiden jälkilämmön hyödyntäminen)

Toimenpide

Seurakunta lähettää keittiötyöntekijöitään ympäristökoulutuksiin.

Pisteet: 1 piste/kurssi/henkilö, enintään 5 pistettä.

Lisätietoja

- Ammattilaisen kädenjälki: kadenjalki.fi
- Lisää linkkejä käsikirjan verkkoversiossa

6.12 Keittiöiden ympäristöviestintä

Suomalaisen hiilijalanjäljestä 20 prosenttia tulee ruuasta. Ruuan ilmasto-vaikutukset kertyvät sen koko elinkaaren ajalta: alkutuotannosta maatilalla, elintarviketeollisuudesta, kaupasta, ravintoloista, kuljetuksista, ostosmatkoista, ruoan valmistuksesta ja säilytyksestä sekä ruokahävikistä. Ruuan ilmastopäästöihin voimme vaikuttaa kulutusvalinnoillamme: minkälaista ruokaa syömme ja paljonko sitä ostamme. Ilmastotietoiseksi kuluttajaksi kehittyä pieninkin askelin.

Seurakunta voi viestiä ruuan ilmastovaikutuksista monin tavoin:

- Viestitään ruokailijoille ruuan alkuperästä (lähiruoka, luomuruoka, kotimainen ruoka) esimerkiksi julisteissa ja pöytäständeissä.
- Ohjeistetaan ruokailijoita jätteiden lajitteluun selkein ja visuaalisin ohjein.
- Ohjeistetaan pitopalvelut ja muut keittiötiloja käyttävät esimerkiksi jätteiden lajitteluun.
- Opastetaan ruokailijoita ruuan kunnioittamiseen ja olemaan jättämättä ruokajätettä.
- Hyödynnetään tempaukset ja teemapäivät, kuten Ekopaasto, Liha-ton lokakuu ja Meatless Monday.
- Viestitään kristillisestä perinteestä, jossa paastonaikana ja perjantaisin on vältetty lihan syömistä.

Katso myös luku 2.14, Ympäristöviestintä. Lue vinkkejä vuosisuunnitteluun luvusta 4.3, Ympäristökasvatuksen viestintä ja vuosikello.

Toimenpide

Viestitään ruuan ilmastovaikutusten pienentämiseksi tehtävistä toimenpiteistä.

Pisteet: 1 piste/viestintätapa, enintään 2 pistettä.

6.13 Vastuulliset elintarvike- ja ruokapalveluhankinnat

Valtioneuvosto edellyttää, että julkisissa elintarvike- ja ruokapalveluhankinnoissa tavoitellaan korkeaa laatua ja kokonaistaloudellista kestävyyttä. Siihen päästään vaatimalla hankinnoissa sellaisten elintarvikkeiden ja ruokapalveluiden käyttöä, jotka on tuotettu ympäristön kannalta hyvillä viljely- ja tuotantomenetelmillä ja eläinten hyvinvointia ja elintarviketurvallisuutta edistävillä tavoilla.

Motiva on laatinut vastuullisten elintarvikehankintojen oppaan, jonka kriteerit kattavat eläinten hyvinvointi- ja terveystekijät, elintarviketurvallisuuden, ympäristövaikutukset ja sosiaalisen vastuullisuuden. Oppaan avulla julkinen hankkija voi omien tavoitteidensa mukaisesti asettaa elintarvikkeille vastuullisuuskriteereitä.

Toimenpide

Seurakunta tekee vastuullisia elintarvike- ja ruokapalveluhankintoja.

Pisteet: 1 piste/vastuullinen hankinta, enintään 5 pistettä.

Lisätietoja

- Motiva: Opas vastuullisiin elintarvikehankintoihin – suosituksia vaatimuksiksi ja vertailukriteereiksi
- Lisää linkkejä käsikirjan verkkoversiossa

6.14 Muut toimenpiteet

Seurakunta tekee muita toimenpiteitä kohti ilmastoystävällistä ruokahuoltoa.

Pisteet: Vaikuttavuuden ja laajuuden mukaan 1-5 pistettä.

7. Energia, kiinteistöt ja kiinteistönhoito

Seurakunnilla on yhteensä noin 8 000 kiinteistöä. Niiden energiaratkaisuilla on suuri merkitys talouden ja ympäristön sekä kirkon hiilineutraaliuden toteuttamisen kannalta.

Kirkon energia- ja ilmastostrategiassa mainitaan seuraavat tavat vähentää kiinteistöjen hiilidioksidipäästöjä:

- Öljylämmityksestä luovutaan vuoteen 2025 mennessä.
- Fossiilisilla polttoaineilla tuotetun sähkön ja kaukolämmön käyttöä luovutaan mahdollisuuksien mukaan vuoteen 2025 mennessä.
- Kirkkohallitus tarjoaa seurakunnille energianeuvontaa.
- Vähällä käytöllä olevista tiloista luovutaan ja tilojen yhteiskäyttöä lisätään.

Luvun 7 sisältö

Minimikriteerit

- 7.1 Rakennusrekisteri Basis ja energiankulutuksen seuranta
- 7.2 Kiinteistöstrategia
- 7.3 Energiavastaava

Pisteet

- 7.4 Tilojen käyttö 10 pistettä
- 7.5 Uusiutuva energia 13 pistettä
- 7.6 Kiinteistönhuoltojärjestelmä 5 pistettä
- 7.7 Energiankulutuksen vähentäminen ja energiatehokkuus 25 pistettä
- 7.8 Kiertotalous uudis- ja korjausrakentamisessa 6 pistettä
- 7.9 Kiinteistöjen puhtaanapito 6 pistettä
- 7.10 Rakennusalan, kiinteistönhoidon ja puhtaanapidon koulutus 5 pistettä
- 7.11 Muut toimenpiteet 10 pistettä

Yhteensä enintään 80 pistettä

7.1 Rakennusrekisteri Basis ja energiankulutuksen seuranta

Seurakuntien rakennusten, kiinteistöjen sekä arvoesineiden perustiedot ovat yhteisessä tietokannassa, niin kutsuttu kohderekisteri Basiksessa. Basis-järjestelmän rakennus- ja kiinteistörekisteri on jo otettu käyttöön kaikissa seurakuntatalouksissa.

Tavoitteena on, että energiankulutus (sähkö, lämpö, vesi) on kirjattuna rekisteriin ja sitä seurataan.

Toimenpide

Seurakunta on vienyt kaikkia rakennuksia koskevat perustiedot rakennusrekisteriin. Seurakunta seuraa säännöllisesti energiankulutusta.

Minimikriteeri.

Lisätietoja

- Basis-rekisteri: evl.fi/basis

7.2 Kiinteistöstrategia

Seurakuntien kannattaa laatia kiinteistötoimensa ratkaisujen pohjaksi kiinteistöstrategia.

Kiinteistöstrategiassa määritellään rakennusten käyttöä koskevat ohje-
nuorat pitkällä tai keskipitkällä aikavälillä. Strategian laajuuden ja perusteellisuuden päättää seurakunta itse.

Strategiasta tulee käydä ilmi rakennusten käytön ja kuntotason edellyttämä toimenpidetarve. Strategiassa voidaan linjata esimerkiksi korjaustarpeista ja ajankohdista tai rakennuksesta luopumisesta.

Seurakuntien kannattaa kiinteistönsäpidossaan kiinnittää huomiota muun muassa tilojen käyttöasteeseen ja siihen liittyvään lämmitykseen. Vanhojen kirkkojen kohdalla on aina myös selvitettävä korjausten tai muutosten vaikutukset niissä olevan kulttuuriperinnön ja taideteosten säilymisolosuhteisiin.

Strategiassa tarvittavia taustatietoja talletetaan ja päivitetään jokaisella seurakunnalla käytössä olevaan Basis-rekisteriin. Se on tietokanta, johon seurakunta voi tallentaa kiinteistöjensä perustiedot. Järjestelmään on hankittavissa lisäosia, kuten huoltokirja. Näiden avulla seurakunnan on mahdollista rakentaa käyttöönsä kiinteistöjen hallintajärjestelmä.

Kiinteistöstrategiassa voidaan käsitellä esimerkiksi seuraavia asioita:

- Arvioidaan mitä tiloja seurakunta tarvitsee ja kuinka paljon.
- Kartoitetaan tilojen käyttöaste.
- Tehdään kiinteistöjen esteettömyyskartoitukset.
- Säilytettävät kirkkolain mukaiset ja muut rakennukset inventoidaan ja kuntokartoitetaan.
- Muut rakennukset luokitellaan rakennusteknisin perustein (esimerkiksi hyväkuntoinen/ kunnostettava lähivuosina / kunnostettava myöhemmin / poistetaan seurakunnan käytöstä).
- Kiinteistöhallinta: analysoidaan, miten rakennuksia nykyisin käytetään, tehdään kunnossapidon suunnittelu.
- Määritellään strategiset tavoitteet ja päämäärät sekä luopumisperiaatteet rakennusten käytölle tulevaisuudessa.
- Analysoidaan kiinteistökehittävät kohteet: mistä seurakunta voi saada vuokratuloa (maanvuokra/huoneenvuokratulo/myyntitulo).
- Samat toimenpiteet tehdään tarvittaessa hautausmaille, metsille sekä pelto- ja tonttimaalle.

Toimenpide

Laaditaan/päivitetään kiinteistöstrategia. Sen hyväksymisestä päättää kirkkoneuvosto.

Minimikriteeri.

Lisätietoja

- Kiinteistöstrategiamalli ja -ohje kirkon työntekijöiden Sakasti-intrassa

7.3 Energiavastaava

Seurakunnalle valitaan energiavastaava, jonka tehtäviä ovat:

- koordinoida energiankulutuksen seurantaa
- koordinoida energiankulutuksen vähentämiseksi tehtäviä toimenpiteitä
- koordinoida työntekijöille järjestettävää energiansäästökoulutusta.
- ilmoittaa vuosittain seurakunnan osallistumisesta energiansäästöviikkoon

Toimenpide

Nimetään seurakunnan kiinteistöistä vastaavista henkilöistä yksi energiavastaavaksi.

Minimikriteeri.

7.4 Tilojen käyttö

Hiilineutraali kirkko 2030 -strategian mukaan vähällä käytöllä olevista tiloista luovutaan ja tilojen yhteiskäyttöä lisätään. Kirkkohallituksen kiinteistöstrategiaohjeeseen liittyy esimerkkilaskuri tilojen käyttöasteesta. Tilojen käyttö on seurakuntakohtaista ja alueellista.

Esimerkkejä:

- työntekijöiden tilojen varauskalenterit
- kunnan tai muun toimijan kanssa jaettava toimitila tai kiinteistö, jolla nostetaan käyttöastetta - toimintoja keskitetään
- kirkkojen ja muiden tilojen monikäyttöisyys
- lisää ideoita Kirkkotilatryöryhmän mietinnössä (2019)

Toimenpide

Seurakunta nostaa tilojen käyttöastetta eri tavoin.

Pisteet:

- Tilan käyttöasteen nosto 2–5 pistettä vaikuttavuuden mukaan.
- Tilasta luopuminen myymällä, vuokraamalla tai luopumalla vuokratilasta: 1 piste tilaa kohden, enintään 5 pistettä.
- Yhteensä enintään 10 pistettä.

Lisätietoja

- Saman katon alle. Kirkkotilatryöryhmän mietintö kirkkotilojen kehittämisestä yhteisöjen keskuksiksi. Kirkkohallituksen julkaisut: julkaisut.evl.fi

7.5 Uusiutuva energia

Hiilineutraali kirkko 2030 -strategian tavoitteena on vähentää kiinteistöjen hiilidioksidipäästöjä. Suosituksena on luopua öljylämmityksestä ja fossiililla polttoaineilla tuotetun sähkön käytöstä vuoteen 2025 mennessä.

Toimenpide

Hankitaan uusiutuvilla lähteillä tuotettua energiaa.

Pisteet:

- Uusiutuvan energian osuus käytetystä sähköstä ja lämmöstä on
 - 20–40 % – 2 pistettä
 - 41–60 % – 3 pistettä
 - 61–80 % – 4 pistettä
 - 81–100 % – 5 pistettä
- Seurakunta myy uusiutuvilla energialähteillä tuotettua ylijäämäenergiaa muille käyttäjille, 1–2 pistettä
- Seurakunta ostaa ympäristömerkittyä energiaa, 1–3 pistettä
- Seurakunta on vaihtanut öljylämmitysjärjestelmän uusiutuviin energialähteisiin 1–3 pistettä
- Yhteensä enintään 13 pistettä.

Lisätietoja

- EKOenergia-ympäristömerkki: ekoenergy.org/fi
- Lisää linkkejä käsikirjan verkkoversiossa

7.6 Kiinteistönhuoltojärjestelmä

Hyvällä kiinteistöhuollolla pidetään talotekniset järjestelmät toimintakuntoisena. Niin saavutetaan tavoiteltu sisäilman laatutaso ja pidetään järjestelmän elinkaarikustannukset aisoissa. Ennakoivalla huollolla vältetään käyttöhäiriöitä ja kalliilta vikakorjauksilta.

Toimenpide

Hankitaan kiinteistöhuollon ohjausjärjestelmä, johon kirjataan kaikki huoltoa ylläpitävät toimenpiteet.

Pisteet: Toimivasta kiinteistöhuoltojärjestelmästä saa 5 pistettä.

7.7 Energiankulutuksen vähentäminen ja energiatehokkuus

Hiilineutraali kirkko 2030 -strategian mukaisesti seurakunnat selvittävät rakennustensa energiankulutuksen ja kirjaavat sen Basis-järjestelmään vuoden 2020 loppuun mennessä. Rakennusten energiatehokkuutta parannetaan.

Kiinteistön energiankäyttöä voi tehostaa muun muassa seuraavilla toimenpiteillä:

- Energiakatselmuksissa käydään läpi mihin energiaa kuluu ja miten energiankäyttöä voidaan tehostaa.
- Kulutusseurannan avulla selvitetään kulutustaso, havaitaan kulutuksen muutokset ja pystytään selvittämään muutosten syyt.
- Lämmitysverkoston perussäädön avulla lämmitysjärjestelmä säädetään toimimaan suunnitellulla tavalla. Perussäädöllä varmistetaan, että kaikissa huoneissa on suunnitelmien mukainen lämpötila.
- Ilmastointijärjestelmien tasapainotus ja energiatehokkuuden huomioiminen. Ilmastointijärjestelmän tasapainotus parantaa myös sisäilman laatua.
- Kiinteistöjen käyttäjien opastus kannustaa ja motivoi välttämään tarpeetonta energiankulutusta ja vaikuttamaan kiinteistön energiankäytön tehostumiseen.

Vähimmäistavoitteena on mitata kunkin rakennuksen vuosikulutus ja seurata kulutuksen muutoksia joko Basis-järjestelmällä tai huoltokirjan avulla.

Toimenpide

Rakennusten energiankulutus selvitetään ja energiatehokkuutta parannetaan.

Pisteet:

- Luodaan valaistukselle, vedelle, lämmitykselle ja kiinteistön sähkönkulutukselle seurantajärjestelmä, 2–5 pistettä.
- Energiakatselmus tai sitä vastaava toimenpide, 2–10 pistettä.
- Muut toimet, enintään 10 pistettä.
- Yhteensä enintään 25 pistettä.

Lisätietoja

- motiva.fi/julkinen_sektori/kiinteiston_energiankaytto
- Lisää linkkejä käsikirjan verkkoversiossa

7.8 Kiertotalous uudis- ja korjausrakentamisessa

Ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi pitää uudisrakentamisen lisäksi korjausrakentamisessa tähdätä energiankulutuksen vähentämiseen, koska suurin osa seurakuntien rakennushankkeista on korjaamista. Oleellista on rakennusten hyvä ylläpito niiden elinkaaren pidentämiseksi.

Rakentamisessa kiertotalous tarkoittaa materiaalien ja aineiden kiertoa, uusiutuvien luonnonvarojen kestäväää käyttöä ja uusiutumattomien uudelleenkäyttöä. Myös tuotantoprosessin sivuvirrat hyödynnetään muiden prosessien raaka-aineina.

Purkamisessa tulee huolehtia purkumateriaalien lajittelusta ja niiden tehokkaasta uudelleenkäytöstä.

Toimenpide

Seurakunta hyödyntää kiertotaloutta rakentamisessaan.

Pisteet: 1–2 pistettä/kiertotaloustoimenpide, enintään 6 pistettä.

Lisätietoja

- Vihreä julkinen rakentaminen – Hankintaopas: julkaisut.valtioneuvosto.fi
- Lisää linkkejä käsikirjan verkkoversiossa

7.9 Kiinteistöjen puhtaanapito

Rakennusten hyvä ylläpito ja toimiva puhtaanapito ovat rakennusten elinkaarta merkittävästi pidentävää toimintaa. Ympäristömyönteisessä siivouksessa ratkaisut on tehtävä siten, että ne eivät huononna siivouksen kokonaislaatua ja että työntekijän työ määrä ei lisäännä säästävien toimenpiteiden takia. Siivousvälineiden, puhdistusaineiden ja siivousmenetelmien valinnoilla on iso rooli puhtaanapidossa.

Ympäristömyönteisen puhtaanapidon hankintoja:

- huomioidaan siivoustuotteen valmistuksessa käytettyjen raaka-aineiden kierrätysmahdollisuudet ja uusiokäyttö sekä käytöstä aiheutuvat ympäristövaikutukset (esimerkiksi veden, pesuaineiden ja energian kulutus)
- tiivisteitä käyttämällä vähennetään pakkausjätettä
- luovutaan kertakäyttötuotteista
- kertakäyttöpyyhkeissä suositetaan biohajoavia pyyhkeitä (esimerkiksi eritetahrojen poistossa)
- käytetään biopohjaisia ja biohajoavia materiaaleja muovin sijaan
- mikrokuitutuotteet

Siivoustyöllä luodaan edellytykset tiloissa tapahtuvalle turvalliselle, hygieeniselle toiminnalle. Siivous on osa asiakaspalvelua. Siivouksella myös suojellaan rakennusta ja sen kulumista pyritään estämään oikeilla välineillä ja puhdistusaineilla.

Ympäristömyönteisen puhtaanapidon keinoja:

- Haitallisista aineista luovutaan eli valitaan ympäristöystävälliset siivousmenetelmät ja -aineet
- Vettä säästävä siivous
- Siivouspyyhkeiden ja -moppien nihkeytys pesukoneessa
- Energiaystävällinen veden lämpötila
- Vaihtoehtoisten tuotteiden käyttö (sooda, etikka, piimä, sappisaippua ynnä muut)
- Siivoustason tarkistus
- Pintoja säästävä siivous; liian kosteat tai hankaavat menetelmät vaurioittavat pintoja
- Aineiden oikea annostelu; oikea määrä ja oikea aine

- Siivouskoneiden hyödyntäminen; ne säästävät työntekijää, puhdistavat tehokkaammin ja helpottavat käsimenetelmin tehtävää työtä, työ on ergonomisempaa, vettä ja puhdistusainetta säästävää
- Siivouksessa syntyvien jätteiden lajittelu ohjeistuksen mukaan
- Vältetään roskapussien käyttöä tiloissa, joissa tulee niin sanottua kuivaa roskaa; ei tarvitse käyttää roskapussia roska-astiassa tai pussi voidaan tyhjentää isompaan keräysastiaan

Käyttöturvallisuustiedotteet ja luettelo työpaikalla käytettävistä kemikaaleista on pidettävä työpaikalla työntekijöiden nähtäväksi saatavina. Siivouskomerot ja -keskukset pidetään siisteinä ja tarvikkeet järjestyksessä. Kohteen siivouskansio tulee olla saatavilla samoin kuin tarvittavat ensiaputarvikkeet, kuten silmähuuhde.

Laatuseurantaa voidaan suorittaa muun muassa työmäärämitoituksella, joka määrittelee tilaan tarvittavat työohjeet. Mitoituksessa tulee huomioida myös harvemmin tehtävät työt. Siten varmistetaan tiloissa tasalaatuinen puhtaustaso ja perussiivouksien tarve vähenee, mikä tekee työstä ergonomisempaa ja säästää materiaaleja. Työntekijän tulee saada hyvä perehdytys työhön.

Myös ulkotiloissa tapahtuvassa kiinteistönhoidossa voi tehdä ekologisia valintoja, kuten:

- lumen varastointi lähellä, vältetään aurauslumen kuljetusta pitkiä matkoja
- myrkytön liukkaudentorjunta; harjaus, auraus, hiekoitus, betaiini, kaliumformiaatti tms.
- pihan sulatus sähköllä tai kaukolämmöllä, mikäli se tapahtuu vastuullisesti tuotetulla energialla

Toimenpide

Seurakunta huomioi ekologisuuden kiinteistönhuolto- ja puhtaanapitotoimenpiteissä.

Pisteet: 1 piste/toimenpide, enintään 6 pistettä.

Lisätietoja

- Puhdistuspalvelujen hankintaohje: motiva.fi/julkinen_sektori/kestavat_julkiset_hankinnat/tietopankki/siivouspalvelut_ja_teknokemian_tuotteet/ymparistokriteerit

7.10 Rakennusalan, kiinteistönhoidon ja puhtaanapidon koulutus

Rakennus-, kiinteistö- ja puhtaanapidon alalla on tarjolla runsaasti ympäristökoulutusta. Alan ympäristösäädökset ja -käytännöt muuttuvat nopealla tahdilla, joten henkilöstön tietojen pitäminen ajan tasalla on tärkeää.

Toimenpide

Työntekijöille järjestetään rakentamiseen, kiinteistöhoitoon ja puhtaanapitoon liittyvää koulutusta.

Pisteet: 1 piste/koulutus, enintään 5 pistettä.

Lisätietoja

- Ympäristöosaava ammattilainen: ymparistoosaava.fi
- Lisää linkkejä käsikirjan verkkoversiossa

7.11 Muut toimenpiteet

Seurakunta tekee muita kiinteistöihin liittyviä ympäristötoimenpiteitä.

Pisteet: Vaikuttavuuden ja laajuuden mukaan 1–10 pistettä.

8. Hautausmaat ja viheralueet

Kirkon ympäristödiplomi ohjaa seurakuntia hoitamaan ja ylläpitämään puistomaisia hautausmaita ympäristömyönteisesti, jotta hautausmailla vierailevat voivat kokea ne levollisina ja lohduttavina ympäristöinä myös tulevaisuudessa.

Seurakunnilla on hautaustoimilain ja kirkkolain mukaisesti velvollisuus ylläpitää hautausmaita ja osoittaa niiltä hautoja vainajien hautaamista varten. Hautausmailla on monta merkitystä. Ne kertovat kulttuuriympäristöinä paikkakunnan henkilöhistoriasta ja pysäyttävät satunnaisen kävijän maamme historian äärelle sankarihaudoilla ja yhteismuistomerkeillä.

Hautausmaat ovat puistomaisesti hoidettuina monesti myös osa paikkakuntansa viherverkkoa, taajamien keuhkoja ja hiilinieluja. Hautausmaiden monilajinen puusto ja muu kasvillisuus mahdollistavat linnuille pesintä- ja suojapaikkoja. Kukkivat pensaat ja perennaryhmät lisäävät hyönteisten ja perhosten runsautta.

Luvun 8 sisältö

Minimikriteerit

- 8.1 Hautausmaan hoitosuunnitelma
- 8.2 Perennahoito

Pisteet

- 8.3 Hautausmaiden ja viheralueiden kulttuuriarvojen inventointi 8 pistettä
- 8.4 Hautausmaiden, piha- ja puistoalueiden luontoarvojen inventointi 5 pistettä
- 8.5 Kevyemmän hoidon alueet 2 pistettä
- 8.6 Monivuotiset kasvit 2 pistettä
- 8.7 Vieraslajien torjunta 3 pistettä
- 8.8 Kemikaalihaittojen ehkäisy 5 pistettä
- 8.9 Vedenkulutuksen pienentäminen 3 pistettä
- 8.10 Koneiden ympäristövaikutukset 3 pistettä
- 8.11 Vainajan tuhkaamisen ympäristövaikutukset 6 pistettä
- 8.12 Hautaukseen liittyvät ekologiset vaihtoehdot 3 pistettä
- 8.13 Hautojen hoitoon ja vainajien muistamiseen liittyvät ympäristönäkökulmat 3 pistettä
- 8.14 Hautakivien uusiokäyttö 3 pistettä
- 8.15 Hautausmaiden ympäristökasvatuksellisten arvojen hyödyntäminen 3 pistettä
- 8.16 Hautausmaahenkilöstön ympäristökoulutus 5 pistettä
- 8.17 Muut toimenpiteet 5 pistettä

Yhteensä enintään 59 pistettä

8.1 Hautausmaan hoitosuunnitelma

Hautausmaalle laadittavassa hoitosuunnitelmassa määritellään seurakunnalle kuuluva hautausmaan perushoito ja esitetään hautausmaan vuosittaiset hoitotoimenpiteet sekä pidemmällä aikavälillä toteutettavat kunnostustyöt.

Hautausmaiden hoitosuunnitelmaan kirjataan hoitoon liittyviä ympäristönäkökulmia. Ohjenuorana voi käyttää esimerkiksi tämän luvun alalukuja.

Toimenpide

Seurakunta laatii tai päivittää hautausmaidensa hoitosuunnitelman. Hoitosuunnitelmassa tulee ottaa huomioon ylläpidon ympäristönäkökulmat.

Minimikriteeri.

8.2 Perennahoito

Hautausmaille hankitaan paljon kasvien taimia. Niissä tulisi suosia kotimaisia, Suomen ilmasto-olosuhteisiin sopeutuneita monivuotisia kasvilajeja ja -lajikkeita. Taimien talvikaudella alkava kasvatus kasvihuoneissa kuluttaa paljon energiaa, vettä, lannoitteita ja kasvinsuojeluaineita. Taimien ruukuista syntyy myös muovijätettä, vaikka osa ruukuista voidaan palauttaa kasvattajille uudelleenkäytettäväksi.

Ympäristödiplomissa edellytetään, että seurakunta kertoo omaisille perennahoidon ympäristöhyödyistä sekä tarjoaa hoitohaudoille perinteisen kesäkukkahoidon vaihtoehtoina perennahoitoa ja täysin kukkapesätöntä nurmahoitoa.

Toimenpide

- Perennahoidon eduista kerrotaan asiakkaille.
- Asiakkaille tarjotaan perennahoitoa.
- Perennahoito hinnoitellaan kilpailukykyiseksi.

Minimikriteeri.

8.3 Hautausmaiden ja viheralueiden kulttuuriarvojen inventointi

Hautausmaan ja muun viheralueen kulttuurihistoriallisten arvojen inventointi voidaan tehdä yhteistyössä kunnan tai maakuntamuseon kanssa. Inventointi tapahtuu Kirkkohallituksen ja Museoviraston antamien ohjeiden mukaisesti. Se tähtää hautausmaiden ja viheralueiden kulttuurihistoriallisten arvojen säilyttämiseen. Inventointi on yleensä edellytyksenä vanhan hautausmaa-alueen uudelleenkäyttöön.

Toimenpide

Hautausmaiden, muistomerkkien ja viheralueiden kulttuurihistoriallinen inventointi on tehty ja kohteet tarvittaessa ennallistettu ja suojeltu.

Pisteet:

- Hautausmaiden, muistomerkkien ja viheralueiden kulttuurihistoriallinen inventointi on tehty, 1–5 pistettä.
- Inventointien perusteella kohteita on ennallistettu tai suojeltu, 1–3 pistettä.
- Yhteensä enintään 8 pistettä.

Lisätietoja

- Hautausmaiden inventointiopas: museovirasto.fi

8.4 Hautausmaiden, piha- ja puistoalueiden luontoarvojen inventointi

Hautausmaaympäristössä elää monenlaisia kasvi- ja eläinlajeja. Usein hautausmaat ovat hiekkapohjaisia, jolloin varsinkin vanhoilla hautausmailla on ketomaisia ympäristöjä, paahderinteitä ja muita alueita, jotka ovat omiaan synnyttämään omanlaisensa kasvi- ja eläinlajiston.

Seurakunnan rakennusten, esimerkiksi vanhojen pappiloiden ja leirikeskusten pihapiirissä ja puutarhassa on usein perinteisiä hyöty- ja koristekasveja, jotka ovat kulttuurihistoriallisesti arvokkaita. Ne harvinaistuvat tai voivat kokonaan kadota, jos puutarhanhoitoa vähennetään. Jäljellä on silti monia kiinnostavia kasvilajeja, joista osa on myös levinnyt ympäröivään luontoon.

Toimenpide

Kasvi- ja eläinlajisto on inventoitu.

Pisteet:

- Eläin- ja kasvilajien inventointi 2 pistettä.
- Kulttuuri- ja perinnekasvien kasvatus 1 piste.
- Hyönteis- ja perhoskasvien kasvatus 1 piste.
- Vapaaehtoiset suojelukohteet 1 piste.
- Säännöllisesti hoidetut linnunpöntöt ja lepakkopöntöt 1 piste.
- Hyönteishotellit ja lahopuut 1 piste.
- Yhteensä enintään 5 pistettä

Lisätietoja

- Opinnäytetyö hautausmaiden puista: Kankainen, Evita (Hämeen ammattikorkeakoulu, 2010). Kotimaiset puulajit hautausmaalla: Kalevankankaan hautausmaan puulajiesite.
- Lisää linkkejä käsikirjan verkkoversiossa

8.5 Kevyemmän hoidon alueet

Hoidettu nurmikulttuuri on osa suomalaista hautausmaa- ja viheralueperinnettä. Siitä ei voida luopua, mutta hautausmaiden ja puistojen reuna-alueille, toisinaan jopa keskelle, voidaan jättää luonnonmukaisesti hoidettuja niittymäisiä tai ketomaisia vyöhykkeitä. Leikattavaa nurmialuetta voi vähentää myös vaihtamalla sitä kuntaan, pensasiin tai perennoihin tai muokkaamalla sitä niityksi. Myös kotimaisten kasvien ja luonnonvaraisten kasvien käyttö vähentää hoidon tarvetta.

Toimenpide

Hautausmaille perustetaan ja ylläpidetään kevyemmän hoidon alueita.

Pisteet: 1–2 pistettä.

8.6 Monivuotiset kasvit

Seurakunta voi omissa istutuksissaan korvata yksivuotiset kesäkukat perennoilla ja suosia kotimaisia, kestäviä puuvartisia kasveja.

Toimenpide

- Kesäkukat korvataan kotimaisilla perennoilla, pensaila ja puilla.
- Käytetään luonnonvaraisia kasveja.

Pisteet:

- Kotimaiset perennat, pensaat ja puut kesäkukkien sijaan 1 piste.
- Luonnonvaraisten kasvien käyttö 1 piste.
- Yhteensä enintään 2 pistettä.

Lisätietoja

- Opinnäytetyö perennoista hautausmailla: Mantere, Kaisa (Hämeen ammattikorkeakoulu, 2013). Perennahoidon kehittäminen Hattulan seurakunnassa.
- Lisää linkkejä käsikirjan verkkoversiossa

8.7 Vieraslajien torjunta

Vieraslajit ovat lajeja, jotka ovat levinneet luontaiselta levinneisyysalueeltaan uudelle alueelle ihmisen mukana joko tahattomasti tai tarkoituksella. Jotkin vieraslajeista menestyvät erityisen hyvin ja ovat huomattava uhka aiheuttaessaan vakavaa vahinkoa alkuperäislajeille, ekosysteemeille, viljelykasveille, metsätaloudelle tai muille elinkeinoille. Ne voivat myös aiheuttaa huomattavaa taloudellista haittaa vaikuttamalla ihmisten, eläinten tai kasvien terveyteen tai kiinteistöjen arvoon. Tällaisia selkeitä haittoja aiheuttavia vierasperäisiä lajeja torjutaan koko EU:n alueella ja niitä kutsutaan haitallisiksi vieraslajeiksi.

Vieraslajien torjumiseksi voidaan pitää talkoita yhteistyössä seurakuntalaisten ja esimerkiksi Suomen Luonnonsuojeluliiton, WWF:n, Allergia-, Iho- ja Astmaliiton sekä muiden sidosryhmien kanssa. Vieraslajien torjuntaan metsätalousmaalla voidaan hakea rahoitusta Metsäkeskukselta.

Toimenpide

Seurakunta tunnistaa ja paikallistaa vieraslajit ja hävittää ne.

Pisteet: Talkoot vieraslajien hävittämiseksi 1 piste/tapahtuma, enintään 3 pistettä.

Lisätietoja

- Vieraslajit.fi
- Lisää linkkejä käsikirjan verkkoversiossa

8.8 Kemikaalihaittojen ehkäisy

Ympäristölle tai terveydelle haitallisten torjunta-aineiden käyttöä voi vähentää hoitoteknisin keinoin ja suosimalla haitattomampia kemikaaleja, esimerkiksi mäntysuopaa ja rypsiöljyä tai tuholaisien luonnonmukaisia vihollisia, kuten leppäkerttuja.

Rikkaruohoja voidaan torjua myrkyttömin keinoin, kuten mekaanisesti kitkemällä, tukahduttamalla, jyrsimällä, kesannoimalla, liekittämällä tai kasvipohjaisilla torjunta-aineilla.

Seurakunnan hautausmailla ja piha- ja puistoalueilla käyttämän lannoituksen tulisi olla täsmällistä ja ympäristöystävällistä.

Toimenpide

- Seurakunta pidättäytyy ympäristölle haitallisten aineiden käytöstä viheralueillaan.
- Seurakunta käyttää ympäristöystävällisiä lannoitteita ja menetelmiä.

Pisteet:

- Myrkyttömien kasvinsuojeluaineiden ja menetelmien käyttö 1 piste.
- Rikkaruohojen kitkeminen ja muu mekaaninen torjunta 1 piste.
- Luonnonlannoitteiden käyttö 1 piste.
- Hidasvaikutteisten lannoitteiden käyttö 1 piste.
- Maa-analyysin mukaan lannoittaminen 1 piste.
- Enintään 5 pistettä.

Lisätietoja

- Luonnonmukainen tuholaiistorjunta: puutarha.net/artikkelit/70/luonnonmukainen_tuholaistorjunta.htm
- Lisää linkkejä käsikirjan verkkoversiossa

8.9 Vedenkulutuksen pienentäminen

Kasteluveden käytön tulisi olla tarkoituksenmukaista.

Seurakunta voi vähentää talousveden käyttöä muun muassa seuraavin keinoin:

- kukkien altakastelualtaat
- kasvupaikan mukainen kasvillisuus (esimerkiksi kuivuutta sietävät)
- kasvualustan kattaminen
- yöaikainen kastelu
- oma kaivo tai vesistö
- luonnonmukaiset vettä ja ravinteita pidättävät valmisteet, kuten biohiili ja maanparannuskiteet

Toimenpide

Seurakunta vähentää ostetun (vesijohto)veden käyttöä kastelussa.

Pisteet: 1 piste/toimenpide, enintään 3 pistettä.

8.10 Koneiden ympäristövaikutukset

Työkoneiden pakokaasupäästöjä ja melutasoa kiristetään jatkuvasti lain-säädännöllä. Työkoneiden (traktorit, ruohonleikkurit, raivaussahat, moottorisahat) aiheuttamia päästöjä voidaan vähentää muun muassa:

- puhtailla poltto- ja voiteluaineilla (pienkonepolttoaineet, biopohjaiset, ei hiilivetyjä)
- katalysaattoreilla ja muilla pakokaasujen suodattimilla
- mekaanisilla koneilla
- akkukäyttöisillä koneilla
- sähkökäyttöisillä koneilla (huomioi sähkön tuotantotapa; vihreä sähkö)
- biohajoavalla siimalla siimaleikkureissa (ei tuota mikromuovia)
- EU-tyyppihyväksytyillä koneilla

Toimenpide

Seurakunta hankkii vähäpäästöisiä työkoneita. 1-2 pistettä.

Pisteet: 1 piste/toimenpide tai työkone, enintään 3 pistettä.

Lisätietoja

- Työkoneiden ympäristökriteerit ja -lainsäädäntö:
motiva.fi/julkinen_sektori/kestavat_julkiset_hankinnat/tietopankki/tyokoneet

8.11 Vainajan tuhkaamisen ympäristövaikutukset

Tuhkausten osuus hautauksista on viime vuosina kasvanut. Tällä hetkellä Suomessa tuhkataan yli 50 prosenttia kuolleista. Tuhkaus on maankäytön kannalta arkkuhautaukseen ympäristöystävällisempi hautausmuoto. Hautaamiseen liittyvät välilliset päästöt ovat yleensä suuremmat kuin hautaamisesta aiheutuvat suorat päästöt.

Osa krematorioista on varustettu savukaasun suodatuslaitteistolla. Lämmön talteenotolla varustettuja krematorioita on vain muutama.

Keinokuituverhoilun, maatumattoman muovin ja PVC:n käyttö arkuissa ja uurnissa on luovuttu ympäristö- ja työturvallisuussyistä.

Esimerkkejä tuhkaamiseen liittyvistä ympäristöteoista:

- kirkkoneuvosto hyväksyy suosituksen ekologisista arkumateriaaleista
- seurakunnalla on muistolehto
- seurakunnalla on käytössään lainattava tuhkauurna tuhkan sirottelua varten
- krematorion tuhkausprosessissa syntyvän lämmön talteenotto
- krematorion savukaasujen puhdistus
- krematoriometallin kierrätys

Toimenpide

Seurakunta edistää tuhkaamiseen liittyviä ekologisia asioita.

Pisteet: 1–6 pistettä laajuuden ja vaikuttavuuden mukaan.

Lisätietoja

- Opinnäytetyö krematorion lämmöntalteenottojärjestelmästä: Heikkilä, Lauri (Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu, 2018). Kymen krematorion lämmöntalteenoton suunnittelu.
- Lisää linkkejä käsikirjan verkkoversiossa

8.12 Hautaukseen liittyvät ekologiset vaihtoehdot

Hautaukseen liittyy monia ympäristönäkökulmia, joista on hyvä viestiä omaisille. Asiasta voi konsultoida seurakunnan viestintävastaavia. Katso myös luku 2.14 (Ympäristöviestintä).

Seurakunta voi neuvotella myös paikallisten kukkakauppiaiden ja hautaustoimistojen kanssa hautaukseen liittyvistä ekologisista vaihtoehdoista, kuten

- ekologiset kukkavihot, biohajoavat kukkalaitteet, maatuvat kukkapohjat
- ekologiset uurnat: lainauurna, pahviurna, kangasuurna
- lainattava arkkualba seurakunnan käyttöön.

Toimenpide

Viestitään hautaukseen liittyvistä ekologisista vaihtoehdoista ja toteutetaan niitä seurakunnan omissa toiminnoissa.

Pisteet: 1 piste/toimenpide, enintään 3 pistettä.

Lisätietoja

Suomen Hautaustoiminnan keskusliiton arkku- ja uurnaohjeet: shk.fi/arkkujen-ja-uurnien-laatujaarjestelma

8.13 Hautojen hoitoon ja vainajien muistamiseen liittyvät ympäristönäkökulmat

Hautojen hoitoon ja vainajien muistamiseen liittyy monia ympäristönäkökulmia, joissa on hyvä opastaa hautausmaakävijöitä. Hautausmaalle voidaan perustaa muisteluapaikka muualle haudatuille, mikä mahdollistaa muistamisen hautausmaalla vähentäen samalla ajokilometrejä.

Hautapaikan hoidon ympäristöohjeita:

- Suosimme perennoja kesäkukkien sijaan.
- Emme käytä haitallisesti leviäviä kasveja.
- Vältämme tekokukkia.
- Vältämme syyskanervien runsasta käyttöä.
- Suosimme hautalyhtyjä.
- Korjaamme lyhdyt pois kesäksi.
- Emme käytä lasipurkkeja kukkamaljakkoina.
- Lajittelemme jättemme.

Toimenpide

Tiedotetaan ekologisista vaihtoehtoista ja toteutetaan niitä seurakunnan omissa toiminnoissa.

Pisteet: 1 piste/toimenpide, enintään 3 pistettä.

8.14 Hautakivien uusiokäyttö

Hautakivet ovat usein suomalaista, huolella valittua, laadukasta kiviainesta. Hautakivet tai hautamuistomerkit ovat omaisten omaisuutta. Haudan hallinta-ajan päätyttyä muistomerkit siirtyvät kuuden kuukauden jälkeen seurakunnalle, mikäli omaiset eivät niitä poista.

Kivien uudelleenkäyttöön materiaalina on monta eri tapaa. Ne voidaan hyödyntää seurakunnan omassa viherrakentamisessa poistamalla tunnistetiedot ja muokkaamalla kivet sopiviksi. Kivistä voidaan rakentaa muistelupaikkoja, muureja, kolumbaarioita jne. Suuria sukuhautoja voidaan käyttää uudelleen myös pienialaisina muistolehtoina (ns. taskumuistolehtoina). Hautakivi tai muistomerkki voidaan luovuttaa taide- tai kivialan oppilaitosten materiaaliksi.

Hautapaikka kivineen voidaan myös luovuttaa uudelleen. Näin menetellään muun muassa museoalueilla ja kulttuurihistoriallisesti tai taiteellisesti arvokkaiden kivien kohdalla. Ekologisin ja edullisin vaihtoehto on lisätä uudet nimet laatoilla kiveen.

Toimenpide

Seurakunta edistää hautakivien uusiokäyttöä.

Pisteet: 1–3 pistettä.

8.15 Hautausmaiden ympäristökasvatuksellisten arvojen hyödyntäminen

Lähiluonto on usein arvokasta virkistysarvoiltaan. Virkistyskäyttö on osa viheralueiden ekosysteemipalveluita. Myös hautausmaita voidaan hyödyntää seurakunnan toiminnassa.

Hautausmailla voidaan pitää:

- talkoita
- kiertokävelyjä
- ympäristötapahtumia

Toimenpide

Seurakunta hyödyntää hautausmaiden ympäristökasvatuksellisia arvoja.

Pisteet: 1 piste/toimenpide tai tapahtuma, enintään 3 pistettä.

8.16 Hautausmaahenkilöstön ympäristökoulutus

Hautausmaiden henkilökunta, mukaan lukien kausityöntekijät, tulee perehdyttää hautausmaiden ympäristöohjeisiin ja ympäristöystävällisiin työskentelytapoihin. Hautausmaiden ja niiden toimistojen henkilökunta on avainasemassa myös omaisten kanssa tapahtuvassa viestinnässä.

Toimenpide

Henkilöstö osallistuu ympäristökoulutuksiin.

Pisteet: 1 piste/koulutus/hlö, enintään 5 pistettä.

8.17 Muut toimenpiteet

Seurakunta tekee muita hautausmaita ja viheralueita koskevia ympäristötoimenpiteitä.

Pisteet: Vaikuttavuuden ja laajuuden mukaan 1–5 pistettä.

9 Metsät ja muut luonnonalueet

Metsät ovat uusiutuva luonnonvara ja taloudellisen sekä henkisen hyvinvoinnin lähde. Myös soiden, vesistöjen ja muiden luonnonalueiden ylläpito ja hoitaminen ovat välttämätöntä ympäristötyötä.

Metsät pitävät yllä luonnon monimuotoisuutta ja tarjoavat ekosysteemipalveluita. Suomalaisen metsätalouden perustana on metsien kestävä käyttö ja hoito. Kestävässä metsänhoidossa otetaan huomioon puuntuotanto, hiilinielu ja -varasto, metsäluonnon monimuotoisuuden turvaaminen ja virkistyskäyttö.

Kestäväällä metsätaloudella tarkoitetaan sitä, että metsien hoito ja käyttö on ekologisesti, sosiaalisesti, taloudellisesti ja kulttuurisesti kestävää. Kestäväälle metsätaloudelle on määritelty kuusi kriteeriä, joiden perusteella kestävyttä arvioidaan. Yleiseurooppalaiset kestävän metsätalouden kriteerit on lueteltu käsikirjan verkkoversiossa.

Luvun 9 sisältö

Minimikriteerit

- 9.1 Metsäsuunnitelma
- 9.2 Metsien sertifiointi

Pisteet

- 9.3 METSO-ohjelma 7 pistettä
- 9.4 Vapaaehtoinen luontokohteiden suojelu 10 pistettä
- 9.5 Lintujen pesimärauhan kunnioittaminen 2 pistettä
- 9.6 Metsien monimuotoisuuden turvaaminen 20 pistettä
- 9.7 Lajinsuojelutoimenpiteet 6 pistettä
- 9.8 Metsien ja soiden kunnostus ja ennallistaminen 5 pistettä
- 9.9 Vesistöt 5 pistettä
- 9.10 Hiilivarastot ja hiilinielut 15 pistettä
- 9.11 Ekosysteemipalvelujen hyödyntäminen 15 pistettä
- 9.12 Viljelymaat 3 pistettä
- 9.13 Metsäkoulutus 5 pistettä
- 9.14 Muut toimenpiteet 5 pistettä

Yhteensä enintään 98 pistettä

9.1 Metsäsuunnitelma

Suomen evankelis-luterilaisilla seurakunnilla on metsäomaisuutta yhteensä noin 167 000 hehtaaria. Seurakunnan metsiä tulee metsälain tavoitteiden toteuttamiseksi hoitaa kirkkovaltuuston hyväksymän metsäsuunnitelman mukaisesti. Metsäsuunnitelman tulee olla metsänhoidon ammattiasiantuntemusta edustavan yhteisön tai henkilön laatima. Metsäsuunnitelmia on syytä päivittää säännöllisesti.

Tuottotavoitteiden ohella seurakunnan kannattaa asettaa metsäsuunnitelman laatimiselle muitakin, alueiden arvoihin suhteutettuja tavoitteita. Metsän käsittelytavoissa ja puuston uudistamisessa otetaan huomioon luonnon monimuotoisuus ja vesiensuojelun tavoitteet kunkin alueen erityispiirteiden ja olosuhteiden mukaan. Erityisesti turvemaiden metsänhoitotoimien suunnittelussa pyritään turvaamaan maaperään sitoutuneiden hiilivarastojen säilyminen. Etenkin lähellä asutusta sijaitsevilla ja muilla virkistyskäytön kannalta merkittävillä alueilla otetaan huomioon maisemav arvot ja metsien monikäyttö.

Toimenpide

Seurakunnalla on voimassa oleva metsäsuunnitelma ja sen tiedot viedään Basikseen.

Minimikriteeri.

Lisätietoja:

- Basis-ohje kirkon työntekijöiden Sakasti-intrassa

9.2 Metsien sertifiointi

Ympäristödiplomissa edellytetään, että seurakunnan metsät on sertifioitu.

Suomessa on käytössä kaksi metsien sertifiointijärjestelmää:

1. Suomen talouskäytössä olevista metsistä suurin osa on sertifioitu kansallisen PEFC-järjestelmän (Programme for the Endorsement of Forest Certification Schemes) mukaan. PEFC-sertifiointijärjestelmä perustettiin eurooppalaisten metsänomistajajärjestöjen aloitteesta vuonna 1999.
2. FSC-järjestelmä (Forest Stewardship Council) otettiin käyttöön vuonna 1993 ja se oli ensimmäinen kansainvälinen metsäsertifiointijärjestelmä. Suomen FSC-yhdistys on määritellyt Suomessa käytettävän FSC-standardin vuonna 2011.

Molemmat järjestelmät täyttävät tässä diplomissa määritellyt kestävän metsänhoidon kriteerit. Ympäristöjärjestöt ovat tukeneet FSC-järjestelmää.

Toimenpide

Seurakunnan metsät sertifioidaan.

Minimikriteeri.

Lisätietoja

- PEFC-sertifiointi: pefc.fi
- FSC-sertifiointi: fi.fsc.org

9.3 METSO-ohjelma

METSO eli Etelä-Suomen metsien monimuotoisuuden toimintaohjelma turvaa metsien monimuotoisuutta.

METSO-ohjelman tavoitteena on varmistaa, että Suomessa kasvaa jatkossakin sellaisia metsiä, joissa myös uhanalaiset ja taantuneet eliölajit voivat elää. Suojellun metsän pinta-alaa pyritään kasvattamaan valitsemalla suojeluun luonnonarvoiltaan monipuolisia kohteita ja tekemällä suojeluarvoja tukevia hoitotoimia valituilla alueilla ja niiden lähituntumassa. Aktiivinen luonnon hoito voi olla tarpeellista esimerkiksi lehdoissa tai harjujen paahderinteillä.

Metsänomistaja voi halutessaan tarjota metsäänsä METSO-kohteeksi. Metsä arvioidaan sen perusteella, millaista puustoista elinympäristöä se edustaa sekä millaisia luonnon monimuotoisuudelle tärkeitä rakennepiirteitä siinä on. Arvio pohjaa luonnontieteellisiin valintaperusteisiin. Tarjotun alueen valintaan vaikuttaa se, millainen suojelutarve elinympäristöllä on ja kuinka lähellä se sijaitsee nykyisiä suojelualueita.

Jos tarjottu metsä hyväksytään METSO-kohteeksi, valtio korvaa metsänomistajalle kustannukset, joita puuntuotannon tulonmenetyksistä aiheutuu. Maanomistus kuitenkin säilyy. Suojelupäätös voi olla myös määräaikainen, mutta useimmin päädytään lopulliseen suojelupäätökseen. METSO-ohjelma jatkuu ainakin vuoteen 2025 saakka.

Toimenpide

Seurakunnan metsät kartoitetaan ja selvitetään mahdolliset METSO-kohteet.

Pisteet:

- METSO-kartoituksen tekeminen, 2 pistettä.
- METSO-ohjelmaan liitettävästä kohteesta saa pisteitä alueen laajuuden mukaan:
 - 0–10 hehtaaria – 2 pistettä
 - yli 10 hehtaaria – 5 pistettä
- Yhteensä enintään 7 pistettä.

Lisätietoja

- METSO-ohjelma: metsonpolku.fi

9.4 Vapaaehtoinen luontokohteiden suojelu

Metsän suojelu voi perustua metsälakiin tai luonnonsuojelulakiin, mutta metsää voi suojella myös vapaaehtoisesti.

Määräaikaisessa suojelussa metsä pysyy metsänomistajan omistuksessa, mutta se jätetään metsätalouskäytön ulkopuolelle. Suojelusta maksetaan puuston laskennalliseen arvoon perustuva korvaus. Suojelun yhteydessä voidaan sopia luonnonhoitotöistä, kuten lähteen tai korven ennallistamisesta, jotka voidaan rahoittaa ympäristöuella. Metsiä voi suojella myös pysyvästi perustamalla yksityisen luonnonsuojelun alueen tai myymällä metsän suojelun alueeksi.

Puita, puuryhmiä, siirtolohkareita ja muita luonnonmuodostumia voi rauhoittaa luonnonmuistomerkkeinä. Yksityismaalla sijaitsevan luonnonmuistomerkkin rauhoittamisesta päättää kunta.

Seurakunta voi tehdä yhteistyötä luonnonsuojelua edistävien säätiöiden kanssa. Monet niistä etsivät myös ostettavaksi luonnonsuojelullisesti merkittäviä metsiä. Näitä ovat esimerkiksi Salon Luonnonmetsäsäätiö, Luonnonperintösäätiö, Päijänteen Luonnonperintösäätiö, Suomen Luonnonsuojelun säätiö ja Vuokon Luonnonsuojelusäätiö.

WWF:n Perintömetsä-ohjelman tavoitteena on edistää vapaaehtoista metsiensuojelua ja erityisesti vanhojen metsien suojelua Etelä-Suomessa. Perintömetsäsopimus tehdään metsänomistajan ja WWF:n välisenä luottamuksellisesti. Allekirjoituksellaan metsänomistaja sitoutuu suojaamaan metsänsä toimenpiteiltä, jotka vaarantaisivat sen luonteen tai luonnonarvot. Kirkkohallitus on suositellut seurakunnille osallistumista perintömetsäohjelmaan. Esimerkiksi metsälain 10 §:ssä mainitut erityisen tärkeät elinympäristöt lähialueineen sekä leirikeskusten lähiympäristöt voivat olla sopivia perintömetsäkohteita.

Toimenpide

Seurakunta suojelee vapaaehtoisesti luonnonmuistomerkkejä tai luonnonsuojelualueita.

Pisteet: 1–10 pistettä laajuuden ja vaikuttavuuden mukaan.

Lisätietoja

- Metsien vapaaehtoinen suojelu:
metsakeskus.fi/suojelu
- Lisää linkkejä käsikirjan verkkoversiossa

9.5 Lintujen pesimärauhan kunnioittaminen

Kesähakkuiden takia tuhoutuu paljon lintujen ja muiden eläinten pesiä. Pesäpuita kaadetaan ja koneiden melu häiritsee pesintää. Luonnonsuojelulaki kieltää linnunpesien hävittämisen ja pesinnän häirinnän. Kesähakkuut saattavat heikentää myös uhanalaisten lajien kantoja. Ympäristödiplomissa suositetaan, että hakkuita ei tehdä lintujen tärkeimmän pesimäkauden (15.4.–31.7.) aikana. Euroopan komissio on opastanut Suomea kesähakkuiden olevan lintudirektiivin vastaisia.

Toimenpide

Seurakunta siirtää hakkuut pesimäkauden ulkopuolelle ja kirjaa asian metsäsuunnitelmaan.

Pisteet: Hakkuiden siirtäminen pesimäkauden ulkopuolelle ja asian kirjaaminen 2 pistettä.

Lisätietoja

- Luonnonsuojelulaki Finlexissä

9.6 Metsien monimuotoisuuden turvaaminen

Metsien kestävä hoito ja käyttö tarkoittaa sitä, että säilytetään metsien monimuotoisuus, tuottavuus, uusiutumiskyky ja elinvoimaisuus. Monimuotoisuuden turvaaminen mahdollistaa sen, että nyt ja tulevaisuudessa metsiä voidaan käyttää eri tarkoituksiin aiheuttamatta vahinkoa ekosysteemeille.

Taloudellinen kestävyys tarkoittaa metsien hoitoa ja käyttöä siten, että metsien elinvoimaisuus, uusiutumiskyky, tuottavuus ja kannattavuus säilyvät pitkällä aikavälillä.

Ekologinen kestävyys tarkoittaa biologisen monimuotoisuuden ja ekosysteemien toimivuuden säilyttämistä pitkällä aikavälillä. Metsien hoidossa ja käytössä sitä voidaan turvata varovaisuusperiaatteen noudattamisella, säilyttämällä metsien ja soiden monimuotoisuus sekä pitämällä vesistöt puhtaina.

Sosiaalinen kestävyys metsätaloudessa tarkoittaa metsistä saatavan hyvinvoinnin ja virkistyskäytön turvaamista kansalaisille ja eri toimijoille myös jatkossa. Pohjoisessa Suomessa on tärkeää sovittaa metsätalous yhteen perinteisten elinkeinojen kanssa.

Suomen metsien kestävyttä arvioidaan ja seurataan pääasiassa yleiseurooppalaisten kriteerien ja niiden toteutumista mittaavien indikaattorien avulla. Työstä vastaa Luonnonvarakeskus LUKE.

Seurakunta voi toteuttaa kestävästä metsänhoitoa monin tavoin:

- Suositaan metsän jatkuvaa kasvatusta ja sekametsiä (mm. metsälain mukainen eri-ikäisrakenteinen metsänkasvatus).
- Vältetään avohakkuita, vähintään jätetään jättöpuuryhmiä, tehdään tekopötkkelöitä sekä kuvioiden hakkuurajauksessa otetaan huomioon maisema.
- Metsitetään puuttomia alueita.
- Jätetään suojavyöhykkeitä.
- Maanmuokkaukset tehdään maanpintaa vähiten paljastavilla tavoilla.
- Metsistä ei korjata kantoja.
- Hakkuutähteet kerätään energiapuuksi.

- Jos lannoitusta tehdään, on se tarkoituksenmukaista ja mahdollisimman luontoystävällistä (esim. käytetään puun tuhkaa, ottaen huomioon haitallisia aineita koskevat rajoitukset).
- Tehdään taimikon varhaisperkaukset, taimikonhoidot ja harvennushakkuut oikea-aikaisesti.
- Otetaan huomioon metsän monikäyttömahdollisuudet, kuten riisitametsänhoito.
- Ennallistetaan ja hoidetaan kulttuurikohteita.
- Lisätään lahopuun määrää jättämällä kuolleet puut metsään.
- Säästetään lehtipuita.
- Ei raivata tarpeettomasti alikasvosta pois.
- Ei perata ojia, vaan siirrytään turvemaille metsän jatkuvaan kasvatukseen.

Hoitotahto

Hoitotahto on WWF:n ja Tapion kehittämä kommunikaatioväline metsänomistajan ja metsäsuunnittelijan välille luonnon monimuotoisuuden turvaamiseen liittyvissä kysymyksissä.

Metsäluonnon voimakkaasti heikentynyt tila, monien metsänomistajien muuttuneet tavoitteet, monipuolistuneet metsienkäyttelyvaihtoehdot sekä palvelukulttuurin kehittyminen ovat luoneet edellytykset hoitotahtolomakkeen käyttöönotolle. Kolmasosa metsänomistajista pitää tärkeimpänä metsänkasvatuksen päämääränään luonnon monimuotoisuuden säilyttämistä.

Tahdonilmauksen metsien monimuotoisuuden vaalimisesta voi kirjata metsäsuunnitelmaan myös ilman hoitotahtolomaketta.

Toimenpide

- Seurakunta tekee metsän kestävyyttä ja monimuotoisuutta lisääviä toimenpiteitä
- Seurakunta käyttää eri-ikäisrakenteista metsänhoitoa (jatkuva kasvatus).
- Metsän monimuotoisuustavoitteet kirjataan metsäsuunnitelmaan, laaditaan hoitotahto tai otetaan WWF:n metsänhoito-oppaan sisältö metsänhoidon perustaksi.

Pisteet:

- Kestävyyttä ja monimuotoisuutta lisäävistä toimenpiteistä ja niistä viestimisestä saa 1–2 pistettä/menetelmä, enintään 10 pistettä.
- Eri-ikäisrakenteinen metsänhoito (jatkuva kasvatus), 1–10 pistettä.
- Monimuotoisuustavoitteet metsäsuunnitelmassa, hoitotahto tai WWF:n metsänhoito-opas metsänhoidon perustana, 2 pistettä.
- Yhteensä enintään 20 pistettä.

Lisätietoja

- Metsänhoidon suositukset: tapio.fi/metsatietoa/metsanhoidon-suositukset
- Lisää linkkejä käsikirjan verkkoversiossa

9.7 Lajien suojelutoimenpiteet

Suomen lajien uhanalaisuusarvioinnin mukaan suurin osa uhanalaisista lajeista elää metsissä sekä perinneympäristöissä. Seurakunta voi toimillaan suojella uhanalaisia ja muita lajeja luontoalueillaan.

Toimenpide

- uhanalaisten kasvi- ja eläinlajien inventointi ja niiden suojelemiseksi tehtävät toimet
- arvokkaiden elinympäristöjen (esim. paahderinteet, rannat) inventointi ja tehtävät suojelutoimet, mm. kosteikkojen luominen
- petolintujen pesien säilyttäminen
- linnunpönttöjen ja hyönteishotellien asentaminen
- muut lajien monimuotoisuutta vaalivat toimenpiteet

Pisteet: Lajien monimuotoisuutta vaalivista toimenpiteistä ja niistä viestimisestä 2 pistettä/toimenpide/alue. Enintään 6 pistettä.

Lisätietoja

- Uhanalaiset lajit: ymparisto.fi/fi-FI/Luonto/Lajit/Uhanalaiset_lajit
- Lisää linkkejä käsikirjan verkkoversiossa

9.8 Metsien ja soiden kunnostus ja ennallistaminen

Soilla ja turvemilla on keskeinen merkitys hiilivarastoina. Suomen soihin sitoutunut turvehiilivarasto on moninkertainen verrattuna elävään puustoon sitoutuneeseen hiilimäärään.

Suomen metsät ovat yksipuolistuneet, koska niitä on vuosikymmeniä kasvatettu pelkinä talousmetsinä. Metsäluonnon monimuotoisuuden lisäämiseksi on alettu ennallistaa eli palauttaa kohti luonnontilaa suojelualueiden metsiä ja soita. Ennallistaminen on yleensä kertaluonteinen toimenpide, jossa joko käynnistetään luontotyyppin muuttuminen luonnontilaiseksi tai nopeutetaan hitaasti tapahtuvaa muutosta. Sitä tehdään alueilla, joilla hyöty luonnon monimuotoisuudelle on suurin ja riskit pienimmät. Osa ojitetuista soista on edelleen heikkotuottoisia – sellaisia on maassamme jopa noin miljoona hehtaaria.

Kunnostukseen ja ennallistamiseen voi hakea rahoitusta:

- Soiden ja kosteikkojen kunnostusta avustaa vuosina 2017–2023 Hydrologia-LIFE-hanke. LIFE-rahoitusta on suunnattu myös paahdeympäristöjen, perinnemaisemien ja lehtojen hoitoon sekä virtavesien kunnostukseen.
- Metsäkeskukset tukevat metsäluonnon hoitohankkeita, kuten ojituksesta aiheutuneiden haittojen korjaamista, kulotusta ynnä muuta.
- Suomen Luonnonsuojeluliiton ja yhteistyökumppaneiden Hiilipörsissä suon omistaja antaa suoalueen ennallistamisen Hiilipörsissä tehtäväksi. Suon antaminen ennallistettavaksi ei maksa mitään.
- Helmi-ohjelman tavoitteena on vahvistaa Suomen luonnon monimuotoisuutta ja parantaa elinympäristöjen tilaa muun muassa suojelemalla ja ennallistamalla soita, kunnostamalla ja hoitamalla lintuvesiä, perinnebiotooppeja ja metsäisiä elinympäristöjä sekä kunnostamalla pienvesiä ja rantaluontoa. Lisäksi tavoitteena on edistää ekosysteemipalveluja, vesiensuojelua, hiilensidontaa sekä muuta ilmastonmuutoksen hillintää ja muutokseen sopeutumista.

Toimenpide

Metsien ennallistaminen muun muassa kulotuksen, pienaukkojen ja lahoppuun synnyttämisen avulla.

Soiden ominaispiirteitä ja lajistoa voidaan palauttaa tukkimalla suo-ojia ja poistamalla alun perin avoimilta soilta ojituksen jälkeen kasvanut puusto.

Pisteet: 1–2 pistettä/toimenpide, enintään 5 pistettä.

Lisätietoja

- Hiilipörssi: hiiliporssi.fi
- Lisää linkkejä käsikirjan verkkoversiossa

9.9 Vesistöt

Seurakuntien maanomistuksella on merkitystä vesien käytön ja suojelun kannalta ja vesistöjen kunnan huononeminen liittyy läheisesti muuhun maankäyttöön (soiden ojitus, avohakkuut, peltojen lannoitus jne.).

Rehevoityneet vesistöt ovat hiilen lähteitä ja siksi vesistöjen kunnosta tuleekin huolehtia muun muassa seuraavin tavoin:

- Turvataan pohjaveden laatu.
- Ehkäistään ravinteiden valuntaa.
- Parannetaan veden laatua.
- Tehdään kalaston kunnostukseen tähtääviä toimia.
- Huomioidaan kosteikkojen arvo tulvasuojelussa.
- Pitäydytään avohakkuista, kunnostusojituksista ja/tai maanmuokkauksesta turvemailla.
- Varataan riittävät suojavyöhykkeet rannoille.
- Huolehditaan alusten septitankkien asianmukaisesta tyhjennyksestä.
- Edistetään vesistöjen virkistyskäyttöä kestäväällä tavalla.

Toimenpide

Parannetaan seurakunnan alueella olevien vesistöjen kuntoa.

Pisteet: 1–2 pistettä/toimenpide, enintään 5 pistettä.

Lisätietoja

- Metsänhoidon suositukset vesien suojeluun: metsanhoitosuosituks.fi/wp-content/uploads/2020/02/Metsanhoidon-suositukset-vesiensuojeluun-TAPIO-2019.pdf

9.10 Hiilivarastot ja hiilinielut

Hiilinielut hillitsevät ilmaston lämpenemistä. Maailmanlaajuisesti hiilinielujen merkitys on ilmastonmuutoksen hillinnän kannalta erittäin merkittävä.

Hiilinieluja ovat kasvillisuus ja merien pintakerrokset, joihin sitoutuu hiilidioksidia. Metsämaa, puusto ja suot ovat puolestaan suuria luonnollisia hiilen varastoja. Maankäytön suunnittelulla voidaan turvata metsiä, kosteikkoja ja turvemaita, jotka toimivat alueen hiilinieluinä ja -varastoinä. Lisäksi viherrakentamisella ja puurakentamisella voidaan lisätä alueen hiilinielupotentiaalia ja hiilen varastoja. Metsien ja viheralueiden säilyttäminen lisää myös rakennetun ympäristön sopeutumiskykyä.

Karkeasti sanottuna voidaan todeta, että eri kasvillisuusalueista parhaita hiilivarastoja ovat luonnontilaiset ja ojitamattomat suot. Seuraavaksi suurimpia hiilivarastoja ovat vanhat metsät, sitten nuoret metsät ja viimeimpänä pellot. Puurakennukset ja muut pysyvät puutuotteet ovat hyviä hiilivarastoja.

Hiilinieluista parhaimpia ovat hyvässä kasvussa olevat metsät, seuraavaksi vanhat metsät, suoja pellot ja pellot.

Hiilen lähteitä puolestaan ovat muun muassa rehevöityneet järvet sekä umpeenkasvaneet ojat. Myös avohakatut metsät ovat hiilipäästöjen lähteitä 10–20 ensimmäistä vuotta hakkuun jälkeen, kun hakkuutähteisiin ja maahan sitoutunut hiili orgaanisen aineen hajotessa vapautuu.

Metsitetty suot eivät myöskään aina toimi hiilinieluinä, koska esimerkiksi ojitetusta suosta saattaa vapautua enemmän hiiltä kuin kitukasvuinen puusto pystyy sitä sitomaan.

Kirkkohallitus teetti vuonna 2020 Luonnonvarakeskuksella (Luke) selvityksen seurakuntien omistamien metsien toimisesta hiilinieluinä ja -varastoinä. Tiedot ovat saatavilla sekä seurakuntakohtaisesti että koko kirkon tasolla.

Toimenpide

Seurakunta laskee alueidensa hiilivarastot ja hiilinielut.

Pisteet:

- Seurakunnan metsien tilan seuraaminen hiilivarastoina ja nieluina, 2–5 pistettä.
- Hiilinielut ja -varastot kasvavat laskennallisesti, 2–10 pistettä.
- Yhteensä enintään 15 pistettä

Lisätietoja

- Luken selvitys seurakuntien metsien hiilensidonnasta ja hiilivarastoista: evl.fi/seurakuntien-metsat
- Lisää linkkejä käsikirjan verkkoversiossa

9.11 Ekosysteemipalvelujen hyödyntäminen

Metsät ja suot tuottavat puun lisäksi muun muassa marjoja, sieniä ja virkistystä. Ne sitovat hiiltä, ylläpitävät luonnon monimuotoisuutta ja tuottavat puhdasta vettä.

Metsien ja soiden tuottamia hyötyjä kutsutaan ekosysteemipalveluiksi. Monilla niistä on markkina-arvo, mutta kaikkia ei voi helposti arvottaa rahassa.

Seurakuntien metsät voidaan sertifioida luomukeruualueiksi, jolloin luomukeruuotannon piirissä voivat olla esimerkiksi marjat, kuusenkerkät ja koivun mahla sekä viljeltävät lääkinnälliset sienet, kuten pakuri- ja lakkakääpä (kirjataan metsäsuunnitelmaan).

Lähiluonto on usein virkistysarvoiltaan arvokasta. Kaupunkimetsät ovat hyvin tärkeitä juuri saavutettavuuden vuoksi. Viheralueita voidaan hyödyntää kaikessa seurakunnan toiminnassa. Luontosuhteen vahvistaminen on merkittävä osa ympäristökasvatusta. Viheralueiden kehittämisessä otetaan huomioon esteettömyys- ja saavutettavuusnäkökohdat, jotta kaikki seurakuntalaiset voivat käyttää niitä tasavertaisesti.

Virkistysarvojen hyödyntämistä voidaan edesauttaa monin tavoin:

- luontopolun perustaminen, mukana opasteet (esim. kiinteät, tilapäiset tai virtuaaliset)
- tehtävärastit luontopolulle (virtuaalisesti tai tauluna)
- pitkospuut
- lintutornit
- leirikirkot
- geokätköt
- hiljaisuuden paikat (esim. kevyt penkki, risti, portti johdattamassa)
- saavutettavuuden ja esteettömyyden huomioon ottaminen
- metsänhoidolliset tempaukset, istutustalkoot, tutustumisretket, sieniretket
- kaupunkimetsien ja taajamien läheisyydessä sijaitsevien metsien monimuotoisuuden ja virkistysarvojen turvaaminen

Ympäristökasvatuksesta saa pisteitä luvussa 4.

Toimenpide

Seurakunta mahdollistaa viheralueidensa virkistyskäyttöä.

Pisteet: Tässä luvussa mainituista tai niitä vastaavista muista toimista sekä niistä viestimisestä saa 1–2 pistettä laajuuden ja vaikuttavuuden mukaan. Yhteensä enintään 15 pistettä.

Lisätietoja

- Luke, luomukeruualueet: luke.fi/ruokafakta/vihannekset-hedelmät-ja-marjat/luomukeruualue
- Lisää linkkejä käsikirjan verkkoversiossa

9.12 Viljelymaat

Ilmastonmuutoksen torjunnassa kasvihuonekaasupäästöjen vähentäminen ei yksinään enää riitä. Ilmakehän ylimääräinen hiilidioksidi pitää myös sitoa takaisin maaperään hiilinielujen avulla. Tarvitsemme siirtymää teollisesta maataloudesta kiertomaatalouteen, jossa pellot valjastetaan hiiltä sitoviksi hiilinieluiksi.

Globaalisti maaperässä on moninkertaisesti enemmän hiiltä kuin ilmakehässä. Jos peltoihin maapallon laajuisesti saataisiin sidottua neljä promillea lisää hiiltä vuosittain, se poistaisi ilmasta kaiken sen ihmistönnön tuottaman hiilidioksidin, joka sinne päästöistämme jää ja hillitsisi ilmastonmuutosta merkittävästi. Erityisen keskeisiä tässä ovat turvemaille perustetut viljelymaat.

Seurakunta voi viljellessään tai vuokratessaan peltoja hyödyntää seuraavia keinoja:

- luomuviljely
- peltojen pitäminen mahdollisimman pitkään kasvipeitteisinä
- voimakkaan maanmuokkauksen välttäminen (lajikirjoa säilyttävä maanmuokkaus tai kevytmuokkaus)
- pitkäjuuristen kasvien käyttö, jolloin hiilidioksidia saadaan syötettyä syvälle maan uumeniin
- tyypeä sitovat aluskasvit, kuten rehuksi menevä herne, jota viljellään kauran kanssa
- maan rakenteen kuntoon saattaminen, mikä lopettaa myös päästöt vesistöihin
- kompostoidun lannan käyttö lannoitteena tai muu orgaaninen lannoitus (esimerkiksi luomuviljely)
- biostimulanttien käyttö
- maan kalkitseminen
- biohiilen ja kuitupohjaisten maanparannusaineiden käyttö
- viljelykierto, jossa viljeltävää kasvia vaihdetaan aina seuraavaksi vuodeksi tai muutaman vuoden välein
- varautuminen ilmastonmuutoksen tuomiin lajimuutoksiin, uusiin kasvitauteihin ja tuholaisiin, sään ääri-ilmiöihin

Toimenpide

Seurakunta edistää hiiltä sitovia toimenpiteitä viljelyssään tai vuokraamallaan pelloilla (sopimus vuokralaisen kanssa).

Pisteet: 1 piste/toimenpide, enintään 3 pistettä.

9.13 Metsäkoulutus

Metsien rooli hiilinieluinä ja -varastoina, ilmastonmuutoksen torjunnassa sekä luonnon monimuotoisuuden säilyttämisessä on suuri. Metsiin liittyvää uutta tutkimustietoa julkaistaan jatkuvasti. Metsistä vastaavien henkilöiden ja luottamushenkilöiden tulee saada tarvittava koulutus, jotta he ymmärtävät metsiin liittyvien päätösten tärkeyden.

Toimenpide

Huolehditaan metsistä vastaavien henkilöiden koulutuksesta. Järjestetään metsäaiheisia koulutuksia työntekijöille ja/tai luottamushenkilöille.

Pisteet: 1 piste/koulutus, enintään 5 pistettä.

9.14 Muut toimenpiteet

Seurakunta tekee muita kestäväään metsänhoitoon tai -käyttöön liittyviä toimenpiteitä.

Pisteet: Vaikuttavuuden ja laajuuden mukaan 1–5 pistettä.

10 Liikenne

Liikenteellä on kasvihuonekaasujen merkittävänä päästölähteenä suuri vaikutus ilmastonmuutokseen. Seurakunnan työhön kuuluu ihmisten tapaaminen ja kokoontuminen. Ne on mahdollista hoitaa osittain etänä.

Tärkein keino hiilidioksidipäästöjen vähentämiseksi on yksinkertaisesti kuluttaa vähemmän polttoainetta. Liikenteen aiheuttamien ympäristöhaittojen ehkäisemiseksi olisikin parasta pyrkiä mahdollisuuksien mukaan eroon kaikesta tarpeettomasta autoilusta ja matkustamisesta.

Matkustamista voi vähentää siirtymällä etäkokouksiin ja -koulutuksiin sekä järjestämällä koulutuksia paikallisesti. Koronakriisin aikana toteutunut digiloikka loi siihen tarvittavia taitoja ja välineitä. Matkustamiseen käytetään samanlaista harkintaa kuin hankintoihin. Kokonaan tekemätön matka on ekologisin vaihtoehto, mutta kasvokkain kohtaamistakin tarvitaan.

Siirtyminen biokaasulla, etanolilla tai sähköllä kulkeviin autoihin pienentää tuntuvasti liikenteestä syntyviä haittoja, samoin yhteiskuljetukset ja kimppakyydit esimerkiksi kerhoihin ja leireille. Seurakunnat voivat hankinnoissaan pyrkiä säädösten puitteissa suosimaan paikallisia toimijoita, jolloin tavarakuljetuksista syntyvät päästöt vähenevät.

Luvun 10 sisältö

Minimikriteerit

10.1 Matkustussääntö

Pisteet

10.2 Matkustus- ja kuljetustarpeen vähentäminen 5 pistettä

10.3 Kevyen liikenteen lisääminen 5 pistettä

10.4 Julkisen liikenteen hyödyntäminen 5 pistettä

10.5 Vaihtoehtoiset ajoneuvojen energianlähteet
ja vähäpäästöisyys 5 pistettä

10.6 Kestävän työmatkaliikkumisen kampanjat 2 pistettä

10.7 Taloudellinen ajotapa 2 pistettä

10.8 Muut toimenpiteet 10 pistettä

Yhteensä enintään 34 pistettä

10.1 Matkustussääntö

Hiilineutraali kirkko 2030 -strategian mukaisesti kirkossa suositaan vähäpäästöistä liikkumista ja mahdollisuuksia etäosallistumiseen parannetaan.

Viisaalla liikkuvuudella tarkoitetaan kestävästä kehityksestä mukaisia ja yhteiskunnan kannalta suotuisia kulkutapoja, jotka ovat myös taloudellisia, sujuvia ja turvallisia sekä liikkujan terveyttä kohentavia.

Seurakunta laatii tai päivittää matkustussäännön tai sitä vastaavan ohjeen henkilöstön matkustamiskäytännöistä. Matkustussäännössä tulee suosia julkisen liikenteen käyttöä, polkupyöräilyä tai vastaavaa sekä huomioida matkustustavan kokonaistaloudellisuuden lisäksi sen ympäristövaikutukset. Mikäli henkilöauton käyttö on välttämätöntä, kannattaa suosia autojen yhteiskäyttöä, kimpakyytejä, liityntäpysäköintiä ja taloudellista ajotapaa. Lentämistä vähennetään ja siitä aiheutuvat ilmastopäästöt kompensoidaan.

Toimenpide

Seurakunta laatii tai päivittää matkustussäännön tai sitä vastaavan ohjeen henkilöstön matkustamiskäytännöistä huomioiden ympäristövaikutukset.

Minimikriteeri.

Lisätietoja

- Viisas liikkuminen: motiva.fi/ratkaisut/kestava_liikenne_ja_liikkuminen/nain_liikut_viisaasti

10.2 Matkustus- ja kuljetustarpeen vähentäminen

Seurakunta etsii matkustamiselle ja kuljetuksille ympäristön kannalta hyviä ratkaisuja:

- leirit, kurssit ja seminaarit lähialueella
- etäkokoukset, etätö ja striimatut tapahtumat
- ajoreittien, aikataulujen ja kuljetusten suunnittelulla (toimintojen logistiikka) voidaan pienentää liikkumistarvetta esimerkiksi niin, että sama bussi vie uudet leiriläiset leirille ja tuo edelliset pois
- tapahtumien järjestäminen kävely- tai pyöräilymatkan päässä
- kimpakyydit
- seurakunnan hankintasäännöissä huomioidaan kuljetuspalveluiden ympäristökriteerit, esimerkiksi tietyn päästörajan alittaminen
- lentomatkojen ja laivaseminaarien välttäminen
- yhteiskäytössä olevat kulkuneuvot

Toimenpide

Seurakunta vaikuttaa toimenpiteillään matkustus- ja kuljetustarpeen pienenemiseen.

Pisteet: 1 piste/toimenpide tai tapahtuma, enintään 5 pistettä.

Lisätietoja

- Kuljetuspalveluiden hankintojen ympäristökriteeriesimerkkejä: motivanhankintapalvelu.fi/tietopankki
- Lisää linkkejä käsikirjan verkkoversiossa

10.3 Kevyen liikenteen lisääminen

Kävely ja pyöräily ovat suositeltavia niin ympäristön kuin kulkijan terveyden kannalta. Esimerkkejä kevyen liikenteen edistämiseksi tehtävistä toimenpiteistä:

- Seurakunta voi korvata polkupyörällä tai muulla moottorittomalla tavalla tehdyn matkan verottomasti verottajan ilmoittamalla määrällä.
- Seurakunta voi hankkia yhteiskäyttöpolkupyöriä työntekijöiden käyttöön tai tukea kaupunkipyörämatkoja.
- Sosiaalitulat tukevat kevyen liikenteen käyttöä: suihkut, vaatteiden vaihto- ja kuivatustilat.
- Pyörätelineiden ja -suojien sijainti, riittävyys, turvallisuus, lukittavuus, säänsuoja, sähköavusteisten polkupyörien lataus jne. myös seurakuntalaisten näkökulmasta.
- Kevyen liikenteen reittien turvallisuuteen ja toimivuuteen liittyvät aloitteet kunnalle.

Toimenpide

Seurakunta edistää toimillaan kevyen liikenteen käyttöä.

Pisteet: 1 piste/toimenpide, enintään 5 pistettä.

10.4 Julkisen liikenteen hyödyntäminen

Julkisen liikenteen tarjonta vaihtelee alueittain. Julkista liikennettä tulee suosia mahdollisuuksien mukaan. Seurakunta voi lisätä julkisen liikenteen käyttöä monin tavoin:

- Tilaisuudet järjestetään julkisella liikenteellä saavutettavissa paikoissa.
- Tilaisuudet ajoitetaan julkisen liikenteen aikataulujen mukaan.
- Tapahtumien tiedottamisessa mainitaan julkisen liikenteen yhteydet (aikataulut, pysäkit jne.).
- Seurakunta kannustaa työntekijöitään julkisen liikenteen käyttöön.
- Seurakunta antaa palautetta julkisen liikenteen järjestäjille toiveistaan.
- Työnantaja tukee joukkoliikennelipun ostoa.

Toimenpide

Seurakunta edistää julkisen liikenteen hyödyntämistä.

Pisteet: 1 piste/toimenpide, enintään 5 pistettä.

10.5 Vaihtoehtoiset ajoneuvojen energianlähteet ja vähäpäästöisyys

Investoidessaan uusiin ajoneuvoihin seurakunta voi hyödyntää vaihtoehtoisia energianlähteitä ajoneuvoissaan. Järkevää on valita mahdollisimman vähäpäästöinen ja vähän kuluttava auto. Lohkolämmittimen käyttö vähentää auton päästöjä ja polttoainekulutusta.

Seurakunta voi järjestää sähköautojen latauspisteitä kiinteistöilleen. Hiilineutraali kirkko 2030 -strategia suosittaa sähköauton latauspistettä kaikkiin tiekirkkoihin. Sähkön käytössä on hyvä suosia uusiutuvaa energiaa.

Lisätietoja

- Henkilö- ja pakettiautojen hankinnan ympäristökriteerit: motivanhankintapalvelu.fi/tietopankki

Täyssähköauto:

- latauspisteet yleistyvät koko ajan, myös pikalatauspisteet
- edullinen huoltaa (huomattavasti vähemmän huollettavia osia kuin polttomoottorillisessa, ei öljynvaihtoja)
- edullinen katsastaa (ei päästömittauksia)
- akun valmistus kuluttaa luonnonvaroja, mutta ympäristöhaitat kompensoituvat polttoainesäästöillä polttoainesäästöt vähentävät ympäristöhaittoja

Ladattava hybridi:

- samoja etuja kuin täyssähköautossa
- käyttää myös fossiilista polttoainetta

Biokaasu:

- saatavilla on kotimaista biokaasua
- vanhan auton saa usein muutettua biokaasuautoksi

Etanoli:

- lähes mikä tahansa bensiinikäyttöinen auto voidaan muuttaa edullisesti toimimaan etanolilla
- auton voi edelleen tankata bensiinillä
- tuottaa 80 % pienemmän hiilijalanjäljen kuin bensiini
- valmistetaan Suomessa esimerkiksi elintarvike- tai sahatteollisuuden jätteistä

Uusiutuva diesel ja biodiesel ovat kehittyviä vaihtoehtoja.

Toimenpide

Seurakunta järjestää kiinteistöilleen sähköautojen latauspisteitä ja/tai hyödyntää ekologisempia energianlähteitä ajoneuvoissaan.

Pisteet: 1 piste/toimenpide, enintään 5 pistettä.

10.6 Kestävän työmatkaliikkumisen kampanjat

Euroopan liikkujan viikko on kestävän liikkumisen teemaviikko, jota vietetään vuosittain syyskuussa. Teemaviikko huipentuu Auton vapaapäivään. Liikkujan viikolla kannustetaan ihmisiä pohtimaan omia, arkisia liikkumisvalintoja ja niiden vaikutuksia ympäristöön ja yhteiskuntaan. Viikon aikana järjestetään tapahtumia ja tempauksia sekä tehdään pysyviä toimenpiteitä viisaan liikkumisen puolesta.

Pyöräilyviikkoon kannattaa osallistua innostamalla työntekijöitä ja seurakuntalaisia.

Toimenpide

Seurakunta osallistuu tempauksella tai tapahtumalla Liikkujan viikkoon, Pyöräilyviikkoon ja/tai Auton vapaapäivään.

Seurakunta järjestää oman tempauksen.

Pisteet: Liikkujan viikko, Pyöräilyviikko, Auton vapaapäivä tai muu tapahtuma 1–2 pistettä.

Lisätietoja

- Euroopan liikkujan viikko: liikkujanviikko.fi
- Valtakunnallinen Pyöräilyviikko: pyorailyvuosi.fi/pyorailyviikko

10.7 Taloudellinen ajotapa

Ennakoivasti liikenneympäristöä ja liikennettä lukeva kuljettaja hyötyy monella tapaa:

- ehkäisee liikenneonnettomuuksia
- vähentää polttoaineenkulutusta
- vähentää päästöjä
- säästää auton ylläpitokuluissa
- tasaisen ajotavan ansiosta matkustajamukavuus kasvaa

Seurakunta voi edistää taloudellista ajotapaa järjestämällä koulutusta työntekijöille ja seurakuntalaisille.

Toimenpide

Seurakunta järjestää taloudellisen ajotavan koulutusta.

Pisteet: 1–2 pistettä.

Lisätietoja

- Taloudellisen ajon koulutus: motiva.fi/ratkaisut/kestava_liikenne_ja_liikkuminen/nain_liikut_viisaasti/taloudellinen_ajaminen/taloudellisen_ajon_koulutus

10.8 Muut toimenpiteet

Seurakunta tekee muita liikenteeseen liittyviä ympäristötoimenpiteitä.

Pisteet: Vaikuttavuuden ja laajuuden mukaan 1–10 pistettä.

Kirkon ympäristödiplomi on Suomen evankelis-luterilaisen kirkon oma, seurakuntia varten räätälöity ympäristöjärjestelmä. Se auttaa seurakuntatalouksia ja seurakuntia kantamaan vastuutaan luomakunnasta.

Kirkon ympäristödiplomin saamisen edellytykset on koottu tähän käsikirjaan. Käsikirjassa avataan kattavasti seurakunnan arkeen ja pyhään liittyviä eri osa-alueita ympäristönäkökulmasta. Käsikirjan avulla seurakunta luo oman ympäristöohjelman, joka auttaa suunnittelemaan ympäristötyötä.

Edessäsi on käsikirjan neljäs laitos, joka julkaistiin verkkoversiona syyskuussa 2020. Tätä käsikirjaa ja sen verkkoversiota on suositeltavaa käyttää rinnakkain. Käsikirjan verkkoversion osoite on evl.fi/ymparistodiplomi. Sivustolta voi ladata katselmustaulukon, joka ohjaa ja helpottaa ympäristöohjelman kokoamista tulevaksi diplomikaudeksi.

Kirkon energia- ja ilmastostrategian suosituksena on, että kaikilla seurakunnilla sekä tuomiokapituleilla ja Kirkkohallituksella on Kirkon ympäristödiplomi vuoteen 2025 mennessä. Diplomi tukee kirkon tavoitetta olla hiilineutraali vuonna 2030.

